

Begroting 2024

Inhoudsopgave Begroting 2024

Inleiding/Leeswijzer	3
Hoofdstuk 1. Coalitieakkoord 2023-2027	5
Hoofdstuk 2. Programmaplan 2024	7
Hoofdstuk 3. Beschouwingen bij de begroting	
- A Ontwikkelingen sinds het vorige begrotingsjaar	29
- B Overzicht incidentele baten en lasten	32
- C Onttrekkingen overige bestemmingsreserves en voorzieningen	33
- D Uitgangspunten en normen	34
- E Uitkomst van de begroting 2024	37
- F Waterschapsbelastingen	38
- G Kostentoerekening	42
- H Weerstandsvermogen	43
- I Investeringsprogramma	45
- J Financiering (treasuryparagraaf)	46
- K Risicoparagraaf	49
- L Verbonden partijen	54
- M Bedrijfsvoering	58
- N Openbaarheidsparagraaf	62
- O EMU-saldo	63
Hoofdstuk 4. Begroting naar kosten- en opbrengstensoorten	66
Hoofdstuk 5. Vaststellen begroting 2024	77
Bijlagen	
1 Geplande investeringen 2024	81
Toelichting C investeringen	83
2 Staat van reserves en voorzieningen 2024	90
3 Staat van personeelslasten 2024	93

Inleiding

De begroting 2024 is samengesteld op basis van de Waterschapswet. De begroting 2024 is een programmabegroting, dit houdt in dat de begroting is onderverdeeld in een aantal programma's. Bij de indeling in programma's is de indeling van het waterbeheerprogramma 2022 - 2027 gevolgd.

Bij deze begroting worden de volgende kanttekeningen gemaakt. De inflatie is begin 2022 als gevolg van de oorlog in Oekraïne namelijk sterk toegenomen. Met name op de energie- en oliemarkt zijn de prijzen in eerste instantie sterk gestegen. Maar de inflatie heeft zich verbreed, eerst stegen de voedselprijzen en de prijzen van andere goederen, en daarna ook de prijzen van diensten. Ook afgesloten cao's laten een fors hogere loonstijging zien.

Ter bestrijding van de hoge inflatie heeft de Europese Centrale Bank (ECB) inmiddels de rente sterk verhoogd. Het is onduidelijk op welke wijze de (economische) situatie zich verder zal ontwikkelen de komende tijd.

De in de begroting 2024 meegenomen inschattingen en ramingen kunnen derhalve meevallen of tegenvallen. Op basis van de huidige inzichten verwachten wij dat per saldo de totale raming voldoende is. Voor toekomstige jaren is het echter onzeker op welke wijze de hiervoor geschetste situatie zich verder zal ontwikkelen.

Leeswijzer

Ten eerste wordt in hoofdstuk 1 ingegaan op het coalitieakkoord 2023 – 2027 “Samen leven met water”. In het coalitieakkoord is een aantal strategische thema's en accenten benoemd en is aangegeven dat hierop en op nog te ontwikkelen initiatieven – met een nadere uitwerking – wordt teruggekomen. In het eerste hoofdstuk stippen wij een aantal ontwikkelingen aan.

In hoofdstuk 2, programmaplan 2024, wordt per programma ingegaan op de beleidsdoelen en onze ambities in 2024. Per programma zijn de beleidsdoelen nader uitgewerkt in opgaven en maatregelen: de acties. Per actie is concreet aangegeven wat we in 2024 gaan doen. Daarnaast wordt als afsluiting van dit hoofdstuk per programma een overzicht gegeven van de netto exploitatiekosten en de geplande investeringsuitgaven.

Hoofdstuk 3 bevat grotendeels financiële beschouwingen. Hier wordt onder andere ingegaan op de begrotingsuitkomst, de begroting naar taken en de bijbehorende belastingtarieven voor 2024 en onze geplande investeringen.

Hoofdstuk 4 gaat nader in op de uitkomst van de begroting 2024. De begroting 2024 op kosten- en opbrengstensoorten wordt vergeleken met de begroting 2023 en van een nadere toelichting voorzien.

Hoofdstuk 5 bevat het voorstel tot het vaststellen van de begroting.

Tot slot zijn diverse bijlagen opgenomen.

Hoofdstuk 1. Coalitieakkoord 2023 – 2027 “Samen leven met water”

In mei 2023 is een nieuw coalitieakkoord in het algemeen bestuur besproken. Over het algemeen zijn de activiteiten vanuit het waterbeheerprogramma 2022 – 2027 leidend voor deze coalitie. Dat is in het coalitieakkoord ook onderschreven. Omtrent de geplande activiteiten en voortgang daarvan verwijzen wij graag naar de reguliere hoofdstukken in deze begroting en naar de andere stukken van de planning & control cyclus.

Zoals we in de werktitel van het coalitieakkoord al hebben aangegeven zoekt de coalitie nadrukkelijk de samenwerking met onze omgeving (overheden, burgers, maatschappelijke organisaties en bedrijven). Deze coalitie heeft mede daarom een aantal accenten concreet benoemd waarvan ze het belang wil benadrukken in deze bestuursperiode. Via dit hoofdstuk willen wij u deze bestuursperiode over de volgende punten gaan informeren als daartoe aanleiding is:

- De provincies moeten blijvend gewezen worden op de verantwoordelijkheid ten aanzien van het toekennen van functies in het beheer gebied.
- We staan open voor initiatieven van ingelanden om onder voorwaarden zelf water vast te houden.
- Blijvende inzet is gewenst op maatregelen die gericht zijn op het verbeteren van de beschikbaarheid van water, inclusief het onder de aandacht brengen van de urgentie van deze problematiek bij derden.
- Voor de Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) opgaven moeten we als volwaardige partner meedoen en in de uitwerking (PPLG) meer signalerend, agenderend en sturend zijn.
- We staan open voor aanvullende beheer- en inrichtingsmaatregelen door derden ten aanzien van de KRW doelstellingen.
- Er komen geen windmolens op het traject “Punt van Reide – Nieuwe Statenzijl”.
- Er moet onderzocht worden welke maatregelen we moeten treffen om onze emissiereductie te halen als methaan en lachgas worden meegerekend.
- Er moet blijvend worden ingezet op waterbewustzijn. Ons cultureel (water)erfgoed en onze assets (samen hotspots genoemd) spelen hierbij een belangrijke rol. We brengen in beeld in hoeverre onze hotspots aansluiten op ons communicatiebeleid (zichtbaarheid).
- We willen laten onderzoeken hoe we watervriendelijk gedrag bij particulieren kunnen stimuleren.
- We maken een integrale afweging over ons kwijscheldingsbeleid.

Daarnaast is in het coalitieakkoord aangegeven dat de resterende budgetten voor onder andere duurzaamheid en innovatie kunnen worden ingezet.

Hoofdstuk 2. Programmaplan 2024

Inleiding

Het waterschap heeft als taak te zorgen voor veiligheid, voldoende water en schoon en ecologisch gezond water. In het Waterbeheerprogramma 2022-2027 is voor deze taken aangegeven welke opgaven we hebben, nu en in de toekomst, welke doelen we willen bereiken en op welke wijze we dat willen bereiken. Er zijn strategische keuzes uitgelegd en er zijn inrichtingsmaatregelen beschreven.

Aanvullend op het strategisch beleid en de inrichtingsmaatregelen worden de doelen bereikt door operationeel beheer. Het dagelijks beheer van bijvoorbeeld de stuwen en de gemalen, het beheer en onderhoud, het muskusrattenbeheer, de vergunningverlening en handhaving en het beheer van de zuiveringsinstallaties bepaalt mede het behalen en behouden van de doelen.

Als waterschap hebben wij, naast onze kerntaken, te maken met maatschappelijke ontwikkelingen die invloed hebben op ons werk en waar wij een rol in spelen. Deze ontwikkelingen en opgaven behoren niet direct tot onze kerntaken, maar kunnen invloed hebben op hoe wij onze kerntaken uitvoeren en op het behalen van onze doelen en opgaven.

Opzet

Dit hoofdstuk met daarin het meerjarenprogrammaplan geeft onze beleidsopgaven (acties) voor de komende jaren weer. De thematische indeling van het waterbeheerprogramma volgen we hierbij. De nummering is gelijk aan het waterbeheerprogramma.

Eerst worden per programma onze ambitie en beleidsdoelen in de periode 2022-2027 weergegeven. Dit komt overeen met het waterbeheerprogramma. Zie hiervoor de hoofdstukken 5 tot en met 11 van het waterbeheerprogramma. In een doelenboom per programma staan de diverse subdoelen in relatie tot het bovenliggende doel opgenomen. Vervolgens zijn per programma de ingekaderde opgaven en maatregelen (de acties) opgesomd.

Om de continuïteit te waarborgen wordt in de meerjarenraming en de begroting gewerkt met drie vaste programma's: veiligheid, watersystemen en organisatie. De thema's uit het waterbeheerprogramma worden - in financiële zin - in deze programma's verwerkt. Hierbij is onderscheid gemaakt in de te bereiken doelen en de wijze waarop wij hieraan invulling geven. Bij de begroting 2024 zal per actiepunten worden aangegeven wat we concreet in het begrotingsjaar gaan doen om het actiepunten te realiseren.

Acties waarvan bij het opstellen van dit programmaplan 2024 verwacht wordt dat deze in 2023 kunnen worden afgerond ("gereed") staan niet meer in het programmaplan 2024. Door aanpassingen in de planning / voortschrijdend inzicht kan het jaar waarin een actiepunten is afgerond veranderen. Hierdoor ontstaan afwijkingen ten opzichte van het oorspronkelijke WBP 2022 – 2027.

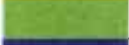

In tabelvorm:

Programmabegroting	Waterbeheerprogramma 2022-2027
Veiligheid	H5 Deltaplan Waterveiligheid
Watersystemen	H6 Deltaplan Zoetwater H7 Europese Kaderrichtlijn Water H8 Deltaplan Ruimtelijke adaptatie H9 Integraal Beheer
Organisatie	H10 Water en maatschappij H11 Organisatie

In het waterbeheerprogramma zijn in het thema organisatie geen maatregelen opgenomen. Jaarlijks wordt via de paragraaf bedrijfsvoering in de begroting ingegaan op de ontwikkeling van de organisatiedoelen.

De te nemen maatregelen in deze meerjarenperiode zijn in tabelvorm per thema weergegeven. Door met kleuren te werken geven we indicatief aan in welke fase de uitvoering van een maatregel zit.

Toelichting gebruikte kleuren:

	Vorbereiding
	Uitvoering
	Afronding / gereed
	Doorlopend

Programma Waterveiligheid

Het leven in een deltagebied als Nederland vraagt om bescherming tegen het water en de hieraan verbonden gevaren voor mens, dier en goed. Veiligheid voor de mens staat dan ook voorop; altijd en overal. Waterveiligheid is een wettelijke kerntaak van het waterschap. Om een veilige situatie te bereiken, kijken we naar verschillende maatregelen (meerlaagsveiligheid). Voorop staat de preventie van overstroming door het op sterkte houden van de zeedijk en boezemkaden (laag één). Maar door ook te kijken naar maatregelen in de ruimtelijke inrichting zijn beperkingen van gevolgschade mogelijk als het een keer mis gaat (laag twee). Hierbij denken we bijvoorbeeld aan het voorkomen van nieuwe bebouwing in overstromingsgevoelig gebied, het beschermen van kwetsbare gebouwen en het op hoogte brengen van vluchtroutes. Tot slot zijn er de maatregelen in de rampenbeheersing, zoals goede calamiteiten- en evacuatieplannen (laag drie).

Het programma veiligheid omvat alleen het thema Deltaplan Veiligheid

Thema Deltaplan Veiligheid (H 5 WBP)

Doel

Levensbedreigende situaties voor mensen mogen niet plaatsvinden; voor dieren proberen we die zoveel mogelijk te voorkomen. Materiële schade proberen we tot een minimum te beperken.

Ambitie 2022-2027

In 2027 zijn we begonnen aan de uitvoeringsmaatregelen voor de verbetering van de zeedijk. Daarbij werken we met veel partijen samen om integrale oplossingen te bedenken voor de inrichting van de zeedijk.

Voor de veiligheid van de boezem is het Masterplan Kaden afgerond en is 1,7 miljoen extra m³ berging voor de Eemskanaal-Dollardboezem (EKDB) ingericht. We hebben de stabiliteit van onze boezemkeringen door middel van een formele toetsing in beeld gebracht en de urgente trajecten verbeterd. Deze keringen worden periodiek getoetst, waarna afgekeurde trajecten voor de volgende toetsronde worden opgepakt. Met beheermaatregelen zorgen we dat de situatie permanent veilig is. Naast de zorg voor de keringen betekent dit dat we (regen)water waar het kan bovenstrooms vasthouden, om de boezem te ontlasten.

Deltaplan Veiligheid

Maatregel	Jaar	2024	2025	2026	2027
5.1.1 Actualiseren van overstromingsgevaarkaarten en overstromingsrisicokaarten	2025				
5.1.2 Actualiseren overstromingsrisicobeheerplannen voor de ROR	2026				
5.2.2 Afronding monitoring POV-pilot gras- en kleibekleding	2024				
5.2.3 Afronding demonstratieproject Brede Groene Dijk	2025				
5.2.4 Verkenning en Planvorming traject Punt van Reide - Duitsland	2026				
5.2.5 Verkennen strategieën kustzone Groningen met betrekking tot zeespiegelstijging	2026				
5.3.3 Verbeteren urgente kadetrajecten uit 2 ^e toetsingsronde	2027				
5.3.4 Actualisatie van studie Droge Voeten 2050	2025				
5.4.1 Realisatie berging Wolfsbarge 2, Tusschenwater Zuid en Noordma/Zuidoevers	2027				
5.4.2 Realisatie berging in Meerstad	2027				
5.4.3 Water vasthouden Geelbroek	2025				
5.4.4 Water vasthouden bovenstrooms in diverse trajecten in de Hunze	2027				
5.4.5 Water vasthouden in Rolderdiep (Drentsche Aa) (zie ook 7.3.1.)	2027				
5.4.5 Water vasthouden in Amerdiep (Drentsche Aa) (zie ook 7.3.1.)	2027				
5.4.6 Zoeken naar extra ruimte voor water vasthouden in Westerwolde	2027				

Toelichting gebruikte kleuren:

	Voorbereiding
	Uitvoering
	Afronding / gereed
	Doorlopend

Uitwerking maatregelen in 2024: wat gaan we in 2024 doen?

Maatregel:	Uitvoering:
5.1.1	Landelijk vinden er ontwikkelingen plaats over de totstandkoming van de overstromingsrisicokaarten. Sinds 2023 zijn we bezig in beeld te brengen wat de consequenties zijn voor de totstandkoming van onze overstromingsrisicokaarten. We nemen ook deel aan een Pilot van de Stowa waarin dit aan de orde komt.
5.1.2	Volgt op 5.1.1 en in 2024 geen concrete acties anders dan afstemmen met waterbeheerders binnen de regio.
5.2.2	Dit jaar werken we aan monitoring, analyse en kennisdeling van de pilot. De monitoring ronden we in 2024 af.
5.2.3	De dijk is aangelegd. Tot en met 2025 wordt de dijk als onderdeel van het demonstratieproject BGD gemonitord).
5.2.4	Dit jaar maken we het plan van aanpak voor de Verkenningfase en het verkrijgen van goedkeuring voor de financiering van de Verkenningfase: HWBP (90%) en het waterschap (10%).
5.2.5	De kustvisie is afgerond. We brengen onze kustvisie in bij strategische processen op het gebied van de ruimtelijke ordening. Het is nu aan de provincie Groningen om na te gaan hoe ze met deze visie verder omgaan.
5.3.3	Verder uitwerken van de versterkingsplannen en tevens tot uitvoering brengen van de dijkversterking van een aantal trajecten: Boelo Tijdenskanaal, Winschoterdiep – Eelkerpolder, Afwateringskanaal Duurswold zuidzijde en Hondshalstermeer. Per project is een planning gemaakt.
5.3.4	De EKDB (Eemskanaal Dollardboezem) bodemdaling studie is afgerond. In 2024 wordt het aanbestedingstraject uitgevoerd om te komen tot een Droge Voeten 2080 studie.
5.4.1	<u>Wolfsbarge</u> . Is de fase van planvorming ingegaan. <u>Tusschenwater Zuid</u> . De Eco-hydrologische analyse is gereed. Het onderzoek zal verder worden afgerond. <u>Noordma/Zuidoevers</u> . Is in uitvoering.
5.4.2	In het westelijk deel van het plangebied wordt de komende jaren het aanwezige

	<p>Woldmeer verder afgerond en zal totaal ca. 125 ha omvatten, hiermee wordt het bergingsvolume van 0,5 miljoen kuub in 2027 ruim gehaald. Meerstad zet de zandwinning in het oostelijk deel van het plangebied voort, waarmee nieuw wateroppervlak wordt gerealiseerd, dit staat echter nog niet in verbinding met het aanwezige deel van het Woldmeer. De totale afronding van het meer wordt verwacht in 2035.</p> <p>Momenteel zijn we bezig met het project 'Inlaat bij de Slochtersluis voor de berging in Meerstad'.</p>
5.4.3	De uitvoering zal naar verwachting in 2024 van start gaan (realisatie door Prolander).
5.4.4	Twee projecten - een ten noorden en een ten zuidwesten van Spijkerboor ('Boonspolder' en 'bevergebied Spijkerboor') – zijn in uitvoering.
5.4.5	De planvorming en het beschikbaar krijgen van gronden bij het Rolderdiep zal in 2024 worden afgerond. Daarna start ook de uitvoering.
5.4.5	De planvorming en het beschikbaar krijgen van gronden bij het Amerdiep zal in 2024 worden afgerond. Daarna start ook de uitvoering.
5.4.6	We proberen voorlopig mee te liften met externe gebiedsontwikkelingen rond Natuurnetwerk Nederland gebieden en/of de Ecologische verbindingzones (EVZ). Ontwikkelingen bij de EVZ Pagediep is hier een van; de ontwikkelingen worden afgewacht.

Programma Watersystemen

Het waterschap heeft naast de in het voorgaande programma beschreven veiligheidstaak ook als taak te zorgen voor voldoende water en schoon en ecologisch gezond water.

De zorg voor voldoende water betekent dat wij streven naar een optimaal waterbeheer voor de functies in ons gebied. Bij de vaststelling van de gewenste waterpeilen, maken we een zorgvuldige afweging van de belangen van de diverse functies. In natte perioden voeren we water af, in droge perioden zorgen we indien mogelijk voor voldoende water. We zorgen ervoor dat de wateroverlast beperkt blijft tot het afgesproken, aanvaardbare niveau. Wij voorkomen wateroverlast door bodemdaling en we geven op proactieve wijze advies aan gemeenten om wateroverlast in stedelijk gebied zoveel mogelijk te voorkomen. We onderhouden de watergangen zodanig dat de aan- en afvoerfunctie van de watergangen gegarandeerd blijft en houden daarbij zoveel mogelijk rekening met de ontwikkeling en het behoud van natuurwaarden en ecologische belangen. Tevens zorgen we voor voldoende waterdiepte voor de scheepvaart.

De zorg voor schoon en ecologisch gezond water is een wettelijk vastgelegde taak. Dit betekent dat er geen chemische stoffen norm overschrijdend in het water mogen voorkomen en dat het oppervlaktewatersysteem voldoende leef- en opgroeimogelijkheden biedt voor gewenste planten en dieren. Het waterschap meet de waterkwaliteit van het oppervlaktewater en zorgt ervoor dat er geen activiteiten plaatsvinden die de gewenste waterkwaliteit verstoren.

De zorg voor ecologisch gezond water omvat een grote diversiteit aan watertypen. Dit zijn allereerst de grotere beken, kanalen en meren, waarvoor binnen de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) doelen en maatregelen zijn opgesteld. Daarnaast betreft dit zwemwater en de kleinere wateren. Wij geven advies aan gemeenten over stedelijke wateren en we adviseren de provincie over de zwemwaterkwaliteit. Voor ecologisch gezonde wateren zijn vooral de inrichting en de samenstelling van het water van belang. Wij zorgen daarnaast voor de zuivering van rioolwater. De kwaliteit van het gezuiverde water, dat op oppervlaktewater wordt geloosd, voldoet minimaal aan de wettelijke normen.

Het programma watersystemen is in vier thema's opgedeeld.

- Deltaplan Zoetwater
- Europese Kaderrichtlijn Water
- Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie
- Integraal Beheer

Thema Deltaplan zoetwater (H 6 WBP)

's Zomers kent ons beheergebied een natuurlijk watertekort. Daarom wordt iedere zomer vanuit het IJsselmeer, via Friesland en Drenthe, water aangevoerd om aan de watervraag te kunnen voldoen. Het aangevoerde water wordt onder andere gebruikt voor het op peil houden van het oppervlaktewater in de watergangen, voor de industrie, voor de natuur, voor doorspoeling tegen verzilting en voor de beregening door de landbouw. De watervraag in ons gebied neemt toe door klimaatverandering, door de gewenste hogere productie in de landbouw en door economische ontwikkelingen, zoals nieuwe datacentra en een nieuwe waterstoffabriek.

Binnen het thema zoetwaterbeschikbaarheid zetten wij in op verschillende sporen:

We optimaliseren de wateraanvoer, zodat we de voor ons beschikbare hoeveelheid water vanuit het IJsselmeer ons beheergebied in kunnen laten stromen en op een goede manier kunnen verdelen over de verschillende watersystemen. Daarnaast zetten we in op het conserveren van water, door het water zoveel mogelijk bovenstrooms vast te houden en te laten infiltreren in de bodem. Het derde spoor richt zich op het voorkomen van inefficiënt watergebruik. Het vierde spoor is het optimaliseren van het gebruik van grondwater, zonder dat dit schade brengt aan andere gebruiksfuncties. Tot slot stimuleren wij efficiënt watergebruik en optimaal bodembeheer, om zodoende het watergebruik te beperken.

Verandering in het zoetwater gebruik is iets dat het waterschap niet alleen kan bewerkstelligen. Keuzes over aanpassingen in het landgebruik vallen bijvoorbeeld buiten onze verantwoordelijkheid. Daarvoor is de samenwerking tussen vele partijen noodzakelijk. Als waterschap hebben wij maar beperkt invloed op keuzes die andere partijen maken. Wij richten ons binnen dit thema op datgene wat wij kunnen doen en werken graag samen met anderen om ook in de toekomst te zorgen voor voldoende zoetwaterbeschikbaarheid.

Doel

We spannen ons in voor voldoende water, nu en in de toekomst. Ondanks onze inspanning is er niet overal en altijd voldoende water beschikbaar. Daarom geven wij de watergebruikers inzicht in de zoetwaterbeschikbaarheid en vragen hen nadrukkelijk om hun bedrijfsvoering daarop aan te passen.

Ambitie 2022-2027

In 2027 hebben we de verdeling van het aanvoerwater verder geoptimaliseerd. We hebben mogelijkheden voor beregenen uit grondwater voor ons hele gebied in beeld gebracht. In gebieden waar dat aan de orde is, is de zoetwaterbeschikbaarheid in 2027 geactualiseerd en gecommuniceerd naar de watergebruikers. We hebben onze gebruikers nog meer bewust gemaakt van het feit dat niet overal en niet altijd voldoende zoet water gegarandeerd kan worden en dat ze water efficiënt moeten gebruiken. Gebruikers passen technieken toe om watergebruik te beperken en delen hun kennis.

Deltaplan Zoetwater

Maatregel	Uitvoering	2022	2023	2024	2025
6.1.1	Watersysteem analyse binnen Hunze en Aa's met o.a. onderzoek naar noodzaak en kosteneffectiviteit van vergroten capaciteit van de aanvoergemalen		Uitvoering	Afronding / gereed	
6.1.2	Toename watervraag onderzoeken				2025
6.1.3	Indien nodig, met andere belanghebbende partijen aanpassingen doen aan de vigerende waterakkoorden				Doorlopend
6.2.1	Onderzoek naar besparen op doorspoelen Eemskanaal		Uitvoering	Afronding / gereed	
6.2.2	Onderzoek naar mogelijkheden om binnen het reguliere peilbeheer neerslag beter vast te houden en tot infiltratie te laten komen om bodemvocht en grondwateraanvulling te optimaliseren				2025
6.3.1	Nieuw beleid opstellen voor beregening uit grondwater				2025
6.3.2	Onderzoek naar invloed van beregening op grondwaterstanden Voorste Diep				2025
6.3.3	Onderzoek naar het effect van grondwateronttrekking voor beregening in de watersystemen Veenkoloniën en Westerwolde				2024
6.3.5	FRESHM, kartering zoet en zout grondwater		Uitvoering	Afronding / gereed	
6.3.6	Onderzoek naar mogelijkheden grondwater voorraad-beheer				2025
6.3.7	Voorstel uitwerken voor het in beeld brengen van de totale grondwateronttrekking ten behoeve van beregening				2025
6.4.1	Communicatietraject opstellen om zoetwaterbeschikbaarheid uit te leggen				2024
6.4.2	Optimalisatie en actualisatie van zoetwaterbeschikbaarheid		Voorbereiding	Uitvoering	Afronding / gereed
6.4.3	Gebiedsproces en watersysteembrede afweging doorspoelen				2027
6.5.1	Bepalen beschikbare bodemvocht via satellietgegevens en gegevens ter beschikking stellen aan gebruikers		Uitvoering	Afronding / gereed	2025
6.5.2	Stimuleren optimaal bodembeheer via pilots en kennisverspreiding				Doorlopend
6.5.3	Stimuleren efficiënt watergebruik via pilots en kennis verspreiding				Doorlopend
6.5.4	Opstellen beleid maximaal waterverbruik per teelt			Voorbereiding	2027
6.5.5	Opstellen beleid voor nieuwe industriële gebruikers, samen met de provincies				2024

Toelichting gebruikte kleuren:

	Voorbereiding
	Uitvoering
	Afronding / gereed
	Doorlopend

Uitwerking maatregelen in 2024: wat gaan we in 2024 doen?

Maatregel:	Uitvoering:
6.1.1	De studie wordt dit jaar afgerond en er wordt een advies voor het algemeen bestuur opgesteld.
6.1.2	Dit onderzoek wordt gecombineerd met de studie uit actiepoint 6.1.1.
6.1.3	We blijven in goed overleg met de waterakkoord-partners. In de diverse wateraanvoercircuits moet geïnvesteerd worden om functioneel te blijven. Daar dragen wij ons steentje aan bij met financiële middelen en kennis-inbreng.
6.2.1	In 2022 is een plan van aanpak opgesteld waaruit bleek dat Rijkswaterstaat initiatiefnemer van het onderzoek is (Deltaprogramma). We pakken het samen op. Het door Rijkswaterstaat opgestelde plan van aanpak wordt dit jaar uitgewerkt.
6.2.2	Een plan van aanpak wordt opgesteld.
6.3.1	Het uitwerken van het beregeningsbeleid grondwater Drentsche Aa hangt af van de beoordeling van het grondwatereffect op ecologische waarde N2000. Daarvoor is nader onderzoek nodig waarvan de resultaten in 2024 beschikbaar komen.
6.3.2	In 2024 wordt een plan van aanpak opgesteld zodra het 'nader onderzoek' bij 6.3.1. beschikbaar is.
6.3.3	Deze maatregel wordt uitgevoerd in samenhang met 6.3.1. en 6.3.7.
6.3.5	Voor het uitvoeren van de karteringsonderzoek zal vanuit de lucht informatie verzameld

	worden. Dat is met een jaar uitgesteld (wordt 2024). We begeleiden de onderzoekers.
6.3.6	De provincie Drenthe zal het grondwatervoorraad-beheer verder vorm gaan geven.
6.3.7	In 2024 zal de uitwerking en vertaling naar beleid plaatsvinden. De bestuurlijke verankering daarvan volgt daarna.
6.4.1	Dit jaar ronden we een plan van aanpak af en delen de communicatiestrategie met externen.
6.4.2	Uitwerken van het inzicht in de diverse componenten binnen de zoetwaterbeschikbaarheid (belangen, watervraag, etc.). Gedurende de looptijd van het waterbeheerprogramma zullen steeds meer componenten van het waterverdelingsvraagstuk duidelijk worden. Op basis daarvan kan een goede afweging gemaakt worden. In 2024 kan, op basis van de onderzoeken uit 6.1.1, 6.1.2 en 6.4.3 weer een onderdeel worden afgerond.
6.4.3	Zie 6.4.2.
6.5.1	Het opstellen van een plan van aanpak en een eerste verkenning van de wensen en eisen bij de gebruikers.
6.5.2	De uitvoering van het DAW project 'Aanpak verminderen perceel- en erfemissie Groningen' en DAW/DPZ 'stimulans waterkwaliteit- en kwantiteit Drenthe' door LTO Noord lopen. De uitvoering van een project voor optimaal bodembeheer wordt door de AND (Agrarisch collectief Drenthe) uitgevoerd.
6.5.3	De pilots worden uitgevoerd door agrarische collectieven, de resultaten volgen in 2026.
6.5.4	In 2024 is deze maatregel nog niet aan de orde.
6.5.5	Het beleidskader is opgesteld en wordt gedeeld met externen.

Thema Europese kaderrichtlijn water (H 7 WBP)

Het waterschap heeft de zorg voor schoon en ecologisch gezond water. Dit is een wettelijk vastgelegde taak. Dit betekent dat er geen chemische stoffen norm overschrijdend in het water mogen voorkomen en dat het oppervlaktewatersysteem voldoende leef- en opgroeimogelijkheden biedt voor gewenste planten en dieren. Het waterschap meet de waterkwaliteit van het oppervlaktewater en zorgt ervoor dat er geen activiteiten plaatsvinden die de gewenste waterkwaliteit verstoren.

De zorg voor ecologisch gezond water omvat een grote diversiteit aan watertypen. Dit zijn allereerst de grotere beken, kanalen en meren, waarvoor binnen de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) doelen en maatregelen zijn opgesteld. Daarnaast betreft dit zwemwater en de kleinere wateren. Wij geven advies aan gemeenten over stedelijke wateren en we adviseren de provincie over de zwemwaterkwaliteit. Voor ecologisch gezonde wateren zijn vooral de inrichting en de samenstelling van het water van belang. Wij zorgen daarnaast voor de zuivering van rioolwater. De kwaliteit van het gezuiverde water, dat op oppervlaktewater wordt geloosd, voldoet minimaal aan de wettelijke normen.

Doel

We zorgen voor schoon en ecologisch gezond water, waarin systeemspecifieke dieren en planten voorkomen.

Ambitie 2022-2027

In 2027 zijn de inrichtingsmaatregelen voor de KRW gereed en de KRW-waterlichamen voldoen aan de ecologische doelen. We zien een duidelijke verbetering van de waterkwaliteit ten opzichte van 2010 (aanvang van de KRW). Bij gewasbeschermingsmiddelen zien we alleen nog incidentele overschrijdingen. De zwemwateren hebben een goede bacteriologische kwaliteit.

Europese Kaderrichtlijn Water

Maatregel	Jaar	2024	2025	2026	2027
7.1.2 Tussentijdse evaluatie toestand en doelbereik	2024				
7.3.1 Hermeandering Drentsche Aa (Rolderdiep) (zie ook 5.4.5.)	2027				
7.3.1 Hermeandering Drentsche Aa (Amerdiep) (zie ook 5.4.5.)	2027				
7.3.2 Hermeandering Hunze (delen Voorste Diep en Achterste Diep)	2027				
7.3.3 Onderzoek en introductie beekspecifieke soorten (Westerwoldse Aa zuid / Ruiten Aa)	2026				
7.4.1 Zuidlaardermeer: uitvoeren maatregelen uit inrichtingsplan	2025				
7.4.2 Oldambtmeer: verbeteren oevers voor waterplanten en paai- en opgroeigebied vis	2024				
7.4.3 Onderzoek waterplantengroei Schildmeer	2024				
7.5.1 Aanleg natuurvriendelijke oevers kanalen Hunze/Veenkoloniën	2027				
7.5.2 Aanleg natuurvriendelijke oever Noordwillemskanaal	2027				
7.5.3 Optimalisatie bestaande natuurvriendelijke oevers	Doorlopend				
7.6.1 Realisatie vispassages Drentsche Aa	2027				
7.6.1 Realisatie vispassages Hunze	2026				
7.6.2 Ontsluiting extra paai- en opgroeigebied voor paling en driedoornige stekelbaars	2026				
7.6.3 Nader onderzoek barrièrewerking RWZI's van waterschap en bedrijven in vismigratieroutes					
7.7.1 Overleg met buurwaterschappen over verbetering kwaliteit aanvoerwater	2024				
7.7.2 Optimalisatie fosfaatverwijdering op de RWZI's	2024				
7.7.3 Proefprojecten kringlooplandbouw in Duurswold en Oldambt	2025				
7.7.4 Proefprojecten duurzaam bodembeheer in ons hele beheergebied	2026				
7.8.1 Overleg met waterschappen Vechtstromen en Drents-Overijsselse Delta over verlaging stoffenbelasting vanuit Hoogeveense Vaart	2024				
7.8.2 Onderzoek effluent RWZI's	2025				
7.8.3 Acties uit landelijk Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie gewasbescherming 2030 wanneer passend voor ons gebied	Doorlopend				
7.9.3 Biotamonitoring	2027				
7.9.4 Optimalisatie meetmethode stoffen	Doorlopend				
7.9.5 Onderzoek naar regionale natuurlijke achtergrondconcentraties voor metalen	2024				
7.10.1 In kaart brengen van de toxiciteit van de aanwezige microverontreinigingen	Doorlopend				
7.13.1 Evaluatie effect van beekbodemverhogende maatregelen op bereiken KRW-doelen	2025				
7.14.1 Samen met gemeenten Inventarisatie waterkwaliteit stedelijke	2024				
7.14.3 Ambitie bepalen voor overige wateren	2024				
7.14.4 Afstemmen ambitie overige wateren met provincies	2024				

Toelichting gebruikte kleuren:

	Vorbereiding
	Uitvoering
	Afronding / gereed
	Doorlopend

Uitwerking maatregelen in 2024: wat gaan we in 2024 doen?

Maatregel:	Uitvoering:
7.1.2	In 2024 presenteren we aan het algemeen bestuur onze tussenevaluatie voor doelbereik 2027 en presenteren we de gegevens tot en met het meetjaar 2023.
7.3.1	Het planproces en beschikbaar krijgen van gronden (Rolderdiep) zal in 2024 worden afgerond.
7.3.1	Het planproces en beschikbaar krijgen van gronden (Amerdiep) zal in 2024 worden afgerond en vervolgens zal gestart worden met de uitvoering.
7.3.2	De planning van de verschillende deeltautvoeringen loopt mee in de gebiedsuitwerkingen van het <u>Achterste diep</u> , in samenhang met het gebiedsproces Natuur-inclusieve landbouw. In het <u>Voorste diep</u> is de planvorming voor het gebied Bronnegermaden gestart. Zoals het er nu naar uit ziet zal dat gebied de komende

	jaren in 3 deelgebieden worden uitgewerkt en gerealiseerd. De planvorming loopt. De schetsplannen worden opgesteld en na verder onderzoek en informatiebijeenkomsten verder uitgewerkt. Het beschikbaar krijgen van de grondposities blijft een belangrijk aandachtspunt van Prolander.
7.3.3	Het Plan van Aanpak is gereed. We starten met de uitvoering van het project om actief ontbrekende vissoorten uit te gaan zetten in Westerwolde.
7.4.1	De revitalisatie van de rietoevers is als maatregel in voorbereiding en zal worden uitgevoerd in 2 fasen. Fase 1 is uitgevoerd. Voor fase 2 worden de vergunningprocedures afgerond en daarna start de uitvoering. Rondom de luwe Zones van het Zuidlaardermeer vindt verkenning op haalbaarheid, technisch en draagvlak plaats. De uitvoering daarvan is mogelijk in 2024/2025. Een en ander is ook afhankelijk van uitkomsten van gebiedsconsultaties.
7.4.2	In 2024 worden de maatregelen uitgevoerd en afgerond.
7.4.3	Dit jaar zal een rapportage worden opgesteld over de achterblijvende waterplantengroei. Eventueel volgt een voorstel voor vervolgonderzoek dan wel een voorstel met maatregelen.
7.5.1	Voor de resterende opgave van 7,8 km NVO's staat de opdrachtverlening en de werkvoorbereiding van de eerste (deel)trajecten gepland.
7.5.2	Het uitvoeren van de resterende opgaven van de planperiode 2016-2021 wordt afgerond. Voor de nieuwe planperiode 2022 – 2027 wordt het planproces voor 0,8 km afgerond en de planvoorbereiding voor de resterende 2,2 km gestart.
7.5.3	Nog geen acties in 2024.
7.6.1	Worden meegenomen in planvorming voor 7.3.1 en 7.3.2.
7.6.1	Deze opgave loopt zoveel als mogelijk mee in de maatregelen Waterberging en beekherstelmaatregelen, zie ook 5.4.1 en 7.3.2.
7.6.2	Na de eventuele positieve besluitvorming op basis van de resultaten van de rapportage door het algemeen bestuur, worden de acties in gang gezet om de ontsluiting van aanvullend paai- en opgroeigebied mogelijk te maken.
7.6.3	In 2024 wordt gestart met de uitvoering van het nadere onderzoek naar de mogelijke barrière werking van RWZI's van het waterschap en bedrijven op de vismigratieroutes.
7.7.1	Voor de Noordelijke route gaan we in 2024 in overleg met de Noordelijke waterschappen om te kijken of ook hier het opstellen van grove water- en stoffenbalansen een mogelijkheid is. Dit pakken we mogelijk op in combinatie met de evaluatie van de doorspoelproef en het effect daarvan op het Lauwersmeer. Voor de Zuidelijke route zijn intussen afspraken gemaakt.
7.7.2	Onderzocht is of en waar we in de waterketen stappen kunnen/moeten nemen om tot een reductie te komen van fosfor en stikstof. Mogelijke acties zijn extra chemisch defosfateren op een rwzi, extra beluchten op een rwzi, extra zuiveringsstap op een rwzi, extra afkoppelen en gebruik maken van RTC (Real Time Control). Afhankelijk van het resultaat van de rapportage hierover worden per rwzi concrete acties benoemd die vanaf 2024 uitgevoerd kunnen gaan worden.
7.7.3	Als vervolg op 'Vruchtbare kringloop Noord-Nederland' onderzoeken we de mogelijkheid een doorstart te maken met de veehouders in deze twee gebieden. De uitvoering van dit project wordt verzorgd door het Collectief Midden Groningen.
7.7.4	We gaan een pilotproject (binnen DAW) opstarten om bewezen maatregelen te testen en de effectiviteit vast te stellen. De uitvoering wordt verzorgd door het Collectief Midden Groningen. Eventueel combineren we deze actie met actie 8.2.1.7 (beleid greppels in

	landbouwgebieden) voor het testen van greppels.
7.8.1	Voor fosfor is overleg geweest met de waterschappen Vechtstromen en Drents Overijsselse Delta en zijn water- en stoffenbalansen opgesteld. Voor microverontreinigingen hebben we in gekeken in het gebied van de Drentse Monden in hoeverre Hunze en Aa's last heeft van deze stoffen in het aanvoerwater. Een rapportage van het onderzoek en de resultaten van overleg met Vechtstromen en Drents Overijsselse Delta verschijnt in 2024.
7.8.2	Deelname aan landelijk monitoringsonderzoek naar atmosferische depositie van gewasbeschermingsmiddelen. Omdat ook via de lucht gewasbeschermingsmiddelen in het oppervlaktewater komt kan de monitoring van ons effluent beter geduid worden. Daarnaast continuering van monitoring gewasbeschermingsmiddelen in effluent op vier rwzi's.
7.8.3	Wanneer het landelijke maatregelpakket extra acties vraagt op het gebied van GBM, voeren we dit, afgestemd met de andere waterschappen, uit waarbij dit passend moet zijn binnen ons werkpakket. Het is nog onduidelijk of het landelijke maatregelenpakket tot extra acties leidt.
7.9.3	We nemen deel aan het landelijke onderzoek wat in 2024 (of 2025) wordt opgestart om de trend van een twintigtal KRW-stoffen (=KRW-verplichting) te volgen met behulp van biotamonitoring. Op basis van de resultaten van onze eigen biota (biologische) monitoring van 2023 (geïnitieerd vanuit maatregel 7.9.2) breiden we mogelijk het onderzoek nog uit in 2024.
7.9.4	Optimalisatie van meetmethodes vindt continue plaats. Implementatie en validatie van gewasbeschermingsmiddelen analyse op GC-MS (Gaschromatografie-massaspectroscopie).
7.9.5	Uitwerken van de onderzoeksresultaten van eigen monitoring uit 2023. Zo nodig formuleren van maatregelen op basis van resultaten van het landelijk onderzoek en eigen monitoring.
7.10.1	We voeren op een aantal locaties in het beheergebied toxiciteitsonderzoek uit om inzicht te krijgen in de verschillende bronnen van verontreinigingen.
7.13.1	De metingen in de drie pilot trajecten Anlooërdepje, Zeegserloopje en Taarlosche Diep worden conform planning gecontinueerd en de uitkomsten hiervan nader geëvalueerd.
7.14.1	In 2024 maken we afspraken met de gemeenten over regulier overleg (n.a.v. de gehouden inventarisatie) over de waterkwaliteit.
7.14.3	In 2024 voeren we weer monitoring uit in de overige wateren. We bespreken het concept document met diverse partijen en de provincies. Er is intussen een concept versie van een ambitedocument. Dat wordt in 2024 afgerond.
7.14.4	De afstemming met de provincie loopt nog door in 2024. In het voorjaar van 2024 willen we een document gereed hebben.

Thema Deltaplan ruimtelijke Adaptatie (H 8 WBP)

Als waterschap houden wij ons al vele jaren bezig met klimaatadaptatie binnen onze opgaven. Vanuit onze taak en rol als regionaal waterbeheerder werken wij samen met de gemeenten, provincies en andere belanghebbenden aan de klimaatadaptatie-opgave.

In 2018 hebben Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen met elkaar afgesproken om versneld en intensiever te werken aan een klimaatbestendige en waterrobuuste ruimtelijke inrichting van Nederland in 2050. Hiervoor is het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie (DPRA) opgesteld, als onderdeel van het Deltaprogramma. Het DPRA is gericht op de aanpassing van de ruimtelijke inrichting om de kwetsbaarheid voor en de gevolgen van overstroming, wateroverlast, hittestress en droogte te verkleinen.

Het DPRA raakt aan de opgaven die wij hebben en biedt kansen voor integrale oplossingen. Het DPRA biedt ook kansen om het waterbelang breder onder de aandacht te brengen en vroegtijdig in te kunnen brengen in visies en plannen voor de ruimtelijke inrichting. Maatregelen die in het kader van het DPRA worden genomen, kunnen helpen om extra belasting van het watersysteem te voorkomen en de robuustheid te vergroten. Dit geldt zowel voor waterkwantiteit als waterkwaliteit.

Het DPRA en de daaruit voortvloeiende maatregelen, die worden opgenomen in de Regionale Uitvoeringsagenda DPRA, sluiten aan op eerdere maatregelen en opgaven, zoals de stedelijk wateropgave en de maatregelen vanuit de gemeentelijke waterplannen.

Doel

Wij streven naar klimaatrobuuste watersystemen en dragen vanuit onze kennis en expertise als regionaal waterbeheerder bij aan de nationale klimaatadaptatie-opgave.

Ambitie 2022-2027

Vanuit onze functionele taak en rol als regionaal waterbeheerder zijn wij nauw betrokken bij de invulling van het DPRA in onze regio. We zoeken hierbij de link met onze eigen doelen en opgaven en benutten kansen om te komen tot integrale oplossingen. We benutten het DPRA om te komen tot een betere invulling van onze rol binnen de ruimtelijke ordening.

Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie

Maatregel	gerealiseerd	2024	2025	2026	2027
8.1.1 Plan van aanpak aanpassen kwetsbare en vitale infrastructuur (gemalen en RWZI's) o.b.v. de analyse	2024				
8.1.2 Voorstel implementatie Regionale Uitvoeringsagenda DPRA	2024				
8.1.3 Adviseren van overheden en initiatiefnemers over locatiekeuzes en de invulling van overstromingsbestendig bouwen	Doorlopend				
8.2.1.1 Modelleren Toekomstbestendig watersysteem	2025				
8.2.1.2 Toetsing watersysteem aan NBW-norm	2025				
8.2.1.3 Uitvoeren maatregelen (reeds bekende) knelpunten watersysteem	Doorlopend				
8.2.1.4 Actualiseren richtlijnen toekomstbestendig watersysteem	2025				
8.2.1.5 Stimuleren duurzaam bodembeheer landbouw d.m.v. pilots	Doorlopend				
8.2.1.6 Actief communiceren over eigen maatregelen grondgebruikers, zoals goed bodembeheer en landgebruik (bijvoorbeeld via landbouwoverleggen, -beurzen, -nieuwsbrieven, etc.)	Doorlopend				
8.2.1.7 Beleid omgaan met greppels in landbouwpercelen	2026				
8.2.3.1 Rapportage van onderzoeken en acties uit plan van aanpak	2024				
8.2.3.2 Opstellen van overzicht van instrumenten en oplossingen als input gebiedsprocessen	2024				
8.2.3.3 Communicatie- en gebiedsproces over mogelijke oplossingen in een aantal aandachtsgebieden	2024				
8.2.3.4 Samen met de provincies en gemeenten komen tot een strategie voor de aanpak van de aandachtsgebieden veenoxidatie	2026				
8.2.3.5 Peilbesluiten in een aantal veenoxidatie aandachtsgebieden opstellen na afloop van een gebiedsproces en eventuele herinrichting	ná 2027				
8.5.1 Met gemeenten en provincies afspraken maken over de samenwerking in de fysieke leefomgeving, naar aanleiding van de implementatie van de Omgevingswet.	Doorlopend				

Toelichting gebruikte kleuren:

	Voorbereiding
	Uitvoering
	Afronding / gereed
	Doorlopend

Uitwerking maatregelen in 2024: wat gaan we in 2024 doen?

Maatregel:	Uitvoering:
8.1.1	Om met voorstellen voor mogelijke maatregelen voor de aanpak van kwetsbaarheden van onze kwetsbare infrastructuur te komen moet bepaald worden waar de kwetsbare infrastructuur zich bevindt. Dat gebeurt op basis van inventarisaties van gemeentelijke stresstesten en landelijke kaarten uit de klimaatatlas. Die inventarisatie zal begin 2024 afgerond zijn, waarna het plan van aanpak kan worden opgesteld.
8.1.2	De regionale uitvoeringsagenda is in 2023 opgesteld samen met de regiopartners en daarna aan de besturen voorgelegd. Daarna volgt de implementatie.
8.1.3	Dit is een doorlopend actiepunt
8.2.1.1	De modelleringsopdracht voor een toekomstbestendig watersysteem is in uitvoering.
8.2.1.2	Zie 8.2.1.1.
8.2.1.3	Dit is een doorlopend actiepunt.
8.2.1.4	Dit actiepunt is gekoppeld aan de actiepunten 8.2.1.1 en 8.2.1.2.
8.2.1.5	Uitvoering van projectplannen in de twee pilot gebieden (Drentsche Aa en Veenkoloniën). Pilotgebied Drentsche Aa: samen met agrariërs innovatieve maatregelen testen die gericht zijn op meer/beter water vasthouden in de bouwvoor en maatregelen die uit- en afspoeling vanaf percelen moeten voorkomen. In combinatie met een detail hydrologisch model dat ondersteuning biedt aan de agrariërs voor het nemen van de juiste maatregelen op de juiste plek. Veenkoloniën: gestart met een joint fact finding met alle belanghebbenden ten aanzien van waterkwaliteit en kwantiteit. Daarna wordt een uitvraag voorbereid om onderzoek

	te doen naar maatregelen op de agrarische bedrijven in het pilotgebied die bijdragen aan een duurzaam watersysteem en bijdragen aan een klimaat robuuste landbouw. De organisatie van een internationale Interreg bijeenkomst in Drenthe samen met de provincie in maart.
8.2.1.6	Dit is een doorlopend proces. Jaarlijks staan wij op een landbouwbeurs en geven wij voorlichting op bijeenkomsten en vergaderingen. Vier keer per jaar wordt er een landbouwnieuwsbrief uitgegeven. En daarnaast geven wij tijdens bezoeken en controles voorlichting om de waterkwaliteit te verbeteren.
8.2.1.7	Het opstellen van beleid is pas mogelijk als er voldoende informatie aanwezig is. Zie actiepunt 7.7.1. Bij voorbeeld over types infiltratiegreppels. Het is nog onduidelijk of het op te stellen beleid op regionale of landelijke schaal zal zijn.
8.2.3.1	Er is geen plan van aanpak maar een Regionale Veenweide Strategie 1.0 en een startnotitie overige veengronden vanuit hier zijn pilots gestart. Zodra daar informatie/uitkomsten van zijn wordt hierover gerapporteerd.
8.2.3.2	We gaan door met het opdoen van kennis en met gebiedsprocessen.
8.2.3.3	We gaan verder met de gebiedsprocessen.
8.2.3.4	Verder gaan met de Regionale Veenweide Strategie 2.0: inzicht krijgen in maatregelen en draagvlak creëren. Er vinden al keukentafelgesprekken / gebiedsbijeenkomsten plaats, dit gaat verder in 2024.
8.2.3.5	Peilbesluiten volgen beleid omtrent veenoxidatie. Als er een peilbesluit genomen kan worden zullen we dat doen, maar voor 2024 worden geen peilbesluiten in veengebieden verwacht. Een en ander is afhankelijk van het PPLG (provinciaal plan landelijk gebied). Hier leveren we ook een bijdrage aan het proces PPLG.
8.5.1	Dit is een doorlopend proces. Na invoering zal op basis van de opgedane ervaringen de werkwijze worden verbeterd.

Thema Integraal beheer (H9 WBP)

Aanvullend op het strategisch beleid en de (inrichtings)maatregelen worden de doelen bereikt door operationeel beheer. Het dagelijks beheer van bijvoorbeeld de stuwen en de gemalen, het beheer en onderhoud, het muskusrattenbeheer, de vergunningverlening en handhaving en het beheer van de zuiveringsinstallaties bepaalt mede het behalen en behouden van de doelen.

Veelal zijn de beheerstaken in eerste instantie gericht op één taak, voor bijvoorbeeld waterkwantiteit, maar heeft het beheer direct of indirect ook gevolgen voor waterkwaliteit en andersom. Peilbeheer en de water aan- en afvoer is vooral bedoeld om de functies te bedienen van voldoende water. Maar bijvoorbeeld droogval in de zomer kan ook effect hebben op het planten- en dierenleven en daarmee het halen van de KRW-doelen. De verbinding tussen de verschillende taken maakt dat we dit in een apart hoofdstuk integraal beheer hebben opgenomen.

Doel

Ons beheer is doelmatig en doeltreffend en draagt bij aan het bereiken van onze strategische doelen.

Ambitie 2022-2027

De verschillende onderdelen van ons beheer staan niet op zichzelf, maar zijn integraal met elkaar verbonden en worden daarnaast nog beïnvloed door het uitgangspunt van de gebiedsinrichting. Het effect van het beheer op het bereiken van onze strategische doelen is bekend en wordt daarop afgestemd. Doelmatigheid, doeltreffendheid en duurzaamheid zijn de speerpunten van ons beheer.

Integraal beheer

Maatregelnaam	gereed	2024	2025	2026	2027
9.2.1 Evaluatie effect van ecologische onderhoud	Doorlopend				
9.2.2 Uitvoering aangepast onderhoud ten behoeve van de KRW	Doorlopend				
9.4.1 Tussenrapportage toestand en effectiviteit beheermethoden invasieve exoten	Doorlopend				
9.4.2 Onderzoek naar bronpopulaties Amerikaanse rivierkreeften	2024				
9.4.3 Onderzoek naar opkomende kreeftsoorten	2024				
9.4.4 Communicatieplan ten behoeve van vergroten bewustwording, in samenwerking met de provincies	2024				
9.5.1 Bestrijden van muskusratten tot nul-populatie is bereikt	2032				
9.6.1 Beleidskader vergunningverlening voor maatregelen in energietransitie opstellen	2026				
9.6.2 Huidige waterschapsregelgeving evalueren. Verbeterpunten meenemen bij het opstellen van de waterschapsverordening	2025				
9.8.1 Ambitie bepalen op het gebied van microverontreinigingen en medicijnresten	2025				
9.10.1 Opstellen visbeleid	2026				

Toelichting gebruikte kleuren:

	Vorbereiding
	Uitvoering
	Afronding / gereed
	Doorlopend

Uitwerking maatregelen in 2024: wat gaan we in 2024 doen?

Maatregel:	Uitvoering:
9.2.1	De impact van het maaibeheer op vogels wordt geëvalueerd en er wordt een voorzet gedaan voor mogelijke aanpassingen in het beheer.
9.2.2	Vorig jaar zijn we gestart met het onderhoud volgens de beek-beheerplannen in alle beken. Dit jaar volgt de evaluatie van het eerste jaar planmatig onderhoud en gaan we zo mogelijk verbeteringen doorvoeren.
9.4.1	Eind van het jaar evalueren we de inzet (kennis/capaciteit) over verwijderen van invasieve exoten. Het resultaat zorgt mogelijk voor een aanpassing van de huidige beheerstrategie. Er worden afspraken gemaakt over de inrichting van nieuwe natuurvriendelijke oevers (KRW) om exoten zoveel mogelijk tegen te gaan.
9.4.2	De mogelijke voortzetting van de wegvangproef voor de Gestreepte Amerikaanse Rivierkreeft in Westerwolde is afhankelijk van de resultaten in najaar 2023.
9.4.3	Het verspreidingsonderzoek naar rivierkreeften in de wateraanvoerroutes wordt in het najaar van 2024 herhaald.
9.4.4	We zijn hier afhankelijk van het initiatief van de provincies.
9.5.1	Verder gaan met de nodige inzet, en de reguliere rapportage aan het algemeen bestuur in het voorjaar. In enkele gebieden met een zeer lage populatie (en dus lage vangsten) gebruiken we e-dna om onze inzet effectief en efficiënt in te vullen.
9.6.1	Landelijke ontwikkelingen (Unie, STOWA, andere waterschappen) worden vanuit de verschillende disciplines gevolgd. Dit vormt input voor het beleidskader.
9.6.2	In 2024 starten we met het opstellen van de waterschapsverordening 2.0. Er zal doelgericht naar de huidige regels worden gekeken en er is ruimte voor actualisatie op basis van nieuwe beleid.
9.8.1	Voortzetting van de monitoring van rwzi's en oppervlaktewater. Starten met de opzet van de evaluatie.
9.10.1	In 2024 wordt een PvA (Plan van Aanpak) opgesteld voor de nadere uitwerking van het visbeleid in 2025.

Programma Organisatie

Hunze en Aa's is een actief participerend waterschap, dat zorgt voor veiligheid, schoon en voldoende water en dat deze taken uitvoert in samenhang met bescherming en verbetering van de chemische en ecologische kwaliteit van het watersysteem. Naast de primaire functies van ons watersysteem zetten we in op de vervulling van maatschappelijke functies van watersystemen.

De taken die wij hebben, benaderen we functioneel en effectgericht en worden integraal en duurzaam opgepakt, waarbij een goede samenwerking tussen alle partners van essentieel belang is. Onze instelling is daarbij proactief en kostenbewust.

Het realiseren van de grote maatschappelijke opgaven en de daarbij behorende inhoudelijke doelstellingen, zoals die aan bod zijn gekomen in de voorgaande hoofdstukken, vraagt het nodige van onze organisatie. Wij realiseren onze doelen in een bredere maatschappelijke context.

Als waterschap hebben wij, naast onze kerntaken, te maken met maatschappelijke ontwikkelingen die invloed hebben op ons werk en waar wij een rol in spelen. Hoe wij onze houding, rol en ambitie bepalen binnen deze ontwikkelingen is uitgelegd in hoofdstuk 3 van het Waterbeheerprogramma.

In dit hoofdstuk beschrijven we enkele maatschappelijke ontwikkelingen en opgaven waar we mee te maken hebben. Deze ontwikkelingen en opgaven behoren niet direct tot onze kerntaken, maar kunnen invloed hebben op hoe wij onze kerntaken uitvoeren en op het behalen van onze doelen en opgaven. Daarnaast kan het ook gaan om wensen vanuit de samenleving waar wij invulling aan willen geven, waarbij we ook weer zoeken naar de juiste balans met de uitvoering van onze taken.

We zijn ons ervan bewust dat we meer en meer een speler zijn in een breder maatschappelijk netwerk. Doelen en opgaven van de verschillende spelers binnen dit netwerk zijn vaak niet los van elkaar te zien en beïnvloeden elkaar.

Onze focus is in de eerste plaats op de invulling van onze rol als regionaal waterbeheerder en de uitvoering van de taken die daarbij horen. We bezien dit echter zoveel mogelijk vanuit een breder maatschappelijk perspectief. Dit betekent dat we inschatten wat het effect is van ons handelen op anderen en vice versa. Het betekent ook dat we proberen zoveel mogelijk de kansen te benutten die zich vanuit de maatschappelijke ontwikkelingen voordoen om werk met werk te maken en aan de andere kant risico's zoveel mogelijk te verkleinen.

In dit programma zijn de (overkoepelende) maatregelen opgenomen die ons handelen bepalen in de maatschappelijke context en de organisatorische kosten die niet rechtstreeks aan de andere programma worden toegerekend. In het waterbeheerprogramma zijn in het thema organisatie geen maatregelen opgenomen. Jaarlijks wordt via de paragraaf bedrijfsvoering in de begroting ingegaan op ontwikkeling van de organisatiedoelen.

Doel

We hebben oog voor maatschappelijke ontwikkelingen en de invloed daarvan op onze kerntaken. We richten ons primair op de invulling van onze rol als regionaal waterbeheerder, maar plaatsen dit in een breder maatschappelijk perspectief.

Ambitie 2022-2027

We zijn een serieuze speler in ons maatschappelijke netwerk. Vanuit onze rol en taak als waterbeheerder spelen we in op maatschappelijke ontwikkelingen.

Water en Maatschappij

Maatregelen	GEREED!	2024	2025	2026	2027
10.2.1 Opstellen maatregelenplan Biodiversiteit	2025				
10.2.2 Uitvoeren maatregelen biodiversiteit	2027				
10.3.1 Project Beleef de Waddendijk, waarbij dijktrappen worden omgezet in belevingspunten	2027				
10.5.1 Uitvoering maatregelen Zuidlaardermeer/Drents diep	2027				
10.5.2 Uitvoeren maatregelen langs Eemskanaal-Dollardboezem ter compensatie van bodemdaling door gaswinning	2027				
10.5.3 Aanpassing watersysteem op bodemdaling door zoutwinning	2026				
10.6.1 Vervangen van reguliere verlichting door groene lampen bij onze gemalen/sluizen aan de kust	2026				
10.6.2 Onderzoek naar het voorkomen van schade aan broedplaatsen in onze voor waterbeheersing functionele objecten	Doorlopend				
10.6.3 Maatregelen ter beperking visschade bij bestaande gemalen	2026				
10.6.4 Visveilig maken van zeegeemaal Duurswold	2026				

Toelichting gebruikte kleuren:

	Vorbereiding
	Uitvoering
	Afronding / gereed
	Doorlopend

Uitwerking maatregelen in 2024: wat gaan we in 2024 doen?

Maatregel:	Uitvoering:
10.2.1	Het maatregelenplan behelst drie onderwerpen: 1. Aanpassingen van de schouwcriteria voor biodiversiteit worden geïmplementeerd. 2. Het realiseren van voldoende waterdiepte in onze hoofdwatergangen voor het waterleven. We gaan een check doen op waterdiepte en discussie over het baggeren uitvoeren. 3. Het uitvoeren van vogelonderzoek en een mogelijke aanpassing van het onderhoud aan watergangen ter vermindering van (vogel)slachtoffers. De bevindingen worden geïmplementeerd. In 2024 worden de onderzoeken afgerond en een maatregelenplan opgesteld.
10.2.2	Evaluatie van beheerstrategie en ontwikkeling van bloemrijke dijken en terreinen.
10.3.1	Nog geen acties in 2024.
10.5.1	Zie hiervoor maatregel 7.4.1.
10.5.2	In 2024 zullen de maatregelen bepaald worden die voortkomen uit de EKDB studie met een doorkijk naar de studie droge voeten 2050.
10.5.3	Zoutwinning Nedmag: opstellen van een maatregelenplan voor de kunstwerken.
10.6.1	Vervanging wordt meegenomen in regulier groot onderhoud van onze zee objecten.
10.6.2	Indien nodig worden anti-nestmaatregelen geplaatst op meerdere locaties. In overleg met de omgeving wordt beoordeeld of er meerdere kanaaltrajecten moeten worden uitgerust met WUP's (Wild Uittreed Plaatsen). Bij een aantal beken worden bordjes geplaatst om verstoring door loslopende honden in het broedseizoen te beperken/voorkomen (uitsluitend op kwetsbare plekken).
10.6.3	Uitvoeren van de aanbesteding van het eerste gemaal dat visveilig gemaakt gaat worden (Hongerige Wolf). Het tweede gemaal (Sportterrein Wildervank) wordt in bestek voorbereiding genomen.
10.6.4	In 2024 wordt het bestek voorbereid en de aanbestedingsprocedure uitgevoerd zodat de praktische verbouwing in 2025 en 2026 kan plaatsvinden. Deze wordt gefaseerd uitgevoerd i.v.m. de bedrijfszekerheid van gemaal Duurswold. Er mag alleen in het zomerhalfjaar aan een pomp gewerkt worden zodat er altijd twee pompen beschikbaar blijven voor de waterafvoer.

Kosten per programma op kostensoort
(bedragen x € 1.000)

	Begroting 2024	Begroting 2023
Veiligheid		
Kapitaallasten	5.087	4.823
Personeelslasten	1.730	1.619
Overige lasten/baten	5.466	5.197
Totaal	12.283	11.639
Watersystemen		
Kapitaallasten	11.537	11.292
Personeelslasten	20.397	19.029
Overige lasten/baten	34.915	30.112
Totaal	66.849	60.433
Organisatie		
Kapitaallasten	2.037	2.049
Personeelslasten	15.387	14.289
Overige lasten/baten	15.300	13.931
	32.724	30.269
waarvan doorberekend*	8.277	7.870
Totaal	24.447	22.399
Totaal programma's	103.580	94.471
Inzet algemene reserves	-5.975	-2.991
	97.605	91.480

*Via de uurtarieven van medewerkers wordt een deel van de kosten van dit programma (huisvesting en automatisering) doorberekend aan de programma's veiligheid en watersystemen. Om een dubbeltelling te voorkomen worden deze kosten op dit programma in mindering gebracht.

Investeringsuitgaven per programma

	Begroting 2024	Begroting 2023
Veiligheid	8.144.128	4.174.000
Watersystemen	18.443.349	17.224.000
<i>Waarvan voor zuiveringsbeheer:</i>	<i>8.723.449</i>	<i>6.772.000</i>
Organisatie	3.060.083	4.313.000
Prijsstijgingen projecten		870.000
Totaal	29.647.560	26.581.000

Hoofdstuk 3. Beschouwingen bij de begroting 2024

Hoofdstuk 3 van de begroting is onderverdeeld in een aantal paragrafen. Een aantal hiervan is voorgeschreven in het Waterschapsbesluit. De volgende onderwerpen worden behandeld.

- A. Ontwikkelingen sinds het vorige begrotingsjaar
- B. Overzicht incidentele baten en lasten
- C. Onttrekkingen aan overige bestemmingsreserves en voorzieningen
- D. Uitgangspunten en normen
- E. Uitkomst van de begroting 2024
- F. Waterschapsbelastingen
- G. Kostentoerekening
- H. Weerstandsvermogen
- I. Investeringsprogramma
- J. Financiering (treasuryparagraaf)
- K. Risicoparagraaf
- L. Verbonden partijen
- M. Bedrijfsvoering
- N. Openbaarheidsparagraaf
- O. EMU-saldo

A. Ontwikkelingen sinds het vorige begrotingsjaar

Het beleid van het waterschap wordt gevormd door externe en interne kaders en ontwikkelingen. In hoofdstuk 2, het programmaplan, worden vooral externe kaders benoemd (onder andere KRW) en doorvertaald naar de beleidsdoelstellingen van het waterschap. Het programmaplan 2024 is gebaseerd op het waterbeheerprogramma 2022-2027. De opbouw is hiervan afgeleid. Het coalitieakkoord is ook een intern kader. Financieel vormt de meerjarenraming 2024 – 2027 (AB 26 juni 2023) een belangrijk kader. De economische situatie van Nederland is ook van belang voor het opstellen van de begroting.

De volgende ontwikkelingen kunnen hier genoemd worden.

De economie in Nederland

De economie heeft de laatste jaren een aantal grote schokken verrassend goed doorstaan. Corona, de oorlog in Oekraïne (en de daardoor veroorzaakte energiecrisis), een rap oplopende inflatie en snelle renteverhogingen van centrale banken hadden grote gevolgen voor huishoudens en bedrijven. De koopkracht daalt in de periode 2022 tot en met 2024 in totaal met 1,6%. Dat valt, geholpen door het steunbeleid van de overheid, nog mee. Door dit steunbeleid blijft de armoede in 2024 gelijk met 4,8% van de bevolking. Daarnaast verslechteren de overheidsfinanciën op de korte en de middellange termijn. Dit schrijft het Centraal Planbureau (CPB) in de Macro Economische Verkenning (MEV) 2024.

In de Macro Economische Verkenning (MEV) 2024 gaat het Centraal Planbureau in op de economische vooruitzichten voor 2024. In het vervolg van deze paragraaf wordt uitgegaan van de cijfers uit de MEV.

De economische groei valt in de raming terug. Na een groei van 4,3% in 2022 groeit de economie in 2023 met 0,7% en in 2024 met 1,5%. Deze economische afkoeling zorgt ervoor dat de krapte op de

arbeidsmarkt en de hoge inflatie enigszins afnemen. De kerninflatie (inflatie exclusief voedsel en energie) neemt in 2024 wel af, maar blijft hoog (3,5% in 2024 versus 5,7% in 2023). Terwijl eerder werd verwacht dat de inflatie snel zou afnemen, houdt deze dus toch langer aan. Hiermee blijft naar verwachting de Nederlandse inflatie wat hoger dan het Europese gemiddelde.

De groei van de werkgelegenheid neemt af, maar de krappe arbeidsmarkt kan tegen een stootje. Het aantal faillissementen loopt inmiddels enigszins op, maar het aantal beschikbare banen blijft hoog. Hierdoor kunnen mensen die hun baan verliezen vermoedelijk snel elders aan de slag. Omdat dit soort baanwisselingen wat tijd kost, loopt de werkloosheid licht op van 3,6% in 2023 naar 4,0% in 2024. De combinatie van een krappe arbeidsmarkt en hoge inflatie leidt tot hogere loonstijgingen. Het cao-loon in de marktsector stijgt in 2023 met 5,9% en in 2024 met 5,4%.

Door de loonstijgingen herstelt de koopkracht in 2024 gedeeltelijk van het verlies in 2022 en 2023. Waar de koopkracht in 2022 een daling van 2,7% liet zien en in 2023 een daling van 1,1%, stijgt de koopkracht in 2024 met 1,8%. Dit cijfer verhult echter de verschillen tussen huishoudens.

De overheidsuitgaven nemen in 2023 en 2024 toe door diverse intensiveringen. De uitgaven aan onder meer asiel, defensie, onderwijs en infrastructuur nemen toe in beide jaren. De verwachting is dat het EMU-saldo in 2023 negatief uitkomt met – 1,5%. In 2022 was het EMU-saldo nog – 0,1%. In 2024 neemt het overheidstekort, door de extra uitgaven, naar verwachting verder toe tot een negatief EMU-saldo van - 2,4%. Hiermee blijft het tekort overigens, bij ongewijzigd beleid, wel onder de grens van 3% uit het Europese Stabiliteits- en Groeipact.

Tot slot benadrukt het CPB dat haar ramingen met veel onzekerheid zijn omgeven, mede door grote risico's in het buitenland en door de val van het kabinet in ons land. De grootste risico's in het buitenland betreffen met name de oorlog in Oekraïne, het handelsconflict tussen de Verenigde Staten en China en de toenemende schuldenproblematiek bij andere Europese overheden. Dichter bij huis is er met name het risico op vertraging bij enkele nijpende beleidskwesties.

In paragraaf D Uitgangspunten en normen wordt ingegaan op de door ons gehanteerde uitgangspunten in deze begroting 2024. Uiteraard is dit mede bepaald op basis van de verwachtingen van het CPB.

De meerjarenraming 2024 – 2027

Eind juni is door uw algemeen bestuur de meerjarenraming 2024 – 2027 vastgesteld. Deze meerjarenraming ging uit van een gemiddelde lastenstijging van 4,5% per jaar. Door inzet van de algemene reserve kon de stijging van de taak watersysteembeheer stabiel gehouden worden op 4,2% voor de hele meerjarenperiode. De taak zuiveringsbeheer steeg in deze meerjarenraming in 2024 met 11,3% en vervolgens met 2,4%, 2,4% en 3,8%. De eenmalige stijging van het zuiveringsbeheer van 11,3% in 2024 werd veroorzaakt door o.a. stijgende energieprijzen, een hoge inflatie, een hogere bijdrage in de GR Noorderzijlvest en de overdracht van de VKA.

Omgevingswet

Het doel van de Omgevingswet is het bundelen van meerdere wetten met betrekking tot de fysieke leefomgeving (bodem, geluid, lucht, water etc.). Met als doel met minder regels toe te kunnen. Snellere besluitvorming te bereiken. En regionale regels te kunnen maken. De diverse overheden moeten hun plannen integreren en onderling op elkaar afstemmen. Daarnaast probeert de Omgevingswet alle informatie digitaal beschikbaar te stellen, waardoor burgers, initiatiefnemers en overheden gemakkelijker over informatie kunnen beschikken.

Voor het waterschap zijn de instrumenten waterschapsverordening (waarin we alle waterschapsregels opnemen), het inbrengen van het waterbelang bij gemeente en provincie, de integratie (afstemming) van het vergunningenproces met andere overheden en het projectbesluit (vervanger projectplan volgens de Waterwet en vooral van belang voor investeringen in de zeedijk) belangrijke opgaven. De Omgevingswet gaat op 1 januari 2024 in werking treden; technisch zijn we op de Omgevingswet voorbereid.

Aanpassing Belastingstelsel waterschappen

Het streven van het ministerie is er nog steeds op gericht dat op 1 januari 2025 de belastingaanslagen van het waterschap op basis van het aangepaste stelsel zullen plaatsvinden. In 2024 zult u een aantal beslissingen nemen ten aanzien van de kostentoedeling: percentages belastingcategorieën en het al dan niet overgaan tot het instellen van plusvoorzieningen voor wateraanvoer. Daarnaast is vanuit het coalitieakkoord 2023 - 2027 voorgesteld aan deze besluitvorming een integrale afweging over de kwijtschelding te koppelen. Ook daarover kunt u een voorstel verwachten.

De geplande invoeringsdatum staat wel onder druk. Door de val van het kabinet Rutte IV en de verkiezingen voor de leden van de Tweede kamer op 22 november 2023 is de kans groot dat de behandeling van het wetsvoorstel vertraging oploopt. Na de Tweede kamer zal het wetsvoorstel ook nog door de Eerste kamer vastgesteld moeten worden.

Brede Groene Dijk (BGD)

In 2022 is begonnen met de proef van de versterking van 750 meter Brede Groene Dijk met gerijpte klei. Deze proefdijk zal drie jaren worden gemonitord. Met de uitkomsten optimaliseren we het ontwerp van de totale dijkversterking, die na 2025 gepland is.

Omgaan met de stikstofuitstoot

De vergunningsvrije tijdelijke uitstoot van stikstof voor uitvoeringsprojecten is eind vorig jaar vervallen. Hierdoor zijn we in de situatie beland zoals gold voor het van kracht worden van de stikstofwet. Dit betekent dat we bij elk project waarbij stikstof wordt uitgestoten, moeten beoordelen of deze uitstoot een effect heeft op Natura2000 gebieden. Dit berekenen we met het stikstofmodel Aerius. Wanneer onze uitstoot te hoog is, zijn er meerdere mogelijkheden om die teniet te doen: bijvoorbeeld inzet van schoner (eventueel elektrisch) materieel, het wegstrepen van de stikstof tegenover de vermindering van stikstof elders binnen het projectgebied (bijvoorbeeld gronden die niet meer bemest worden bij de inrichting van landbouw- naar natuurgebieden), enzovoort. Het betekent dat we per project naar maatwerkoplossingen moeten zoeken aan de hand van de stikstofberekeningen. Daarmee zijn we terug bij de situatie voor de stikstofwet. Tot nu toe lukt het om via dit maatwerk projecten toch uitgevoerd te krijgen, maar toekomstige ontwikkelingen blijven onzeker. Zo lopen er momenteel nog rechtszaken over bijvoorbeeld de stikstofvrijstelling voor beheer en onderhoud. Ook duren vergunningprocedures erg lang, omdat de provincies zijn overvraagd.

Voor aanpassing van rioolwaterzuiveringen en andere installaties die stikstof uitstoten geldt dat deze al vaak bestonden voor Natura2000 van kracht werd. Ook geldt vrijwel steeds dat de uitstoot door strengere milieuwetgeving bij dergelijk installaties kleiner is geworden, waardoor de tijdelijke uitstoot van stikstof bij kleine aanpassingen geen probleem is en wegvalt tegen de vermindering van de uitstoot van stikstof die in de loop der jaren heeft plaatsgevonden bij modernisering van de installaties. Ook hier geldt dat we wel Aeriusberekeningen blijven maken om een vinger aan de pols te houden.

Rekenkamerfunctie en rechtmatigheidsverantwoording door het dagelijks bestuur

De Eerste Kamer en de Tweede Kamer hebben ingestemd met het wetsvoorstel versterking decentrale rekenkamers. Dit wetsvoorstel bevat twee wijzigingen voor de waterschappen, namelijk de wettelijke verplichting tot het instellen van een volledig onafhankelijke, extern samengestelde

rekenkamer en de invoering van de rechtmatigheidsverantwoording door het dagelijks bestuur. Voor de waterschappen treedt de verplichting tot de instelling van een onafhankelijke rekenkamer vanaf 1 januari 2024 in werking. Eind 2023 worden de kandidaten voor de bemensing van de rekenkamer door het algemeen bestuur benoemd, zodat deze vanaf 1 januari 2024 operationeel is. Vanaf boekjaar 2025 dient het dagelijks bestuur een rechtmatigheidsverantwoording in de jaarrekening op te nemen. De Unie van Waterschappen zal hierbij de waterschappen ondersteunen. Als waterschap zijn wij aangesloten bij de betreffende werkgroepen van de Unie van Waterschappen om dit bij ons waterschap vorm te geven.

Nieuwe verslaggevingsregels

Als waterschap moeten wij voor het opstellen van de begroting en jaarrekening voldoen aan verslaggevingsregels. Deze zijn voor waterschappen vastgelegd in de BBVW (Bepalingen Beleidsvoorbereiding en Verantwoording Waterschappen). Op 22 juni 2022 heeft de Unie van Waterschappen een advies uitgebracht aan de minister van Infrastructuur en Waterstaat over nieuwe verslaggevingsregels voor de waterschappen (op verzoek van het ministerie). De nieuwe verslaggevingsregels zien onder andere toe op de indeling en inhoud van de hoofdstukken en paragrafen in de begroting en jaarrekening, maar daarnaast stellen deze ook regels aan bijvoorbeeld het wel of niet activeren van bepaalde kosten.

Het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat streeft naar een inwerkintreding van de nieuwe verslaggevingsregels met ingang van het verslaggevingsjaar 2025 (tegelijk met het belastingstelsel en de nieuwe rechtmatigheidsverantwoording). Dit betekent dat de volgende meerjarenraming en begroting, die toezien op het jaar 2025 en verder, opgesteld zullen worden conform de nieuwe verslaggevingsregels.

B. Overzicht incidentele baten en lasten

Het overzicht incidentele baten en lasten betreft de baten en lasten die als éénmalig ten opzichte van voorgaande en komende jaren moeten worden beschouwd.

De volgende incidentele baten en lasten zijn in de begroting 2024 meegenomen.

Incidentele lasten

- Implementatie financieel- en projectbeheersingsysteem € 650.000,-

Toelichting:

Implementatie financieel- en projectbeheersingsysteem

In een notitie die door de commissie BBV (Besluit Begroting en Verantwoording) gepubliceerd is, blijkt dat de implementatiekosten behorende bij de implementatie van een SaaS (Software-as-a-Service) oplossing niet geactiveerd mogen worden.

SaaS is een model waarbij softwaretoepassingen via internet worden aangeleverd, dus als service (in tegenstelling tot on premise, waarbij de software draait op de server van de afnemer).

Voor de implementatiekosten van het nieuwe financieel- en projectbeheersingssysteem was oorspronkelijk een krediet beschikbaar gesteld van in totaal € 1.000.000,-. Dit nieuwe systeem betreft een SaaS-oplossing.

Deze kosten kunnen dus volgens de commissie BBV niet geactiveerd worden.

De € 1 miljoen implementatiekosten zijn nu in de exploitatie verwerkt. In de voorjaarsrapportage 2023 is € 350.000,- opgenomen en in deze begroting is voor 2024 € 650.000,- opgenomen.

C. Onttrekkingen aan overige bestemmingsreserves en voorzieningen

Bestemmingsreserves

Naast de algemene reserves kent het waterschap een aantal bestemmingsreserves. Onder deze bestemmingsreserves worden verstaan: reserves waaraan het algemeen bestuur een bepaalde bestemming heeft gegeven.

In onderstaande tabel volgt een totaaloverzicht van het verwachte verloop van de bestemmingsreserves in deze begroting 2024.

Bestemmingsreserve	Stand 1-1-2024	Toevoeging	Onttrekking	Stand 31-12-2024
Afkoopsommen	8.506.937	0	804.000	7.702.937
HWBP	5.174.000	700.000	0	5.874.000
Bestemmingsreserve bodemdaling	5.116.300	102.326	50.000	5.168.626
Totaal	18.797.237	802.326	854.000	18.745.563

Bestemmingsreserve afkoopsommen

Bij de begroting 2015 is besloten de afkoopsommen in te zetten om minder te activeren.

Vanaf 2015 worden de eigen uren besteed aan projecten, de bouwrente en beheersmatige ICT investeringen (onder andere aanschaf PC's, software) niet langer geactiveerd. Dit betekent dat deze kosten van jaarlijks € 1,4 miljoen rechtstreeks ten laste van de exploitatie komen. De afkoopsommen betreffen volledig de taak watersysteembeheer. Voor zover deze extra kosten toegerekend worden aan de taak watersysteembeheer worden deze kosten gedekt door afkoopsommen.

Bestemmingsreserve HWBP

In de voorjaarsrapportage 2016 is besloten het jaarlijks verschil tussen de in de begroting opgenomen HWBP bijdrage en de werkelijke HWBP bijdrage te reserveren. Deze bestemmingsreserve willen we gebruiken om in de toekomst (na 2024) ons eigen aandeel (10%) in de kosten van nHWBP-projecten te financieren.

Bestemmingsreserve bodemdaling

Bij de jaarrekening 2021 is besloten om een bestemmingsreserve bodemdaling te vormen. In 2021 is ons waterschap namelijk tot overeenstemming gekomen over de manier waarop de gevolgen van zoutwinning gecompenseerd zullen worden. Het waterschap ontvangt hiervoor compensatie van een zoutwinbedrijf. Deze compensatie wordt in de bestemmingsreserve bodemdaling gestort. De jaarlijkse kosten als gevolg van de bodemdaling worden verminderd op de bestemmingsreserve.

Voorzieningen

Voorzieningen zijn bedragen op de balans die worden gevormd om verplichtingen, verliezen en risico's op te kunnen vangen, waarvan de omvang per balansdatum onzeker is, maar wel redelijkerwijs in te schatten.

In onderstaande tabel volgt een totaaloverzicht van het verwachte verloop van de voorziening in deze begroting 2024.

Voorziening	Stand 1-1-2024	Toevoeging	Onttrekking	Stand 31-12-2024
Voormalig bestuur en personeel	940.967	18.819	200.000	759.786

Voorziening voormalig bestuur en personeel

Conform de regelgeving zijn de toekomstige lasten van voormalig bestuur en personeel opgenomen in een voorziening. De jaarlijkse kosten worden rechtstreeks ten laste van deze voorziening gebracht. Jaarlijks wordt bij de jaarrekening de benodigde hoogte van deze voorziening herberekend. Een eventueel tekort of overschot wordt ten laste of ten gunste van de exploitatie gebracht.

D. Uitgangspunten en normen

De basis voor het opstellen van deze begroting is de "meerjarenraming (MJR) 2024 - 2027" waarmee het algemeen bestuur op 26 juni 2023 heeft ingestemd.

De volgende algemene uitgangspunten zijn voor de begroting 2024 toegepast:

Belangrijke uitgangspunten waarmee bij het opstellen van de begroting 2024 rekening is gehouden:

- Stijging personeelslasten 5%.
- Formatie 338,5 FTE.
- Prijsstijging (inflatie) 4%.
- Rente(omslag)percentage van 2,2%, MJR 2,1%.
- Investeringsvolume € 17 miljoen, hierop zijn de kapitaallasten berekend.
- De raming voor kwijtschelding is met € 117.000,- verlaagd t.o.v. de begroting 2023.
- Verplaatsen stelpost overdracht VKA € 1.225.000 (voordeel)

Een aantal posten wordt hierna toegelicht.

Personeelslasten

Voor de jaarlijkse stijging van de salarissen en sociale lasten is, op basis van de verwachtingen van het CPB, uitgegaan van 5%. Met dit percentage kunnen naar verwachting reguliere ontwikkelingen, zoals aanpassingen in de sociale lasten (o.a. sociale- en pensioenpremies), de verhoging van de salarissen (cao-uitkomsten) en de reguliere loonrondes worden gedekt.

De formatie is per saldo met 0,5 fte toegenomen van 338 fte naar 338,5 fte. Binnen de gewijzigde formatie is rekening gehouden met 1 fte voor de CISO. De CISO houdt zich bezig met de informatiebeveiliging binnen een organisatie. Dit betreft een wettelijke verplichting. In het verleden was onze CISO in dienst bij Noorderzijlvest en betaalden wij een bijdrage voor de werkzaamheden die voor ons verricht werden.

Prijsstijgingen

De inflatie is begin 2022 als gevolg van de oorlog in Oekraïne sterk toegenomen. Met name op de energie- en oliemarkt zijn de prijzen in eerste instantie sterk gestegen. Maar de inflatie heeft zich verbreed, eerst stegen de voedselprijzen en de prijzen van andere goederen, en ook de prijzen van diensten. Ook afgesloten cao's laten een fors hogere loonstijging zien.

In de begroting 2024 zijn voor een aantal onderdelen (bijvoorbeeld energie en onderhoud aan technische installaties) specifiek kostenstijgingen meegenomen. Voor het overige deel is op basis van het CPB een algemeen inflatiepercentage van 4% meegenomen. Hieronder wordt dit verder toegelicht.

Elektriciteit

Op de energie- en oliemarkt zijn de prijzen sinds het uitbreken van de oorlog in Oekraïne vanaf begin 2022 sterk gestegen. In het voorjaar van 2023 hebben deze prijzen weer een dalende trend ingezet, waarna deze zich de afgelopen maanden redelijk hebben gestabiliseerd. De prijzen liggen echter nog steeds aanzienlijk hoger dan voor het uitbreken van de oorlog.

Voor 2024 moet de elektriciteit nog volledig ingekocht worden. Als waterschap nemen wij hiervoor deel in een energiecollectief met andere waterschappen om gezamenlijk elektriciteit in te kopen. De aanbesteding heeft inmiddels plaatsgevonden. Op de 'nog vast te klikken' prijs per kWh komt in 2024 een risico-opslag van in totaal 2,5 cent per kWh meer dan dat wij nu betalen. Deze opslag wordt betaald voor de kosten die de leverancier in zijn organisatie maakt en voor het risico tussen inkopen en leveren. Doordat dit risico is gestegen, is de opslag behoorlijk toegenomen. Deze opslag komt bovenop de nog vast te klikken leveringsprijs per kWh voor 2024.

In deze begroting is voor de leveringskosten van elektriciteit uitgegaan van de marktverwachtingen van eind augustus voor de elektriciteitsprijs in 2024. Aangezien het waterschap jaarlijks ongeveer 17 miljoen kWh verbruikt, heeft elke cent verschil gelijk een behoorlijke impact op de verwachte kosten. In de meerjarenraming was uitgegaan van € 1.530.000,- aan extra inkoopkosten voor elektriciteit in 2024. De extra € 425.000,- die hier in de begroting 2024 bovenop komt, ontstaat door de 2,5 cent extra opslag die wij nu aan de leverancier moeten betalen.

Onderhoud technische installaties en materieel

Jaarlijks zijn budgetten opgenomen voor onderhoudswerkzaamheden aan zuiveringstechnische werken en kwantiteitsobjecten. Door aanhoudende prijsstijgingen lopen de kosten echter niet meer in lijn met de beschikbare budgetten. In de begroting 2023 was voor de stijgingen van enkel materiaalprijzen (met name de stijging van prijzen van hout, staal, ijzerwaren en elektrische componenten) reeds een nadeel van € 600.000,- meegenomen.

Dit jaar merken we echter dat door gehanteerde CBS-indexen en nieuwe contracten de toename dit jaar met name in de uurtarieven zit. Tarieven zijn met 15% tot 20% gestegen. Daarnaast zijn de materiaalprijzen nog licht verder gestegen. De extra onderhoudskosten in verband met de hiervoor genoemde prijsstijgingen voor de zuiveringstechnische werken bedragen over het gehele jaar 2023 naar verwachting € 300.000,- en voor de kwantiteitsobjecten € 150.000,-. In de najaarsrapportage 2023 is hierover gerapporteerd. In hoeverre deze prijsstijgingen zich voortzetten is nog lastig in te schatten. In de rapportages voor 2024 zal hier opnieuw aandacht aan worden besteed. Vooral nog zijn we in de begroting 2024 uitgegaan van de prijzen in 2023. Derhalve is in totaal € 450.000,- aan extra onderhoudskosten ook in de begroting 2024 verwerkt. Dit komt overeen met ongeveer 15% van het budget onderhoud technische installaties.

Overig

Voor de overige kosten is in de begroting 2024 aansluiting gezocht bij de inflatieverwachtingen van het CPB (geraamde kerninflatie, zonder energie en voeding). Op basis van deze verwachtingen is 4% inflatie meegenomen voor 2024.

Kapitaallasten

De kapitaallasten, zoals berekend in de begroting 2024, zijn gebaseerd op een investeringsvolume van € 17 miljoen.

De Europese Centrale Bank (ECB) heeft de rente de afgelopen tijd sterk verhoogd ter bestrijding van de hoge inflatie. Momenteel (september 2023) bedraagt de depositorente 4,00%. De renteontwikkelingen zijn sterk afhankelijk van de hoogte van de inflatie en de economische

ontwikkelingen binnen Europa. Het berekende renteomslagpercentage voor 2024 bedraagt 2,24% (begroting 2023 2,00%).

In bijlage 1 is de voor 2024 geplande werkvoorraad investeringen opgenomen.

Kwijtschelding

Als gevolg van de economische situatie in het algemeen (hoge inflatie) en in het bijzonder de situatie voor huishoudens (zeer hoge energiekosten) zijn in de begroting 2023 de kosten voor kwijtschelding met € 180.000,- verhoogd voor de reguliere stijging en rekening houdende met indexatie. Op basis van de cijfers over 2023 van het NBK blijkt dat het aantal verzoeken om kwijtschelding niet substantieel afwijkt van voorgaande jaren. Kennelijk is het door het kabinet genomen maatregelenpakket (o.a. verhogen minimumloon met 10%) vooralsnog toereikend. In ieder geval doet de verwachte extra stijging van de kwijtscheldingskosten zich niet voor. Reden voor ons om de kosten voor kwijtschelding bij te stellen. Een deel van de verhoging uit 2023 kan vervallen. Rekening houdende met de hogere tarieven bedraagt het voordeel € 117.000. Nadrukkelijk houden wij de ontwikkelingen rondom steunmaatregelen in de gaten, om zo nodig de kosten weer bij te stellen.

Verplaatsen stelpost overdracht VKA

Voor het transport van zout bedrijfsafvalwater uit de Veenkoloniën is in het verleden een afvalwaterleiding (VKA) naar de Waddenzee aangelegd. Het waterschap beschouwt deze VKA niet als een overheidstaak en hierover heeft enige tijd onenigheid bestaan tussen het waterschap en de betrokken bedrijven. De rechtbank heeft vastgesteld dat het beheer en onderhoud van de VKA geen publieke taak van het waterschap is. Momenteel vinden constructieve gesprekken plaats met de bedrijven met de intentie om tot een oplossing te komen. Hierbij worden afspraken gemaakt over het eigendom, beheer en onderhoud van de VKA. Naar verwachting zullen deze afspraken in 2025 worden afgerond (en niet in 2024, zoals in de meerjarenraming 2024-2027 aangegeven). In de meerjarenraming 2024-2027 is bij het zuiveringsbeheer in 2024 rekening gehouden met € 1,3 miljoen aan eenmalige kosten voor de mogelijke overdracht van de VKA (afboeken boekwaarden en onderzoekskosten over de staat van de leiding). Deze stelpost wordt, gezien de huidige inzichten, verplaatst naar 2025.

Dividendopbrengst Nederlandse Waterschapsbank (NWB)

In deze begroting is, op basis van de uitkeringen in de afgelopen jaren en de verwachtingen voor de komende jaren, uitgegaan van een dividenduitkering van in totaal € 50 miljoen. Dit betekent voor ons € 1,8 miljoen. De dividenduitkering is afhankelijk van de gerealiseerde winst en kan jaarlijks fluctueren.

Onvoorzien

In ons financieel statuut is geregeld dat de hoogte van de stelpost onvoorzien per taak is gekoppeld aan de omzet van die taak. De raming voor onvoorzien per taak bedraagt thans 0,125% van de omzet. Voor de taak watersysteembeheer bedraagt de raming voor onvoorzien € 70.000,- en voor de taak zuiveringsbeheer € 59.000,-.

Jaarrekening 2022, voorjaarsrapportage 2023 en najaarsrapportage 2023

De eventuele structurele effecten van deze rapportages zijn in deze begroting verwerkt.

E. Uitkomst van de begroting 2024

Deze begroting is gebaseerd op de op 26 juni 2023 vastgestelde MJR 2024 – 2027. De uitkomst van de begroting 2024 is € 0,1 miljoen hoger dan de verwachte uitkomst voor 2024 volgens de meerjarenraming.

UITKOMST BEGROTING 2024 (bedragen x € 1 miljoen)

	Begroting 2024
Jaarschijf 2024 volgens de MJR 2024 – 2027 (excl. aanwending algemene reserves)	103,5
BEGROTING 2024 (excl. aanwending reserves)	103,6

De stijging van € 0,1 miljoen betreft grotendeels de volgende grotere bijstellingen:

- Vervallen stelpost overdracht VKA € 1.225.000 (voordeel)
- Zuiveren over de grens GR Noorderzijlvest € 156.000,- (nadeel)
- Zuiveren over de grens overig € 125.000,- (nadeel)
- Prijsstijging onderhoud technische installaties € 450.000,- (nadeel)
- Prijsstijging chemicaliën € 100.000,- (nadeel)
- Energie € 675.000,- (nadeel)
- Kwijtschelding € 197.000,- (voordeel)

De door de belastingopbrengsten te dekken lasten stijgen in 2024 met € 6,1 miljoen ten opzichte van 2023. Dat is een stijging van 6,7%. Geconstateerd wordt dat met name de gevolgen van de oorlog in Oekraïne terug te zien zijn in onze begroting. Voor een gedetailleerdere toelichting op de verschillen met de begroting 2023 verwijzen wij u naar hoofdstuk 4.

	Begroting 2024	Begroting 2023
Netto lasten	€ 103.580.000	€ 94.472.000
Te dekken door:		
- Reserves	€ 5.975.000	€ 2.991.000
- Waterschapsbelastingen	€ 97.605.000	€ 91.481.000

F. Waterschapsbelastingen

Het belastingstelsel voor waterschappen bestaat uit drie heffingen: de watersysteemheffing, de zuiveringsheffing (heffing op indirecte lozingen) en de verontreinigingsheffing (heffing op directe lozingen). De watersysteemheffing heeft betrekking op de zorg voor de waterkering, de waterkwantiteit en de (passieve) waterkwaliteit waarbij de kosten worden toegedeeld op basis van waardeverhouding en een algemeen solidariteitsdeel.

Binnen de watersysteemheffing zijn vier belastingcategorieën: Ingezetenen, Gebouwd, Ongebouwd (niet zijnde natuur) en Natuur. Voor buitendijks gelegen gebouwde en ongebouwde objecten (niet zijnde natuur) wordt de maximale tariefdifferentiatie (tariefverlaging van 75%) toegepast. Vanaf 2013 wordt eveneens een differentiatie (+ 100%) voor openbare verharde wegen toegepast. Het tarief voor verontreinigingsheffing is gelijk aan het tarief voor zuiveringsheffing.

In de vergadering van het algemeen bestuur van 9 december 2020 is een nieuwe kostentoedelingsverordening (KTV) ingaande 2021 vastgesteld. In de KTV staat de procentuele verdeling van de kosten van het watersysteem over de belastingcategorieën ingezetenen, gebouwd, ongebouwd en natuur. De verdeling is gebaseerd op een bestuurlijke keuze voor het ingezetenenandeel en een berekening van de onderlinge waardeverhoudingen voor de overige categorieën.

Deze nieuwe KTV vervangt de in 2018 vastgestelde KTV. Volgens de Waterschapswet moet de KTV minimaal eens per vijf jaar worden herzien. Het dagelijks bestuur heeft in 2020 besloten de KTV tussentijds te herzien omdat de ontwikkeling van de waardeverhouding tussen gebouwd en ongebouwd scheef was gegroeid. Dit was met name het gevolg van een gestage afname van het aantal hectares ongebouwd en een forse stijging van de WOZ-waarden in ons gebied. De volgende procentuele verdeling is nu van toepassing:

Categorie:	%
Ingezetenen	29,0%
Gebouwd	49,1%
Ongebouwd	21,5%
Natuur	0,4%

De in deze begroting opgenomen tarieven zijn hierop gebaseerd.

Per taak kan het volgende beeld worden gegeven ten aanzien van de te ontvangen belastingopbrengsten en hiervoor in rekening te brengen belastingtarieven. De belastingtarieven voor de watersysteemheffing zijn gebaseerd op de kostentoedeling watersysteemheffing 2021.

WATERSYSTEEMHEFFING

Begroting 2024 watersysteemheffing

(bedragen x € 1.000)

	begroting 2024	begroting 2023
Netto kosten	57.452	53.295
Bedrag voor onvoorzien	70	65
Kosten kwijtschelding	870	960
Algemene opbrengsten (dividend en rente)	-1.337	-1.254
Onttrekking bestemmingsreserves	-804	-846
Saldo: te ontvangen via belastingheffing	56.251	52.220
Inzet algemene reserve	-4.050	-2.075
Te ontvangen belastingopbrengst	52.201	50.145

De inzet van de algemene reserve zorgt voor een lagere werkelijk te ontvangen belastingopbrengst. Deze belastingopbrengst is 4,1% hoger t.o.v. 2023. Met de door het NBK beschikbaar gestelde gegevens voor de grondslagen van belastingheffing kunnen de volgende tarieven worden berekend.

Tarieven 2024	begroting 2024	begroting 2023	Stijging in %
ingezetenen	80,34	78,06	2,9%
gebouwd (basis)	0,03848%	0,03877%	-0,7%
gebouwd (buitendijks)	0,01088%	0,01094%	-0,5%
ongebouwd (basis)	75,42	72,42	4,1%
ongebouwd (buitendijks)	19,53	18,74	4,2%
ongebouwd (wegen)	149,94	144,00	4,1%
natuur	6,68	6,47	3,2%
verontreinigingsheffing	82,16	75,26	9,2%

De stijging van de lasten is 4,1%. Een aantal belastingcategorieën vertoont een afwijking van deze lastenstijging. Deze afwijkingen lichten we hieronder toe.

Het tarief voor ingezetenen is 1,2% lager dan de algemene lastenstijging watersysteembeheer van 4,1% doordat het aantal ingezetenen is toegenomen. De toename in het aantal eenheden komt vooral doordat het aantal woningen (waaronder studio's en appartementen) stijgt.

Het tarief voor gebouwd is gebaseerd op de verwachte stijging van de WOZ-waarden. Op basis van de recentste inventarisatie uit 2023 van de Waarderingskamer wordt voor het heffingsjaar 2024 (peildatum 2023) een stijgingspercentage verwacht van 2%. Ten opzichte van de begroting 2023 (+ 13,5%) een sterke daling. Een feitelijke verlaging van de WOZ-waarden voor de begroting wordt volgend jaar pas verwacht. Doordat de WOZ-waarden nu nog stijgen is de lastenstijging van het tarief licht negatief.

Voor de categorie natuur is de lastenstijging lager doordat het aantal hectares natuur is gestegen.

Het tarief voor de verontreinigingsheffing is gelijk aan het tarief voor de zuiveringsheffing. Bij de zuiveringsheffing lichten we het tarief kort toe.

ZUIVERINGSHEFFING

Begroting 2024 zuiveringsheffing

(bedragen x € 1.000)

	begroting 2024	begroting 2023
Netto kosten	46.442	41.302
Bedrag voor onvoorzien	59	53
Kosten kwijtschelding	1.763	1.790
Algemene opbrengsten (dividend en rente)	-935	-894
Saldo: te ontvangen via belastingheffing	47.329	42.251
Inzet algemene reserve	-1.925	-916
Te ontvangen belastingopbrengst	45.404	41.335

De te ontvangen belastingopbrengst stijgt met 9,8% ten opzichte van 2023. Het tarief stijgt met 9,2%. Voor het zuiveringsbeheer worden de kosten verdeeld op basis van het aantal vervuilingseenheden. Dat het tarief minder is gestegen dan de totale belastingopbrengst komt doordat het aantal vervuilingseenheden is gestegen.

Tarieven 2024	begroting 2024	begroting 2023	Stijging in %
Zuiveringsheffing	82,16	75,26	9,2%

Samenvattend tarievenoverzicht 2024

Door middel van een afzonderlijk tarievenbesluit (aanpassing belastingverordeningen) worden de tarieven voor 2024 vastgesteld.

Tarievenoverzicht

Categorie	Tarief 2024 (Begroting)	Belastingopbrengst 2024	Belastingopbrengst 2023
Ingezetenen	€ 80,34	€ 15.256.229	€ 14.676.552
Gebouwd (basis)	0,03848%	€ 25.315.521	€ 24.320.445
Gebouwd (buitendijks)	0,01088%	€ 7.834	€ 8.427
Ongebouwd (basis)	€ 75,42	€ 10.120.466	€ 9.734.170
Ongebouwd (buitendijks)	€ 19,53	€ 1.367	€ 1.312
Ongebouwd (wegen)	€ 149,94	€ 607.293	€ 577.441
Natuur	€ 6,68	€ 227.987	€ 218.467
Verontreinigingsheffing	€ 82,16	€ 664.675	€ 608.545
Zuiveringsheffing	€ 82,16	€ 45.403.724	€ 41.335.165
Totaal belastingopbrengst		€ 97.605.096	€ 91.480.524

Lastendruk

De belastingtarieven voor 2024 laten voor zes voorbeeldbelastingbetalers de onderstaande lastenontwikkeling zien.

	Begroting 2024	Begroting 2023	Vershil
Gezin met huurwoning	€ 326,82	€ 303,84	+7,6%
Gezin met een eigen huis van € 271.000,-*	€ 431,24	€ 407,26	+5,9%
Gezin met 80 ha. bouwland, waarde gebouw € 544.000,-*	€ 6.569,65	€ 6.304,28	+4,2%
MKB bedrijf, waarde gebouw € 2,7 mln., 10 VE*	€ 1.881,46	€ 1.786,79	+5,3%
Industrieel bedrijf, waarde gebouw € 13,6 mln., 800 VE	€ 70.948,81	€ 65.378,96	+8,5%
Natuur per hectare	€ 6,68	€ 6,47	+3,2%

* Voor een goede vergelijking wordt de WOZ waarde gecorrigeerd met de verwachte waardestijging. In deze vergelijking is uitgegaan van een WOZ-waarde van de eigen woning van afgerond € 271.000,- in 2024. Voor de verwachte stijging van de WOZ-waarde is uitgegaan van 2%. Hetzelfde gebeurt naar rato bij het gezin met bouwland, het MKB- en het industrieel bedrijf.

De invloed van de ontwikkeling van de heffingseenheden (aangeleverd door het NBK) zorgt voor een verschillend stijgingspercentage voor de voorbeeldbelastingbetalers. Door veranderingen in de heffingseenheden (aantal ingezetenen, hectares ongebouwd etc.) treden onderling verschillen op. Door de grote lastenstijging bij de zuiveringsheffing in 2024 treedt bij de belastingbetalers waarbij de zuiveringsheffing relatief een groot aandeel van de belastingaanslag is (gezin met huurwoning en grote bedrijven) verhoudingsgewijs de hoogste lastenstijging op.

Het kwijtscheldingsbeleid

Op grond van de Invorderingswet kan aan belastingplichtigen die niet in staat zijn anders dan met buitengewoon bezwaar hun belastingaanslag geheel of gedeeltelijk te betalen, gehele of gedeeltelijke kwijtschelding worden verleend. Net als de meeste waterschappen heeft ook het algemeen bestuur van ons waterschap hiertoe besloten. Hierbij is de norm op 100% gesteld. Een norm van 100% houdt in dat in de regel kwijtschelding wordt verleend aan belastingplichtigen met een inkomen op of onder bijstandsniveau. Het aantal verzoeken ligt gemiddeld op ca. 15.000 stuks per jaar. Rond de 70% van de verzoeken wordt jaarlijks gehonoreerd. Het aanvraagproces en de afhandeling vindt steeds meer digitaal plaats.

Hierdoor stijgt het aantal aanvragen. In het Groninger deel van ons beheergebied wordt bij het afhandelen van de kwijtscheldingsverzoeken in de meeste gevallen samengewerkt met de gemeenten. Kwijtschelding beperkt zich tot ingezetenen (de zuiveringsheffing voor woningen en de watersysteemheffing ingezetenen). Voor de watersysteemheffing gebouwd, ongebouwd en natuurterreinen is geen kwijtschelding mogelijk omdat het bezit van woningen, gebouwen, ongebouwd en natuurterreinen vermogen veronderstelt. Het kwijtscheldingsbeleid is vastgelegd in de kwijtscheldingsregeling waterschap Hunze en Aa's 2012.

Het kwijtscheldingsbeleid is tijdelijk verruimd om de belastingschulden van gedupeerden van de affaire rondom de kinderopvangtoeslagen kwijt te kunnen schelden. Het bestuur van het Noordelijk Belastingkantoor heeft hiertoe een besluit genomen. De gederfde belastingopbrengsten worden door het Rijk gecompenseerd.

Gekoppeld aan de invoering van het aangepaste belastingstelsel voor de waterschappen (invoering is voorzien per 1 januari 2025) is vanuit de coalitie afgesproken een integrale afweging te maken over

het te voeren kwijtscheldingsbeleid. Een voorstel hiertoe zal in 2024 aan het algemeen bestuur ter besluitvorming worden voorgelegd.

G. Kostentoerekening

In artikel 4.2, lid 4 van het Waterschapsbesluit, is opgenomen dat de kostentoerekening plaatsvindt op basis van objectieve, bedrijfseconomische criteria.

De totale begroting per taak bestaat uit de som van de directe kosten en opbrengsten en alle doorberekende kosten van de ondersteunende producten. De kosten van de producten bestaan uit directe en indirecte (netto) kosten. Alle kosten worden uiteindelijk toegerekend aan de taken watersysteembeheer en zuiveringsbeheer en worden gedekt door de belastingheffing over beide taken.

De begroting is ingedeeld in primaire producten en ondersteunende producten. De primaire producten zijn de producten die een directe bijdrage leveren aan de taken van het waterschap. Een voorbeeld hiervan is het product peilbeheer. De ondersteunende producten zijn de producten die de totstandkoming van de primaire producten ondersteunen. Een voorbeeld hiervan is huisvesting. De ondersteunende producten worden middels verdeelsleutels toegerekend aan de primaire producten. De primaire producten kunnen grotendeels rechtstreeks worden toegerekend aan één van de taken watersysteembeheer en zuiveringsbeheer. Een aantal producten is taakoverschrijdend en wordt verdeeld over beide taken. In de AB vergadering van 25 juni 2008 zijn de diverse verdeelsleutels vastgesteld. In de AB vergadering van 30 mei 2012 is ingestemd met een wijziging in deze verdeling. Hieronder volgt een overzicht van de toerekening van de beleidsproducten aan de twee taken watersysteembeheer en zuiveringsbeheer.

Beleidsproduct	Watersysteembeheer	Zuiveringsbeheer	Totaal
- Planvorming	90%	10%	100%
- Aanleg en onderhoud van waterkeringen	100%		100%
- Inrichting en onderhoud van watersystemen	100%		100%
- Bouw en exploitatie zuiveringstechnische werken		100%	100%
- Inrichting en onderhoud vaarwegen en havens	100%		100%
- Vergunningverlening en handhaving keur	100%		100%
- Beheersing van lozingen			
Aanpak diffuse emissies derden	100%		100%
Handhaving watervergunningen en meldingen	75%	25%	100%
Rioleringsplannen en subsidies lozingen	50%	50%	100%
- Heffing en invordering	Specifiek per taak en het watersysteembeheer onderverdeeld naar belastingcategorie.		
- Bestuur en externe communicatie	50%	50%	100%
- Dekkingsmiddelen			
Dividend opbrengst NWB	50%	50%	100%
Overige posten	Specifiek per taak.		

Hieronder worden de verdeelsleutels van de ondersteunende producten weergegeven.

Ondersteunend product	Verdeelsleutel
- Management en organisatie Beleids- en beheerinstrumenten Facilitaire zaken/interne faciliteiten	De verdeling van deze producten is op basis van de verhouding van de omzet van de primaire producten.
- Informatisering/informatiebeleid en automatisering	De verdeling is op basis van het aantal geautomatiseerde werkplekken per afdeling en wordt d.m.v. een opslag op het uurtarief van de afdelingen over de producten verdeeld.
- Informatisering/centrale (geo)grafische informatie	100% watersysteembeheer.
- Facilitaire zaken/huisvesting	De verdeling is op basis van de ingebruik zijnde m ² s van de afdelingen en wordt d.m.v. een opslag op het uurtarief van de afdelingen over de producten verdeeld.
- Bemonstering en analyse (Laboratorium)	De verdeling vindt plaats op basis van het aantal ILOW punten (Integraal Laboratorium Overleg Waterkwaliteitsbeheerders) over de primaire producten.

H. Weerstandsvermogen

De algemene reserves worden vooral gebruikt als algemeen weerstandsvermogen. Het hebben van voldoende eigen vermogen stelt ons in staat financiële tegenvallers zoals bijvoorbeeld beschreven in de risicoparagraaf op te kunnen vangen indien ze zich voordoen.

Uitgangspunt is de omvang van deze reserves in overeenstemming te brengen met het in ons Financieel Statuut gebruikte uitgangspunt dat de reservepositie per taak ligt binnen de bandbreedte van het vastgestelde minimum en maximum.

In de tabel hieronder zijn de meest actuele gegevens verwerkt. De reservepositie is voor 2024, na vaststelling van de najaarsrapportage 2023, als volgt te bepalen:

Taak	Stand per 1 januari 2024 (incl. NJR 2023)	Minimum omvang (basis: risico-inventarisatie)	Tekort (-) t.o.v. minimum Overschot (+)
Watersysteembeheer	10.513.000	1.842.000	+ 8.671.000
Zuiveringsbeheer	2.635.000	691.000	+1.944.000
Totalen	13.148.000	2.533.000	+ 10.615.000

Een totaaloverzicht van ons eigen vermogen vindt u in bijlage 2; de staat van reserves en voorzieningen 2024.

Omvang risico's

Op basis van de recente actualisatie van de risico-inventarisatie (zie hiervoor paragraaf K Risicoparagraaf) is de minimale omvang van de reservepositie vastgesteld op afgerond € 2,5 miljoen. Dit is het benodigde weerstandsvermogen.

Watersysteembeheer

Ingaande 2011 wordt de algemene reserve van de taak watersysteembeheer ingezet voor egalisatie van de tariefstijgingen. De algemene reserve wordt hiervoor ingezet tot de minimumomvang. Inzet van de algemene reserve betekent dat een deel van de netto last niet wordt gedekt door belastingopbrengsten maar door een onttrekking aan de reserve. Aanleiding hiervoor waren een aantal grote kostenstijgingen waar wij als waterschap geen invloed op hadden. Voorbeelden hiervan zijn de overdracht van het muskusrattenbeheer en de jaarlijkse bijdrage Hoogwater Beschermingsprogramma (HWBP).

Uitgangspunt in de begroting 2024 is het afbouwen van reserves tot de minimumomvang aan het einde van de meerjarenperiode en een stabiele lastenontwikkeling. Hiervoor is, op basis van de huidige marktverwachtingen voor o.a. energie en inflatie, een globale doorkijk gemaakt van de ontwikkeling van de netto lasten richting 2027.

De uitkomst is, op basis van de huidige verwachtingen en bestaand beleid, dat de tariefontwikkeling tot en met 2027 gestabiliseerd kan worden rond 4,1%. Hiervoor geldt dat voor toekomstige jaren het onzeker is op welke wijze de (economische) situatie zich verder zal ontwikkelen

Zuiveringsbeheer

Ook voor het zuiveringsbeheer is, op basis van de huidige marktverwachtingen voor o.a. energie en inflatie, een globale doorkijk gemaakt van de ontwikkeling van de netto lasten richting 2027. Het zuiveringsbeheer stijgt in 2024 met 9,8% en vervolgens ligt de stijging, rekening houdende met de overdracht van de VKA in 2025, rond 8% in 2025 en de jaren hierna is dit gemiddeld (met grote variatie) rond 1,5%. Dit is op basis van de huidige verwachtingen en bestaand beleid. Ook hiervoor geldt dat voor toekomstige jaren het onzeker is op welke wijze de (economische) situatie zich verder zal ontwikkelen.

I. Investeringsprogramma

Investeringsvolume

In de begroting 2024 zijn de kapitaallasten berekend op een investeringsvolume van € 17 miljoen. Dit is conform de meerjarenraming 2024 – 2027. Voor 2024 wordt vooralsnog uitgegaan van een geplande werkvoorraad van circa € 30 miljoen. Door een kleine overloop van het niet gerealiseerde planningsvolume 2023 is het feitelijk gepland investeringsvolume voor 2024 hoger. Bedacht dient te worden dat de geplande investeringsvolumes niet geheel bestaan uit door de eigen dienst te maken infrastructurele werken, maar ook uit bijdragen aan derde partijen die infrastructurele werken realiseren (Provincie, Herinrichtingcommissies etc.). Aangezien er meer gepland wordt dan feitelijk geïnvesteerd wordt is er altijd een "werkbuffer" aan investeringsvolume.

De eerdergenoemde € 17 miljoen is momenteel de te verwachten uitgave aan investeringen in 2024. Voor de komende jaren zijn veel projecten gepland voor onderhoud en versterking van keringen, voor onderhoud aan onder meer rioolgemaal en zuiveringen en inrichtingsprojecten binnen ons beheergebied voorzien. We sturen op het behalen van onze doelen en daarmee indirect op een investeringsvolume van ongeveer € 17 miljoen. Het investeringsvolume van € 17 miljoen is echter alleen bedoeld om een reëel beeld van de kapitaallasten te kunnen geven. Bij gunstige omstandigheden zou in geld meer geïnvesteerd kunnen worden. Als een hoger investeringsvolume leidt tot een hogere kapitaallast dan zullen wij daar bij de voor- dan wel najaarsrapportage op terugkomen. Bij de meerjarenraming 2025-2029 zal een herbeoordeling plaatsvinden van de toereikendheid van de omvang van € 17 miljoen in relatie tot onze ambities en verwachtingen. Een hoger investeringsvolume heeft mogelijk gevolgen voor de hoogte van de tarieven.

Ondanks de effecten van de oorlog in Oekraïne verloopt een groot deel van de projecten voorspoedig. Aan de andere kant ontvangen we claims in relatie tot de sterk gestegen prijzen waardoor de kosten oplopen. Om de exceptionele prijsstijgingen te kunnen betalen heeft het AB ingestemd met de 'regeling prijsstijgingen' en een verzamelkrediet van € 2,1 miljoen beschikbaar gesteld in de AB-vergadering van 29 juni 2022. Over de uitputting van het verzamelkrediet wordt via de voor- en najaarsrapportage aan het AB gerapporteerd.

De voor 2024 geplande investeringen zijn onderverdeeld in de volgende categorieën (zie bijlage 1):

A.	Vastgesteld beleid	€	15,7 miljoen
C.	Beheersmatige investeringen	€	10,2 miljoen
E1.	Nieuwe projecten: in de loop van 2024 besluitvorming	€	3,8 miljoen
		€	<u>29,7 miljoen</u>

Per programma zijn de volgende investeringsvolumes gepland:

Veiligheid	€	8,1 miljoen
Watersystemen	€	18,5 miljoen
Organisatie	€	3,1 miljoen
	€	<u>29,7 miljoen</u>

Voor een specificatie van de geplande investeringen wordt verwezen naar bijlage 1. De bijlage geeft de huidige reële planning van de investeringsuitgaven weer en is een momentopname. Voor de C-investeringen wordt het Algemeen Bestuur gevraagd krediet beschikbaar te stellen. Per C-investering is een korte toelichting opgenomen in bijlage 1.

J. Financiering (treasuryparagraaf)

Inleiding

Naast het treasurystatuut is de treasuryparagraaf een belangrijk instrument voor het sturen en beheersen van, verantwoord over en toezicht houden op de treasury. Het treasurystatuut geeft de kaders voor de treasury. De uitvoering van het treasurybeleid vindt zijn weerslag in de treasuryparagrafen in de begroting en de jaarrekening. In de begroting komen de concrete beleidsplannen aan de orde. In de jaarrekening gaat het om de realisatie van de plannen en om een verschillenanalyse tussen de plannen en de uitkomsten.

Algemene ontwikkelingen en het treasurybeleid

Externe ontwikkelingen

De economie heeft de laatste jaren een aantal grote schokken verrassend goed doorstaan. Corona, de oorlog in Oekraïne (en de daardoor veroorzaakte energiecrisis), een rap oplopende inflatie en snelle renteverhogingen van centrale banken hadden grote gevolgen voor huishoudens en bedrijven. De koopkracht daalt in de periode 2022 tot en met 2024 in totaal met 1,6%. Dat valt, geholpen door het steunbeleid van de overheid, nog mee. Dit schrijft het Centraal Planbureau (CPB) in de Macro Economische Verkenning (MEV) 2024. De economische groei valt in deze raming terug. Na een groei van 4,3% in 2022 groeit de economie in 2023 met 0,7% en in 2024 met 1,5%. Deze economische afkoeling zorgt ervoor dat de krapte op de arbeidsmarkt en de hoge inflatie enigszins afnemen. De kerninflatie (inflatie exclusief voedsel en energie) neemt in 2024 wel af, maar blijft hoog (3,5% in 2024 versus 5,7% in 2023). Door de loonstijgingen herstelt de koopkracht in 2024 gedeeltelijk van het verlies in 2022 en 2023. De overheidsuitgaven nemen in 2023 en 2024 toe door diverse intensiveringen. De verwachting is dat het EMU-saldo in 2023 negatief uitkomt met – 1,5%. In 2022 was het EMU-saldo nog – 0,1%. In 2024 neemt het overheidstekort, door de extra uitgaven, naar verwachting verder toe tot een negatief EMU-saldo van - 2,4%. Hiermee blijft het tekort overigens, bij ongewijzigd beleid, wel onder de grens van 3% uit het Europese Stabiliteits- en Groeipact.

Treasurybeheer

Financieringsbehoefte

De berekende financieringsbehoefte heeft in 2024 een verloop van € 6 miljoen begin 2024 tot € 8 miljoen ultimo 2024. Hierbij is rekening gehouden met de opname van een langlopende geldlening van € 20 miljoen medio 2024.

De berekening van de financieringsbehoefte is gebaseerd op een investeringsvolume voor het jaar 2024 van € 17 miljoen.

De investeringen van ons waterschap worden gefinancierd middels totaal financiering met langlopende geldleningen, kort geld en eigen vermogen. De financieringsbehoefte wordt bepaald door het zogenaamde financieringstekort en de kortlopende vorderingen en schulden. Het financieringstekort is het verschil tussen de boekwaarde van de investeringen en het saldo van de langlopende geldleningen en het eigen vermogen. De financieringsbehoefte wordt, rekening houdende met de regels van de Wet Fido, deels gedekt door kort geld en deels door langlopende geldleningen. Uiteraard wordt hierbij rekening gehouden met de marktomstandigheden.

Financiering voor de korte termijn

Volgens de Wet Fido mag 23% van het totaal van de jaarbegroting met kort geld worden gefinancierd. Dit wordt de kasgeldlimiet genoemd. De kasgeldlimiet voor 2024 bedraagt € 26 miljoen. Doelstelling is om de kasgeldlimiet niet te overschrijden. De kasgeldpositie wordt gedurende het gehele jaar bewaakt. De kasgeldlimiet wordt ingezet voor tijdelijke financiering van reguliere exploitatie uitgaven en ter voorfinanciering van investeringsuitgaven. Op basis van verwachtingen rond de renteontwikkeling en de liquiditeitsprognose zal de voorfinanciering met kort geld zonedig worden omgezet naar financiering met langlopende geldleningen.

Hieronder is de geschatte gemiddelde kasgeldlimiet per kwartaal opgenomen.

(bedragen x € 1 mln)	1 ^e kwartaal 2024	2 ^e kwartaal 2024	3 ^e kwartaal 2024	4 ^e kwartaal 2024
Kasgeldlimiet	26	26	26	26
Schuld in rekening-courant	16	25	8	7
Ruimte onder de norm	10	1	18	19

Toetsing renterisico's

In de Wet Fido zijn de renterisico's gesplitst in normering voor de financiering van de vlottende schuld en de vaste schuld. Het renterisico van de vlottende schuld wordt genormeerd door de zogenaamde kasgeldlimiet. Het renterisico van de vaste schuld door de renterisiconorm. De renterisico's worden door de toezichthouder (de provincie) bewaakt. Zoals reeds eerder genoemd is de doelstelling de kasgeldlimiet niet te overschrijden. Met de renterisiconorm wordt bedoeld het bedrag aan vreemd vermogen waarover in de toekomst een hogere dan wel lagere rente moet worden betaald dan nu bestuurlijk wenselijk wordt geacht. Als norm hiervoor wordt een percentage van het begrotingstotaal (totale lasten) per 1 januari van het begrotingsjaar aangehouden. Voor waterschappen bedraagt dit percentage 30%. De percentages van ons waterschap over de meerjarenperiode 2024-2027 zijn als volgt:

2024: 14%
2025: 15%
2026: 14%
2027: 14%

Met bovenstaande percentages blijft het waterschap ruimschoots binnen de renterisiconorm. Bij een gelijkmatige opbouw van de leningportefeuille, waarbij niet in enig jaar een onevenredig groot deel van de leningenportefeuille geherfinancierd behoeft te worden, wordt het renterisico op de vaste schuld gespreid over de jaren.

Voorziene transacties

Uit de begroting en vorenstaande beschouwingen zijn de volgende financieringstransacties te ontlenen:

- Financiering van het investeringsvolume naar rato van de realisatie van dit volume.
- Herfinanciering van de aflossingen van de leningen.
- Gebruik maken van de kasgeldlimiet voor de financiering van kortlopende liquiditeitstekorten.
- Voorfinanciering van investeringsuitgaven binnen de kasgeldlimiet.
- Het bewaken van de mogelijkheid tot vervroegde aflossingen.

Rentevisie

De renteontwikkelingen zijn sterk afhankelijk van de hoogte van de inflatie en de economische ontwikkelingen binnen Europa. Momenteel (september 2023) is de ECB rente opgelopen tot 4%.

Mandaat

Op grond van de hiervoor genoemde voorzienen wordt door het algemeen bestuur mandaat verstrekt aan het dagelijks bestuur. De doormandatering van het dagelijks bestuur aan de secretaris-directeur is hieraan gelijk. De secretaris-directeur is belast met mandatering aan het afdelingshoofd Personeel, Financiën en Bedrijfsvoering en bewaking door middel van informatievoorziening.

K. Risicoparagraaf

De risicoparagraaf geeft een inventarisatie van de risico's waarvoor slechts gedeeltelijk maatregelen zijn en kunnen worden getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn voor de financiële positie van het waterschap. De risico-inschatting is gebaseerd op subjectieve aannames, waarbij het inzicht sterk afhankelijk is van vele onzekere toekomstige factoren. Aangezien deze onzekerheden niet vooraf te kwantificeren zijn, kan er geen voorziening worden gevormd.

Het weerstandsvermogen geeft aan hoeveel financiële ruimte er is om substantiële tegenvallers op te vangen, zonder dat het beleid moet worden aangepast en/of doelstellingen niet kunnen worden gerealiseerd. De omvang van het weerstandsvermogen wordt bepaald door:

- De risico's;
- De weerstandscapaciteit (de algemene reserve).

De risico's relevant voor het weerstandsvermogen zijn die risico's die niet anderszins zijn ondervangen. Reguliere risico's – risico's die zich regelmatig voordoen en die veelal vrij goed meetbaar zijn – maken geen deel uit van de risico's in het onderdeel weerstandsvermogen. Hiervoor kunnen immers verzekeringen worden afgesloten of voorzieningen worden gevormd. Bij investeringsprojecten zijn de reguliere risico's onderdeel van de kostenraming die de basis vormt voor het aan te vragen investeringskrediet.

Wij hanteren voor het identificeren en kwantificeren van bedrijfsvoeringsrisico's een systematiek die het risico uitdrukt in de kans op optreden vermenigvuldigd met het gevolg, waarbij een onderscheid wordt gemaakt naar strategische, compliance (voldoen aan wet en regelgeving) of operationele gevolgen. Daarbij wegen we, indien mogelijk en van toepassing, ook het financiële aspect mee.

Met deze risicosimulatie hebben we bepaald dat het weerstandsvermogen circa € 2,5 miljoen moet zijn. De algemene reserve bedraagt per 1 januari 2024 ca. € 13,1 miljoen en is derhalve ruimschoots toereikend voor de gesignaleerde risico's.

Als een crisis bijvoorbeeld als gevolg van een natuurramp of een terroristische aanslag zich voordoet, is het de vraag of Hunze en Aa's aansprakelijk kan worden gesteld voor de financiële gevolgen. Het waterschap zal in dergelijke gevallen hoogstwaarschijnlijk over onvoldoende weerstandsvermogen beschikken om de financiële gevolgen te kunnen dragen. De verwachting is dat het Rijk bij een grote crisis zal bijdragen. Dit is bijvoorbeeld geregeld in de Wet tegemoetkoming schade bij rampen en zware ongevallen (Wts). Deze wet geeft regels over de tegemoetkoming in schade en kosten in geval van overstromingen door zoet water, aardbevingen en andere rampen en zware ongevallen. Waterschap Hunze en Aa's houdt geen rekening met disproportionele risico's bij het bepalen van de benodigde weerstandscapaciteit. Indien het weerstandsvermogen ontoereikend zou zijn voor de gevolgen van risico's kan de onbenutte belastingcapaciteit ter dekking worden ingezet, dit leidt tot tariefverhoging.

De laatste actualisatie vond plaats bij de meerjarenraming 2024-2027 (zie AB 26 juni 2023). Ten opzichte van de meerjarenraming 2024-2027 zijn in de paragraaf slechts kleine aanpassingen gedaan.

De belangrijkste **risico's** zoals die momenteel worden gezien betreffen, ingedeeld naar strategisch, compliance en operationeel:

Strategisch

Omgevingsgerichtheid en imago

Onze omgeving stelt steeds hogere eisen aan de uitvoering van onze taken, terwijl wij in essentie een op inhoud gerichte organisatie zijn en onze kerntaken vaak een lastig te meten of ervaren langetermijneffect hebben. Hierdoor lopen wij de kans om onvoldoende te voldoen aan de eisen en verwachtingen die onze omgeving stelt. Er zal adequaat moeten worden ingespeeld op maatschappelijke ontwikkelingen en het voldoende bewust zijn van de omgeving om bijvoorbeeld projecten te kunnen realiseren. Het heeft onze blijvende aandacht om dit verder te verbeteren.

Beschikbaarheid van ICT / informatievoorziening en de verwerking van persoonsgegevens

De ontwikkelingen in dit vakgebied gaan heel snel en grijpen diep in op de processen. De afhankelijkheid van ICT en van passende informatievoorziening maken de organisatie kwetsbaar. Adequate informatiebeveiliging, digitalisering en basisgegevens zijn noodzakelijk voor zekerheid in de bedrijfsvoering en het voorkomen van datalekken. Ook de rechtmatige verwerking van persoonsgegevens heeft onze aandacht. Hiervoor zijn al maatregelen in uitvoering; ook de komende jaren zullen op dit gebied resultaten worden geboekt. Het uitvoeren van maatregelen "achteraf" sluiten we echter niet uit.

Beschikbaarheid van technologie

Het op de juiste wijze uitvoeren van onze kerntaken is sterk afhankelijk van technische oplossingen, van de mogelijkheid om ontwikkelingen hierin te volgen en om uitval en storingen op te vangen. Voor de komende jaren ligt er daarnaast een grote opgave voor zowel de primaire als de regionale kerntaken. Hiervoor is kennis, kunde en capaciteit nodig die mogelijk niet voldoende in de organisatie aanwezig is. Technisch personeel (uitvoerend en ICT) kan in deze behoefte voorzien, maar het arbeidsaanbod is diffuus waardoor het lastig wordt te voldoen aan de toenemende technische vraagstukken. Deze afhankelijkheid van technologie en de geringe beschikbaarheid van technisch personeel geven een extra risico. Het waterschap geeft in de komende periode dan ook vorm en inhoud aan een bijgestelde personeelsplanning (periode 2023-2026), met de bedoeling om goed en voldoende personeel te krijgen en te houden. We gaan hierbij overigens uit van een stabiele formatie.

Samenwerking

We zoeken de samenwerking met andere waterschappen en met de gemeentes in ons gebied om onze doelen te realiseren. Hierdoor ontstaat een grotere bestuurlijke complexiteit én afstand tot het concrete proces. Een voorbeeld hiervan is de beoogde samenwerking in de waterketen. De samenwerking in de waterketen levert besparingen op zoals afgesproken in het Bestuursakkoord Water. De samenwerking vergt continue aandacht. Zorgpunt hierbij is het besef van urgentie, maar ook de mogelijke wettelijke belemmeringen (zoals de btw en de vennootschapsbelasting).

Fonds Oude leidingen

Het Fonds Oude Leidingen maakt onderdeel uit van de Gemeenschappelijke Regeling met waterschap Noorderzijlvest en is bedoeld voor het opruimen van oude en buiten gebruik gestelde persleidingen. Het fonds wordt gevoed via het rendement op het fonds. Het fonds wordt beheerd door Noorderzijlvest. Als de omvang van het fonds ontoereikend is dragen beide waterschappen naar evenredigheid bij in de kosten.

Aanspraken op externe garantstelling door derden

Voor de garantstelling voor een lening van verbonden partijen bestaat het risico dat het waterschap wordt aangesproken. Op dit moment hebben we enkel een garantstelling verstrekt op een lening bij de NWB ten behoeve van de huisvesting van de Unie.

Belastingsamenwerking: Noordelijk Belastingkantoor

Het waterschap staat naar rato garant voor eventuele tekorten van het Noordelijk Belastingkantoor voor zover dit de begrotingspositie overschrijdt. Het Noordelijk Belastingkantoor kent geen eigen vermogen.

ICT-samenwerking: Het Waterschapshuis

Het waterschap staat naar rato garant voor eventuele tekorten van het Waterschapshuis voor zover dit de begrotingspositie overschrijdt. Het Waterschapshuis kent geen eigen vermogen.

Aardbevingen

Ten gevolge van de aardbevingen kan schade ontstaan aan de bestaande infrastructuur. Hiervoor hebben we een procedure afgesproken met de Veiligheidsregio waarbij wij onze objecten inspecteren na een aardbeving. Voor de nieuw aan te leggen infrastructuur is het inmiddels duidelijk welke maatregelen genomen moeten worden voor het aardbevingsbestendig bouwen. Naast het bestaande technische risico, is er ook een financieel risico aan verbonden.

Veenkoloniale afvalwaterleiding (VKA)

Voor het transport van zout bedrijfsafvalwater uit de Veenkoloniën is in het verleden een afvalwaterleiding (VKA) naar de Waddenzee aangelegd. Het waterschap beschouwt deze VKA niet als een overheidstaak en hierover heeft enige tijd onenigheid bestaan tussen het waterschap en de betrokken bedrijven. Om dit geschil te beslechten is bij de rechter een oordeel gevraagd over deze kwestie. De rechtbank heeft vastgesteld dat het beheer en onderhoud van de VKA geen publieke taak van het waterschap is. Daarnaast heeft de rechtbank aangegeven dat het waterschap een redelijke termijn in acht moet nemen voor de overdracht van de VKA, zodat bedrijven hierop kunnen anticiperen. Momenteel vinden constructieve gesprekken plaats met de bedrijven met de intentie om tot een oplossing te komen. Hierbij worden afspraken gemaakt over het eigendom, beheer en onderhoud van de VKA. Naar verwachting zullen deze afspraken in 2025 worden afgerond. Mocht toch in 2024 een overdracht plaatsvinden dan wordt dit opgenomen in de voor- of najaarsrapportage 2024. Er is een risico dat we in dat geval onder de minimumomvang van de reserve zuiveringsbeheer komen. De reserve zuiveringsbeheer zal in dat geval in de meerjarenperiode weer teruggebracht worden naar de minimumomvang.

Compliance

Juridische procedures en schadeclaims

Ten tijde van het opstellen van de begroting 2024 lopen een aantal juridische procedures en schadeclaims die ertoe kunnen leiden dat het waterschap aansprakelijk wordt gesteld en tot betaling van deze financiële claims over moet gaan. De verschillende zaken bevinden zich in diverse stadia van de procedure (claims ter beoordeling bij de verzekeraar en bezwaren). De procedures hebben betrekking op verschillende schadeclaims.

Ontwikkelingen rondom de stikstofuitstoot

De vergunningsvrije tijdelijke uitstoot van stikstof voor uitvoeringsprojecten is eind vorig jaar vervallen. Hierdoor zijn we in de situatie beland zoals gold voor het van kracht worden van de stikstofwet. Dit betekent dat we bij elk project waarbij stikstof wordt uitgestoten, moeten beoordelen of deze uitstoot

een effect heeft op Natura2000 gebieden. Dit berekenen we met het stikstofmodel Aerius. Wanneer onze uitstoot te hoog is, zijn er meerdere mogelijkheden om die teniet te doen: bijvoorbeeld inzet van schoner (eventueel elektrisch) materieel, het wegstrepen van de stikstof tegenover de vermindering van stikstof elders binnen het projectgebied (bijvoorbeeld gronden die niet meer bemest worden bij de inrichting van landbouw- naar natuurgebieden), enzovoort. Het betekent dat we per project naar maatwerkoplossingen moeten zoeken aan de hand van de stikstofberekeningen. Daarmee zijn we terug bij de situatie voor de stikstofwet. Tot nu toe lukt het om via dit maatwerk projecten toch uitgevoerd te krijgen, maar toekomstige ontwikkelingen blijven onzeker. Zo lopen er momenteel nog rechtszaken over bijvoorbeeld de stikstofvrijstelling voor beheer en onderhoud. Ook duren vergunningprocedures erg lang, omdat de provincies zijn overvraagd.

Operationeel

Schade door inzet (nood)bergingsgebieden

Ondanks het feit dat ons watersysteem robuust is kan het in uitzonderlijke gevallen van extreme neerslagsituaties noodzakelijk zijn om (nood)bergingsgebieden in te zetten. In dit geval vindt er door het waterschap moedwillig een beheerste inundatie plaats van deze vooraf ingerichte gebieden. Op basis van afspraken die hierover zijn gemaakt in een schaderegeling zal de daarbij veroorzaakte schade door het waterschap vergoed moeten worden. Hiervoor is in 2010 door het dagelijks bestuur de "Beleidsregel schadevergoeding bergingsgebieden 2010" vastgesteld op grond van de door het algemeen bestuur vastgestelde "Procedureverordening schadevergoeding 2010". De keuze voor (nood)bergingsgebieden is historisch ingegeven door een kosten- batenanalyse. Geconcludeerd is destijds dat inrichting en inzet van bergingsgebieden een bedrijfseconomisch voordeliger variant is dan het bouwen van (overgedimensioneerde) gemalen. De eventueel te maken kosten voor schade is derhalve een direct gevolg van de gemaakte keuze. Hoewel het hier feitelijk om kosten van beheermaatregelen voor een adequaat waterbeheer gaat, is gezien het (onvoorspelbare) karakter van deze post ervoor gekozen deze niet jaarlijks in de begroting (en daarmee in het tarief) op te nemen, maar onderdeel te laten zijn van de risicoparagraaf en de claim op het weerstandsvermogen. Naast inzet van reguliere (nood)bergingsgebieden met een eigen vastgesteld vergoedingsregime kan het in uitzonderingssituaties noodzakelijk zijn, als de gehele capaciteit is benut, een ander gebiedsdeel aanvullend te inunderen (in opdracht van de Commissaris van de Koning). Gezien het feit dat dit niet is ingericht en gereguleerd met infrastructurele maatregelen, zal de schade naar verwachting hoger zijn dan bij inzet van reguliere (nood)bergingsgebieden, de kans op noodzaak tot inzet is echter vele malen kleiner.

Toetsing primaire waterkering op aardbevingsbelasting

De technische beoordelingen met het doel om 2050 de waterveiligheid te garanderen in het achterliggend gebied zijn afgerond in 2022. De grondkering van de primaire waterkering is volledig afgekeurd op grond van hoogte, stabiliteit en dijkbekleding. De kunstwerken zijn in deze toetsronde wel goedgekeurd, met een aantal aandachtspunten. Met behulp van het Hoogwater Beschermingsprogramma (HWBP) moeten de primaire waterkeringen in Nederland uiterlijk 2050 in goede toestand worden gebracht.

Toetsing primaire waterkering en regionale keringen

De provincie Groningen heeft in 2014 de uitgangspunten voor het toetsen van de regionale keringen vastgesteld. In 2022 is de Beoordeling Regionale Waterkeringen afgerond en de resultaten zijn gerapporteerd aan de provincies. Deze beoordeling heeft geleid tot een aantal afkeuringen van regionale waterkeringen op grond van de faalmechanismen macro- en microstabiliteit en piping. De afgekeurde trajecten langs de Borgsloot, het Winschoterdiep (Eekerpolder), bergingsgebied

Lappenvoort, Afwateringskanaal Duurswold (ten zuiden van Schildmeer) en het Hondshalstermaar worden binnen enkele jaren verbeterd conform bestuurlijke afspraken in het waterbeheerprogramma.

De afgelopen jaren zijn voor de regionale waterkeringen bij het Winschoterdiep (en Rensel), de Pekel Aa, het Drents Diep en Tusschenklappen verbetermaatregelen afgerond.

Beschadiging waterkeringen door dierlijke gravers

De populatie bevers, dassen en vossen stijgt. Deze inheemse dieren doen het goed in de natuurgebieden en beeksystemen als gevolg van hun beschermde status. Met als gevolg dat deze "gravers" ook in toenemende mate onze waterkeringen aantasten.

Aan de andere kant is continue monitoring van de status van onze waterinfrastructuur een ondoenlijke zaak. Onze medewerkers houden de infrastructuur tijdens het onderhoud en andere werkzaamheden in de gaten, maar de graafwerkzaamheden van de genoemde dieren zijn onverwacht qua tijd, locatie en omvang. En daarmee bestaat het risico dat de gravers ons de komende jaren gaan verrassen.

Slibaangroei Havenkanaal Assen

De rwzi Assen loost het gezuiverde water (effluent) op het Havenkanaal. De rwzi loost dit gezuiverde water binnen de daarvoor geldende normen. Bij elke rwzi is er echter sprake van een kleine restlozing. Bij stilstaand water bezinkt deze restlozing gedeeltelijk bij het lozingspunt. In 2018 is het slib en bagger in het Havenkanaal daarom verwijderd. Ook is de installatie aangepast en zijn door de gemeente overstorten gesaneerd. Vanwege het feit dat het Havenkanaal geen stromend water is, is de verwachting dat er nieuwe aangroei van de sliblaag door de restlozing zal optreden. Jaarlijks meten we de aangroei van het slib, juist om een beter toekomstbeeld te kunnen voorspelen op basis van meetdata. Op basis van deze meetreeks van 4 meetjaren (2018-2021) punten kunnen we de toekomst niet zuiver voorspellen. Het slibvolume lijkt af te vlakken. Op basis van extrapolatie is de indicatie dat er in 2045 weer gebaggerd zou moeten worden. Het kan noodzakelijk zijn om eerder te gaan baggeren vanwege hoeveelheid en ernst van de klachten van drijvend slib in relatie tot woningbouw en/of beperkte vaardiepte voor vrachtschepen en/of recreatievaart.

Op basis van de verwachte herziening van de EU-richtlijn stedelijk afvalwater zal er in de nabije toekomst overgegaan moeten worden tot nieuwe investeringen op de rwzi. Door toepassing van nieuwe technieken zal dan naast microverontreiniging/medicijnrestenverwijdering ook extra slib en fosfaat uit het effluent verwijderd kunnen worden en de restlozing tot nihil worden gereduceerd. De slibhoeveelheden in het Havenkanaal worden sterk beïnvloed door o.a. regenweer (slibuitspoeling rwzi), windrichting (slibdeken kan meebewegen), schutten boten bij de sluis, overstort bij rioolgemaal Hoboken, stromingsrichting (waterinlaat) en het al dan niet mineraliseren van het slib.

We blijven de slibaangroei actief monitoren en tot het moment dat de hiervoor genoemde investeringen uitgevoerd worden en afhankelijk van de hiervoor geschetste invloeden, is een eventuele sanering van (een deel van het) Havenkanaal een potentieel risico.

Belastingopbrengsten

Door de economische situatie (denk aan faillissementen) kunnen de belastingopbrengsten en kwijtscheldingen zich anders ontwikkelen dan we in de begroting en meerjarenraming meenemen.

Inflatiegevolgen

De inflatie is begin 2022 als gevolg van de oorlog in Oekraïne namelijk sterk toegenomen. Met name op de energie- en oliemarkt zijn de prijzen in eerste instantie sterk gestegen. Maar de inflatie heeft zich verbreed, eerst stegen de voedselprijzen en de prijzen van andere goederen, en daarna ook de prijzen van diensten. Ook afgesloten cao's laten een fors hogere loonstijging zien.

Ter bestrijding van de hoge inflatie heeft de Europese Centrale Bank (ECB) inmiddels de rente sterk verhoogd. Het is onduidelijk op welke wijze de (economische) situatie zich verder zal ontwikkelen de

komende tijd. De economische situatie in de wereld raakt het waterschap op veel verschillende manieren. Er zijn een aantal factoren dominant maar ook onzeker. Te denken valt onder meer aan de ontwikkeling van (de inbaarheid van) onze belastinginkomsten, de stijgende prijzen op goederen en diensten en het vinden van voldoende personeel.

Daarnaast kunnen de operationele risico's bestuurlijke impact hebben. Voorbeelden hiervan zijn het niet voldoen aan wet- en regelgeving (Nationaal Bestuursakkoord Water of KRW), het niet op orde hebben van het watersysteem of niet nakomen van bestuurlijke afspraken (bijv. verwachtingen die gewekt zijn in het Waterbeheerprogramma of in de studie Droge Voeten 2050).

L. Verbonden partijen

Het waterschap is uit beleidsoverwegingen samenwerkingsverbanden aangegaan met een aantal partijen.

Definitie verbonden partij: een privaatrechtelijk of publiekrechtelijke organisatie die een bijdrage levert aan onze doelstellingen en waarin het waterschap een bestuurlijk en financieel belang heeft.

De belangrijkste worden hieronder genoemd.

Gemeenschappelijke regeling met Noorderzijlvest

In de reglementen van de waterschappen Hunze en Aa's en Noorderzijlvest is bepaald dat het waterschap samenwerkt met een of meer andere waterschappen ten behoeve van een doelmatige uitoefening van grootschalige taakonderdelen en dat daartoe een regeling wordt aangegaan.

In de vorm van een gemeenschappelijke regeling wordt voor de volgende onderwerpen samengewerkt met waterschap Noorderzijlvest:

- Het beheer van zuiverings-technische werken met grensoverschrijdend afvalwater.
- De verwerking van primair zuiveringsslib.
- Het ontwateren van zuiveringsslib.
- De eindverwerking van zuiveringsslib.
- Het beheer van het fonds buiten gebruik gestelde leidingen.
- Het beheer en bediening van coupures te Delfzijl.
- Het laboratorium.

Ontwikkelingen in 2024

NZV

In 2019 is een begin gemaakt met de vervanging van vijf kamerfilterpersen op RWZI Garmerwolde, met als doel een betere ontwatering van zuiveringsslib. De vijf kamerfilterpersen zijn vervangen voor drie membraanfilterpersen. Inmiddels draaien alle drie membraanfilterpersen maar deze voldoen niet aan de gestelde eisen met betrekking tot de ontwatering. In het najaar 2023 wordt een vierde membraanfilterpers geplaatst om zo wel te kunnen voldoen aan de gestelde eisen.

Sinds 2021 is er een nieuwe contractpartij voor de eindverwerking van ontwaterd zuiveringsslib. Dit is de SNON (Slibverwerking Noord Oost Nederland). Het nieuwe contract is ingegaan op 1-1-2021 en kent een looptijd van minimaal 20 jaar. Fosfaatterugwinning uit de as van het slib en nuttig hergebruik van de energie-inhoud van het slib maken onderdeel uit van het contract. De SNON bouwt hiervoor een 4e lijn naast de bestaande fabriek in Farmsum. In 2023 zijn de benodigde vergunningen verkregen en er wordt druk gebouwd. Medio 2025 zal naar verwachting de fabriek operationeel zijn.

Laboratorium

- Het continue implementeren en uitbreiden van analysemethoden voor medicijnresten, gewasbeschermingsmiddelen en nieuwe stoffen;
- Vervangingsinvestering in inrichting van de bemonsteringsauto's vanwege einde levensduur;
- Implementatie van een nieuw LIMS (Laboratorium Informatie Management Systeem);
- Continuering van uitvoeren monsternamen COVID en mogelijke andere gezondheidsparameters in opdracht van VWS en RIVM in het kader van afgesloten Bestuursvereenkomst Nationale afvalwater surveillance;
- In 2024 wordt de eDNA analyse t.b.v. het opsporen van muskusratten, beverratten en bevers routinematig uitgevoerd.

Financieel belang:

Geraamde bijdrage aan NZV	€ 11.387.000,-
Geraamde bijdrage van NZV (lab.)	€ 1.866.000,-

Gemeenschappelijke regeling Noordelijk belastingkantoor

De waterschappen Noorderzijlvest, Hunze en Aa's, Wetterskip Fryslân en de gemeente Groningen hebben uit overwegingen van kwaliteit, continuïteit en efficiency besloten tot samenwerking bij de uitvoering van de Wet waardering onroerende zaken en de heffing en invordering van waterschaps- en gemeentelijke belastingen in het Noordelijk Belastingkantoor (NBK).

Het NBK is een bedrijfsvoeringsorganisatie, als bedoeld in artikel 8, derde lid, in samenhang met artikel 62 van de Wet gemeenschappelijke regelingen.

Het Noordelijk Belastingkantoor heeft tot taak het uitvoeren van:

- a. heffing en invordering van alle belastingen op grond van artikel 113 Waterschapswet die door de deelnemende waterschappen aan het samenwerkingsverband zijn overgedragen;
- b. heffing en invordering van alle belastingen op grond van artikel 219 Gemeentewet die door deelnemende gemeenten (Groningen en Eemsdelta) aan het samenwerkingsverband zijn overgedragen;
- c. de Wet waardering onroerende zaken.

Onder de taken worden mede begrepen de daartoe behorende ondersteunende processen.

Het NBK verzorgt ook de afhandeling van kwijtscheldingsaanvragen voor een groot aantal gemeenten in Noord-Nederland.

Ontwikkelingen in 2024

Eén van de belangrijkste doelstellingen voor 2024 is het verder uitbreiden van de dienstverlening aan nieuwe gemeenten. Sinds 1 januari 2023 is de dienstverleningsovereenkomst met Noordenveld al van kracht geworden. Daarnaast werd met de gemeenten Assen, Tynaarlo en Aa en Hunze afgesproken dat het NBK vanaf 2023 de dwanginvordering voor hun gaat verzorgen.

Ook in 2024 wordt met gemeenten gesproken om gebruik te maken van de diensten van het Noordelijk Belastingkantoor. Als met een gemeente tot een overeenkomst wordt gekomen dan wordt een dienstverleningsovereenkomst opgesteld, waarin ook de financiële afspraken worden vastgelegd. Voor een DVO worden integrale kostprijsstarieven gehanteerd die voor beide partijen financieel positief uitwerken. Daarnaast maken partijen afspraken over de éénmalige kosten die vooraf aan de daadwerkelijke dienstverlening aan de orde zijn. Ook worden er afspraken over het eventueel overnemen van personeel gemaakt.

Financieel belang:

Geraamde bijdrage aan NBK: € 2.677.000,-.

Gemeenschappelijke regeling Het Waterschapshuis (HWH)

Als deelnemer in de Gemeenschappelijke Regeling (GR) Het Waterschapshuis (HWH) nemen we deel aan diverse programma's.

Als waterschap dragen we bij aan de instandhoudingskosten van HWH en nemen we een aantal producten die HWH levert af. De kosten van de instandhouding worden door alle deelnemers gezamenlijk gedragen. De kosten van de projecten worden op basis van deelnameovereenkomsten doorbelast aan de diverse deelnemers/afnemers. Op grond van een afweging op basis van kosteneffectiviteit nemen we producten van Het Waterschapshuis af. Ook nemen we producten af als er sprake is van een gezamenlijk in Univerband afgesproken activiteit of product.

Ontwikkelingen in 2024

Geen bijzonderheden. Het HWH blijft ons faciliteren en ondersteunen op de door ons gewenste thema's.

Financieel belang:

Geraamde bijdrage aan HWH: € 980.000,-

Unie van Waterschappen

De Unie van Waterschappen behartigt op nationaal en internationaal niveau de belangen van de waterschappen en stimuleert kennisuitwisseling en samenwerking. Binnen de Unie ligt de nadruk op lobby, communicatie en landelijke regievoering. Daarnaast zorgt de Unie voor de ontwikkeling van een gezamenlijke visie en het bepalen van gezamenlijke standpunten van haar leden en het ondersteunen van haar leden. Het dagelijks bestuur van de Unie bestaat uit een aantal bestuurders (dijkgraven of leden van het dagelijks bestuur van een waterschap) van waterschappen. Besluiten worden genomen in de ledenvergadering waarin alle dijkgraven zitting hebben.

De Unie doet toezeggingen namens alle waterschappen. Besluiten met financiële gevolgen worden over het algemeen door alle waterschappen uitgevoerd. Het is aan de waterschappen zelf te bepalen hoe daar mee om te gaan. Het financiële risico van de leden is in eerste instantie beperkt tot de contributie. Het belang van Hunze en Aa's is circa 4%.

Ontwikkelingen in 2024:

Geen bijzondere ontwikkelingen. De Unie blijft ons faciliteren en ondersteuning op veel terreinen.

Financieel belang:

Geraamde bijdrage aan UvW: € 475.000,-

Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer (STOWA)

De STOWA is het kenniscentrum van regionale waterbeheerders in Nederland. De kennis kan liggen op toegepast technisch, natuurwetenschappelijk, bestuurlijk-juridisch en sociaalwetenschappelijk

gebied. De STOWA draagt bij aan kennisvergroting van het waterschap over het waterbeheer. Daarnaast ondersteunt STOWA in een aantal gevallen intern onderzoek door ons waterschap. Onze dijkgraaf is (op persoonlijke titel) voorzitter van het bestuur van de stichting.

In de uitgebrachte strategienota Energie in synergie van de STOWA is aangegeven dat de STOWA haar onderzoek in de periode 2019-2023 clustert in vijf maatschappelijke opgaven: klimaatadaptatie, waterveiligheid, waterkwaliteit, energietransitie en circulaire economie. De strategienota is verlengd, omdat het nog steeds actueel is. Wel verkend de STOWA nieuwe onderwerpen voor de komende periode.

De vijf benoemde opgaven omvatten belangrijke vragen voor de waterbeheerders. Hoe zij die effectief en efficiënt kunnen beantwoorden, is niet op voorhand te zeggen. Daar is kennis en innovatie voor nodig. STOWA gaat hier samen met de waterbeheerders, kennisleveranciers en haar omgeving voor zorgen. Naast kennisontwikkeling en innovatie zijn de overdracht van kennis en het gebruik ervan in de praktijk onmisbare stappen bij het succesvol aanpakken van de uit de opgaven voortvloeiende watervraagstukken. Ook deze laatste stappen zijn een belangrijk aandachtspunt voor de STOWA.

Financieel belang:

Geraamde bijdrage aan STOWA: € 250.000,-

Nederlandse Waterschapsbank (NWB)

De NWB financiert overheden, instellingen voor de volkshuisvesting, de gezondheidszorg en het onderwijs. Alle aandelen van de NWB zijn in handen van overheden. Waterschap Hunze en Aa's beschikt over 1915 aandelen A en 175 aandelen B met een nominale waarde van € 240.350,-. De leningenportefeuille van Waterschap Hunze en Aa's bestaat grotendeels uit leningen die bij de NWB zijn afgesloten.

De NWB Bank streeft geen winstmaximalisatie na maar het maken van een passende winst is wel noodzakelijk om de ambities van de bank te kunnen realiseren en om een passend dividend uit te kunnen keren.

De directie van de NWB streeft naar een bestendig dividendbeleid door de uitkering van een jaarlijks gelijk bedrag, met als drie belangrijkste uitgangspunten:

- de toekomstbestendigheid van de bank;
- het streven naar een pay-out ratio tussen 40-60% van de nettowinst;
- periodieke evaluatie van het dividendbeleid.

Naar verwachting zal de NWB ook in 2024 dividend uitkeren. In de begroting 2024 gaan wij uit van een dividenduitkering over 2023 van € 1,8 miljoen.

Daarnaast zijn er nog een aantal lichte samenwerkingsverbanden met de waterschappen Drents Overijsselse Delta (Financieel belang: € 415.000,- per saldo te ontvangen) en Vechtstromen (Financieel belang: € 1.528.000,- te betalen) inzake het zuiveren over de grens.

M. Bedrijfsvoering

De bedrijfsvoering wordt op hoofdlijnen bepaald door de samenhang tussen het beheerprogramma, het coalitieakkoord en de begroting. Het bestuur bepaalt het “wat” en de directeur bepaalt het “hoe” qua beleidsvoorbereiding en bedrijfsvoering. In deze paragraaf wordt aangegeven hoe wij de realisatie van onze doelen willen vormgeven.

De paragraaf bedrijfsvoering gaat in op de volgende onderwerpen:

1. Informatie naar maatschappij en veiligheid
2. Personeel
3. Communicatie
4. Juridisch / inkoop

1. Informatie naar maatschappij en veiligheid

Zorgen voor schoon, veilig en voldoende water is de kern van het waterschapswerk.

De uitvoering van ons waterschapswerk is datagedreven, doordat we intensief gebruik maken van informatie en digitale technologie voor planning, besturing en monitoring. Het werkveld informatie en digitalisering is volop in beweging, ook bij het waterschap.

We hebben te maken met wet- en regelgeving waar we aan moeten voldoen. Een paar voorbeelden hiervan zijn:

- Aansluiten op het Digitale Stelsel Omgevingswet (DSO);
- Bescherming van privacy gevoelige informatie conform de AVG;
- Informatiebeveiliging volgens de BIO;
- Dienstverlening conform de Dienstenwet;
- Openbaarheid van informatie volgens de Wet Open Overheid (WOO).

Daarnaast worden de opgaven waar het waterschap voor staat steeds complexer. Om goed voorbereid te zijn op de huidige en toekomstige gevolgen van de klimaatverandering is onderzoek nodig, zodat we ons watersysteem en ons beheer daar adequaat op in kunnen richten.

Voldoende en betrouwbare data wordt steeds belangrijker om een goede vertaalslag te kunnen maken naar informatie waarop bestuurders keuzes kunnen maken. Datagedreven werken vraagt inzet van nieuwe technieken zoals kunstmatige intelligentie en het ontwikkelen van applicaties.

Al deze ontwikkelingen zorgen dat we bij de uitvoering van ons waterschapswerk steeds afhankelijker worden van betrouwbare informatie en systemen waar deze informatie is opgeslagen. Het is dan ook zaak om de beschikbaarheid, integriteit en vertrouwelijkheid van informatie en systemen te borgen. Dit betekent dat we onze data op orde moeten hebben en dat we onze informatie en systemen beveiligen tegen bedreigingen van buitenaf.

Acties 2024:

Om bovenstaande ontwikkelingen op een goede wijze uit te voeren is het IBP (Informatie BedrijfsvoeringsPlan) opgesteld. Dit plan is de leidraad voor de uitvoering van diverse projecten op het gebied van ICT en de informatiehuishouding.

De opgaven die in 2023 zijn gestart zullen in 2024 een vervolg krijgen. Het gaat daarbij om:

1. Het inzicht verkrijgen en houden van ons complexe informatielandschap. Dit is noodzakelijk voor het bepalen van impact van nieuwe wetgeving en informatievraagstukken.

2. Het uitrollen van een gebruikersvriendelijke, beheersbare en veilige werkplek die faciliteert in hybride werken en digitaal samenwerken. De voorbereidingen daarop zijn in 2023 gestart. Onderdeel van de moderne werkplek is ook het toegankelijk maken van alle beschikbare informatie voor de Wet Open Overheid (WOO).
3. Verdere aanscherping van de interne procedures rondom BIO en AVG met als doel minder risico te lopen en het behalen van een hoger volwassenheidsniveau.
4. Standaardisering van onze procesautomatisering waarmee de objecten van onze primaire processen worden aangestuurd. Door middel van standaardisering zijn we minder kwetsbaar en kunnen we gestructureerd en gecontroleerd data ophalen en verwerken.

Op 1 januari 2024 treedt ook de Omgevingswet in werking. Ondanks de lange voorbereidingstijd is er nog de nodige inzet nodig op het moment dat iedereen moet gaan werken conform de wet. We hebben ons goed voorbereid maar er zijn verstoringen denkbaar waar we alert op moeten zijn en waar we op dat moment ook een oplossing voor moeten vinden. Daarnaast staat de Omgevingswet nog in de kinderschoenen, zo laat het DSO nog te wensen over als het gaat om gebruikersvriendelijkheid. Dit zal de komende jaren nog de nodige aandacht moeten hebben.

Ook gaan we beleidsneutraal over. In 2024 zal worden gewerkt aan de Waterschapsverordening 2.0 waarin we doelgericht naar de regels kijken en deze tevens geactualiseerd zullen worden.

BIO en AVG

Voor de informatiebeveiliging (BIO) en de privacy (AVG) worden afzonderlijk jaarplannen opgesteld. De insteek is om het volwassenheidsniveau voor beide onderwerpen te verhogen. Hiervoor worden organisatorische en technische maatregelen uitgewerkt en vastgelegd. Het interne toezicht op de naleving van deze maatregelen via de CISO (Chief Information Security Officer) en de FG (Functionaris Gegevensbescherming) krijgt verder vorm.

Eind 2023 wordt wederom de waterschapssector brede audit voor informatiebeveiliging en privacy afgenomen. Er is sinds 2022 veel tijd besteed aan de implementatie van de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO) en om een Information Security Management Systeem (ISMS) in te richten. We hebben hier vooruitgang in geboekt, maar zien ook dat er nog een aantal verbeteringen noodzakelijk zijn. De audit zal het waterschap helpen om te bepalen waar we gegroeid zijn en waar we nog moeten verbeteren. Voor 2024 staan de volgende werkzaamheden voor informatiebeveiliging op de planning:

- De verdere implementatie van een aantal BIO-maatregelen en het door ontwikkelen van het ISMS.
- Voorbereidingen te treffen om na 2024 een start te kunnen maken met de implementatie van de Cybersecurity Implementatierichtlijn Objecten. Dit is een informatiebeveiligingsnorm voor procesautomatisering.
- Voorbereidingen te treffen om te kunnen voldoen aan de eisen vanuit de wet beveiliging netwerk- en Informatiesystemen (WBNI-2), waar het waterschap vanaf oktober 2024 aan moet voldoen.

Analoog aan de BIO is er ook voor de AVG (privacy, Algemene Verordening Gegevensbescherming) tijd besteed aan de verdere implementatie. Ook hier zal 2024 in het teken blijven staan van de verdere implementatie van de AVG. Met name de controle aspecten (doen we wat we zeggen en kunnen we dat aantonen) verdienen extra aandacht. Het inrichten van een ISMS model (analoog aan de BIO) speelt hierbij een rol. Daarnaast zal er veel aandacht zijn voor awareness (bewustwording rondom privacy).

2. Personeel

Een goede taakinfilling kan alleen met een goede kwalitatieve en kwantitatieve personeelsbezetting. Ervaren goed opgeleide medewerkers die specifieke kennis en ervaring hebben zijn onmisbaar voor een goede kwaliteit van ons werk. Willen wij onze positie als waterautoriteit waar blijven maken dan betekent dit dat wij blijvend moeten investeren in onze medewerkers. Daarnaast zijn wij op een aantal plekken kwetsbaar waar het om kennis gaat. Dit betekent dat er blijvend wordt ingezet op zowel kennis verdieping als kennisdeling.

Acties 2024:

- Het continue ontwikkelen van de benodigde personele kennis en competenties om de ontwikkelingen op te vangen en vorm te geven. Dit wordt gerealiseerd middels een actualisatie van het kwaliteitsplan per afdeling.
- Extra inspanning wordt verricht op het domein instroom. Ingezet wordt op stagiaires, afstudeerders, opleidingen en informele onderhandse werving om de ontstane vacatures adequaat te vervullen.

3. Communicatie

In 2021 is een nieuw beleidsplan Communicatie bestuurlijk vastgesteld. Vanuit dit beleidsplan krijgt in 2024 onze communicatie verder invulling. In de kern willen we met de wijze waarop we als waterschap Hunze en Aa's communiceren, bijdragen aan de realisatie van het waterbeheerprogramma en het coalitieakkoord. De doelstellingen van ons communicatiebeleid zijn:

- bijdragen aan contact, verbinding en samenwerking met onze omgeving;
- stimuleren zichtbaarheid van waterschap Hunze en Aa's in de richting van onze omgeving;
- waterschap Hunze en Aa's presenteren:
  - als functionele overheid die belast is met de zorg voor schoon water, voldoende water en waterveiligheid;
  - in lijn met de houdingen uit het waterbeheerprogramma;
  - als nuchter, eerlijk, toegankelijk, transparant en participatief;
- bijdragen aan maatschappelijk draagvlak voor ons werk en begrip voor de keuzes die we maken;
- bijdragen aan legitimiteit richting onze belastingbetalers;
- stimuleren watervriendelijk gedrag.

De koers van de afgelopen jaren zetten we door. Maar met een nieuw waterbeheerprogramma, het coalitieakkoord 'Door water verbonden' en ontwikkelingen in onze omgeving, hebben we in het nieuwe beleidsplan Communicatie op onderdelen aangepaste keuzes gemaakt. Met aandacht voor:

- versterken digitale communicatie;
- projectcommunicatie;
- zichtbaarheid 'in het veld';
- stimuleren watervriendelijk gedrag;
- versterken communicatief vermogen en ambassadeurschap;
- educatie en voorlichting;
- brede publiekscommunicatie;
- actieve omgang met de pers.

Acties 2024:

In ieder geval zullen we in 2024:

- de beeldkwaliteit van hotspot Nieuwe Statenzijl verbeteren en de kansen van onze andere hotspots in beeld brengen;
- participeren in de totstandkoming van een landelijke aanpak voor publiekscommunicatie (samenwerking 21 waterschappen onder regie van de Unie van Waterschappen);

- ons fotoarchief verbeteren met als doel onze beeldcommunicatie te versterken;
- een medewerkersdag organiseren;
- bezoeken van ons dagelijks bestuur aan de colleges van de gemeenten in ons gebied organiseren;
- onze social media aanpak vernieuwen op basis van de uitkomsten van een afstudeeropdracht op dit thema.

4. Juridisch / inkoop

Inkoop

Wij beseffen ons dat het inkoopvolume een aanzienlijke deel uitmaakt van de totale uitgaven en dat daardoor het totale inkoopproces (waaronder aanbesteden, bestellen/factureren en contractmanagement) een belangrijke invloed uitoefent op het realiseren van de organisatiedoelstellingen. Dit betekent enerzijds dat het inkoop-en aanbestedingsproces op een verantwoorde, effectieve en efficiënte wijze ingericht dient te zijn. Anderzijds impliceert dit een optimale verhouding tussen prijs en kwaliteit en het doorvertalen van organisatiedoelstellingen.

In 2023 zijn er stappen gezet op zowel beleidsmatig gebied als ook procesmatig/systeem gebied. Het vastgestelde inkoopbeleid eind 2022 is in de organisatie uitgerold. Ook zijn er procesmatige stappen gezet om invulling te geven aan het inkoopbeleid (bijvoorbeeld op het gebied van informatieveiligheid, maar ook professionaliseren van het aanbestedingsproces). In 2023 zijn er ook stappen gezet op het gebied van beter inzicht in de contracten en meer inzicht in de spendanalyse.

Acties 2024:

- Uitrol van een nieuwe aanbestedingstool voor het aanbestedingsproces.
- De uitvoering van de werkzaamheden aanpassen/integreren in lijn met het project: moderne werkplek.
- Vaststellen en implementeren van het (concept) contractmanagementbeleid, waarbij er meer aandacht wordt geschonken aan de leveranciersprestatie en leveranciersrelatie. Het uitrollen van dit beleid heeft nauwe raakvlakken met o.a.: het inkoopbeleid, het behalen van de leveranciers gerelateerde onderdelen in het duurzaamheidsbeleid en het terugbrengen van risico's o.a. binnen de AVG & (informatie) veiligheid.
- Een rapportagelijijn ontwikkelen conform het nieuwe inkoopbeleid (o.a. op het gebied van lokaal inkopen, uitnutting overeenkomsten in het kader van rechtmatigheid en duurzaamheid).
- De klachtenregeling voor aanbesteden in lijn brengen met de nieuwe richtlijnen.

Juridisch

- Omgevingswet. In 2024 zal een begin gemaakt worden met het opstellen van de waterschapsverordening 2.0. Waar de eerste versie van de waterschapsverordening een beleidsneutrale omzetting was van de Keur, is er in de tweede versie van de waterschapsverordening wel ruimte voor inhoudelijke wijziging van de regels. Er zal doelgericht naar de regels worden gekeken en er is ruimte voor actualisatie op basis van nieuwe beleid.
- De Wet open overheid (Woo) is op 1 mei 2022 gedeeltelijk in werking getreden. De verplichtingen uit de Woo om documenten behorende tot 11 informatiecategorieën binnen 14 dagen actief openbaar te maken treden nog niet in werking. De komende jaren zal deze verplichting gefaseerd in werking treden. Voor meer informatie over de Woo zie ook de openbaarheidsparagraaf.

N. Openbaarheidsparagraaf

De Wet open overheid (Woo) is op 1 mei 2022 in werking getreden en verplicht een bestuursorgaan onder andere tot actieve openbaarmaking van informatie. Uitgangspunt van de wet is dat overheidsinformatie openbaar is, tenzij een uitzondering van toepassing is. Het doel van de wet is om overheidsinformatie sneller toegankelijk te maken. De Woo verplicht ons bepaalde informatie actief openbaar te gaan maken. In de Woo zijn 11 categorieën informatie - bijvoorbeeld wetten, convenanten, bestuursstukken en onderzoeksrapporten – opgenomen die verplicht actief openbaar gemaakt moeten worden. Dit mag gefaseerd gebeuren. De wet stelt een fasering van deze categorieën voor tot 2027.

De actieve openbaarmaking van al deze categorieën informatie is een omvangrijke operatie en zal daarom stap voor stap worden ingevoerd. Dit vergt namelijk de nodige aanpassingen in onze informatiehuishouding. Wij volgen de landelijk voorgestelde fasering van invoering. De invoering van de Woo is opgenomen in ons IBP-project.

Op grond van artikel 3.5 van de (Woo) zijn wij ook verplicht om jaarlijks in de begroting en de jaarrekening aandacht te besteden aan de beleidsvoornemens en uitvoering van de Woo.

In deze paragraaf wordt op hoofdlijnen een kwalitatieve beschrijving gegeven van de activiteiten die worden uitgevoerd in 2024 op de thema's actieve en passieve openbaarmaking en verbetering van de informatiehuishouding. Voor het uitvoeren van deze wet zijn door het rijk financiële middelen (incidenteel en structureel) beschikbaar gesteld. Het rijk heeft hierbij als voorwaarde gesteld dat we verantwoording afleggen over de besteding van deze middelen. Hiervoor is aansluiting gezocht bij de belangrijkste onderdelen van de wet.

Dit is een eerste versie van de "openbaarheidsparagraaf". Uiteindelijk zal de definitieve voorgeschreven vorm landen in de BBWW: het Besluit Begroting en Verantwoording Waterschappen. Hierin staan alle voorschriften voor de begroting en de jaarrekening.

1) Actieve openbaarmaking voor de 11 verplichte categorieën documenten (artikel 3.3 Woo)

Onder actieve openbaarmaking verstaan we de activiteiten die vanuit het waterschap worden ondernomen om informatie op eigen initiatief openbaar te maken voor de samenleving. Om te stimuleren dat het waterschap (feitelijk alle bestuursorganen) uit eigen beweging meer informatie openbaar toegankelijk gaan maken bepaalt de Woo dat in ieder geval 11 categorieën van documenten verplicht binnen de voorgeschreven termijn (fasering) openbaar gemaakt moeten worden. Sinds 2023 worden hiervoor de volgende categorieën gegevens gepubliceerd conform de voorgestelde fasering:

- Eigen wet en regelgeving (verordeningen bv),
- Organisatiegegevens en bereikbaarheidsgegevens van het waterschap op de website,
- Vergaderstukken van ons algemeen bestuur,
- Jaarplannen en verslagen.

Feitelijk zijn dit gegevens die wij grotendeels sowieso al publiceerden via het officiële publicatiekanaal (officiële bekendmakingen of het waterschapsblad) en onze website.

Het grote verschil is dat straks openbaarmaking zal moeten plaatsvinden via het landelijke Platform Open Overheids Informatie (PLOOI), een door het ministerie van BZK ontwikkeld platform voor actieve openbaarmaking van overheidsinformatie. De ontwikkeling van PLOOI is in 2023 stopgezet; het platform bleek te complex. Er is nu een Woo-index beschikbaar, waarin verwijzingen (URL's) naar de websites waar informatie beschikbaar is komen te staan. We zijn nog niet aangesloten op deze index. Later zal het, via een zoekfunctie, mogelijk zijn binnen de documenten waarnaar in de index wordt verwezen te zoeken op allerlei termen.

Conform de voorgestelde fasering hoeven we in 2024 nog geen invulling te geven aan actieve publicatie van Woo-verzoeken en de beslissingen hierop (wettelijk verplicht vanaf 2025). We gaan hiertoe over zodra de inrichting hiervan gereed is.

2) De inspanningsverplichting tot openbaarmaking voor andere documenten dan de 11 verplichte categorieën (artikel 3.1 Woo)

Op grond van artikel 3.1 Woo moeten bestuursorganen informatie over de uitvoering van beleid actief openbaar maken. Dit is een algemene inspanningsverplichting. Hier kunnen we voorlopig nog geen invulling aan geven, omdat het voldoen aan de actieve informatieverplichting voor de 11 verplicht voorgeschreven categorieën al het nodige aan inspanning vergt. Qua documenten moeten we met name denken aan beleidsstukken (inclusief voorbereiding, uitvoering, naleving, handhaving en evaluatie van dat beleid). Voorbeelden: beleidsnota's op het gebied van duurzaamheid, inkoop, onderhoud etc. Zodra we hiertoe de mogelijkheid zien zullen we zeker overgaan tot openbaarmaking.

3) Passieve openbaarmaking (openbaarmaking op verzoek; hoofdstuk 4 Woo)

Onder passieve openbaarmaking verstaan we het openbaar maken van (publieke) informatie naar aanleiding van een verzoek uit de samenleving. Dit wordt een Woo verzoek genoemd. We houden daarbij rekening met het anonimiseren van persoonsgegevens en wettelijke uitzonderingsgronden.

4) De informatiehuishouding (Hoofdstuk 6 Woo)

Voor de verbetering van de informatiehuishouding gaan we in 2024 door met de volgende activiteiten:

- Ons post- en archiefsysteem herinrichten en daarmee tevens voldoen aan de Woo.
- Een pilot voor het anonimiseren van documenten (ook van Geo-informatie).
- Een pilot om metadata toe te passen voor het gemakkelijk en efficiënt vinden van documenten op zoekterm.
- We werken aan het verder optimaliseren van systemen en procedures. Beleid en werkafspraken op het gebied van de informatiehuishouding en informatievoorziening worden geactualiseerd.

5) Aanstelling en het in dienst hebben van een Woo-contactpersoon (artikel 4.7 Woo)

De Woo schrijft voor dat ieder bestuursorgaan één of meer contactpersonen heeft om vragen van burgers te beantwoorden over de beschikbaarheid van publieke informatie. Ons waterschap heeft de rol Woo-contactpersoon toegewezen aan een aantal functionarissen. Hiermee is de beschikbaarheid van een Woo-contactpersoon gewaarborgd.

6) Eventuele andere activiteiten om de Woo te implementeren

Naast de hierboven genoemde inzet zijn er geen extra activiteiten voorzien.

O. EMU-saldo

Nederland moet zich als deelnemer aan de Economische en Monetaire Unie houden aan een aantal spelregels. Eén van de spelregels is dat het nationale overheidstekort in een jaar niet meer dan 3% van het Bruto Binnenlands Product (BBP) mag bedragen. Als meer dan 3% tekort ontstaat, dreigen normaal gesproken sancties vanuit Brussel. De overheidsuitgaven nemen in 2023 en 2024 toe door diverse intensiveringen. De uitgaven aan onder meer asiel, defensie, onderwijs en infrastructuur nemen toe in beide jaren. De verwachting is dat het EMU-saldo in 2023 negatief uitkomt met – 1,6%. In 2022 was het EMU-saldo nog – 0,1%. In 2024 neemt het overheidstekort, door de extra uitgaven, naar verwachting verder toe tot een negatief EMU-saldo van - 2,4%. Hiermee blijft het tekort overigens, bij ongewijzigd beleid, wel onder de grens van 3% uit het Europese Stabiliteits- en Groeipact.

Het overheidstekort wordt niet alleen bepaald door de nationale overheid, ook decentrale overheden dragen bij in het bepalen van het tekort. Van de decentrale overheden spelen de waterschappen

hierin een bescheiden rol. Doordat voor het bepalen van het EMU tekort een andere boekhoudmethode wordt toegepast, is het goed mogelijk dat bij een sluitende begroting wel een overheidstekort kan bestaan.

In de Wet HOF zijn de spelregels opgenomen hoe Nederland een EMU-saldo van 0% kan bereiken en welke bijdrage van de decentrale overheden wordt verwacht. Omdat de taken van de waterschappen belangrijk zijn voor de veiligheid, woonbaarheid, volksgezondheid en bedrijvigheid in ons land, moeten de waterschappen voldoende mogelijkheden hebben om te kunnen investeren. Daarom hebben de waterschappen, samen met de provincies en de gemeenten, in het kader van de Wet houdbare overheidsfinanciën, voldoende ruimte in het Nederlandse EMU-saldo nodig. Met het demissionaire kabinet is voor het jaar 2023 een ruimte van 0,4% BBP afgesproken. Voor de jaren 2024 t/m 2026 moeten nog afspraken worden gemaakt. Hierbij zal de Unie samen met VNG en IPO inzetten op voldoende ruimte, zodat de waterschappen, gemeenten en provincies voor de gehele kabinetsperiode zekerheid hebben over de ruimte die zij binnen het EMU-saldo hebben en hun investeringen kunnen blijven uitvoeren. Hieronder gaan we cijfermatig voor 2024 uit van een voortzetting van de afspraken voor 2023.

Voor alle waterschappen samen gaan we in 2024 uit van een toegestaan tekort van ongeveer € 500 miljoen, dat is -0,05%. Voor Hunze en Aa's is een "referentiewaarde" te bepalen van ongeveer € 18 miljoen.

Uit de berekening van ons EMU saldo blijkt een saldo van € 7,4 miljoen negatief. Dit is ruim onder onze referentiewaarde van ongeveer € 18 miljoen negatief.

Berekening EMU saldo 2024

(bedragen x € 1.000,-)

1. EMU exploitatiesaldo	-6.779
2. Invloed investeringen	
-/- netto investeringsuitgaven	17.000
+ investeringssubsidies	
+ verkoop materiële en immateriële activa	
+ afschrijvingen	16.560
3. Invloed voorzieningen	
+ toevoegingen aan voorzieningen t.l.v. exploitatie	819
-/- onttrekkingen aan voorzieningen t.b.v. exploitatie	
-/- betalingen rechtstreeks uit voorzieningen	1.019
+ eventuele externe vermeerderingen van voorzieningen	
4. Invloed reserves	
-/- betalingen rechtstreeks uit reserves	
+ eventuele externe vermeerderingen van reserves	
5. Deelnemingen en aandelen:	
-/- boekwinst	
+ boekverlies	
EMU SALDO VOLGENS BEGROTING 2024	-7.419

Hoofdstuk 4. Begroting naar kosten- en opbrengstensoorten (in €)

nr	omschrijving	begroting 2024	begroting 2023	rekening 2022
1	rentelasten	4.725.890	4.113.007	4.282.347
2	afschrijvingen	16.559.606	16.611.455	16.102.334
3	personeelslasten	35.067.854	32.735.579	31.317.556
4	goederen	2.949.303	2.757.219	2.982.984
5	energie	7.167.556	4.482.419	4.650.096
6	huren, pachten en lease	1.745.319	1.732.999	1.574.453
7	verzekeringen	329.566	316.890	323.481
8	belastingen	142.333	136.859	129.574
9	onderhoud door derden	5.845.679	5.202.576	4.863.674
10	overige diensten door derden en bijdragen aan derden	34.285.083	31.244.439	29.646.740
11	toevoegingen aan voorzieningen	819.388	883.000	761.290
12	onvoorzien	129.313	117.942	0
	Totaal	109.766.890	100.334.384	96.634.527

nr	omschrijving	begroting 2024	begroting 2023	rekening 2022
1	rente-baten	507.376	557.626	576.655
2	dividend	1.765.000	1.590.000	1.767.251
3	baten in verband met salarissen en sociale lasten	44.522	42.402	162.903
4	opbrengsten goederen, werken en diensten voor derden	3.643.406	3.830.529	4.951.492
5	opbrengst uit eigendommen	66.134	63.591	58.244
6	waterschapsbelastingen	97.605.096	91.480.524	90.683.515
	Af: kwijtscheldingen	2.633.000	2.750.000	2.152.282
		94.972.096	88.730.524	88.531.233
7	bijdrage van derden	1.989.355	1.682.712	2.239.145
8	onttrekking aan reserves			
	algemene reserves	5.975.000	2.991.000	168.842
	bestemmingsreserves	804.000	846.000	36.000
9	exploitatieresultaat	0	0	-1.857.237
	Totaal	109.766.890	100.334.384	96.634.527

Toelichting op de begroting naar kosten- en opbrengstensoorten

Hieronder volgt een analyse van de begroting 2024 op kosten- en opbrengstensoorten. De verschillen met de begroting 2023 worden hieronder verklaard. In de analyse worden alleen de grotere afwijkingen genoemd. De bedragen zijn op duizendtallen afgerond.

	Begroting 2024	Begroting 2023		Vershil
- Netto lasten	103.580.000	94.472.000	N	-9.108.000
Dekking:				
- Waterschapsbelastingen	97.605.000	91.481.000		6,7%
- Onttrekking algemene reserves	5.975.000	2.991.000		
Totaal	<u>103.580.000</u>	<u>94.472.000</u>		9,6%

De hogere netto last ten opzichte van de begroting 2023 is als volgt samengesteld:

	Begroting 2024	Begroting 2023		Vershil
Lasten				
1 kapitaallasten	21.285.000	20.724.000	N	-561.000
2 personeelslasten	35.068.000	32.736.000	N	-2.332.000
3 goederen	2.949.000	2.757.000	N	-192.000
4 energie	7.168.000	4.483.000	N	-2.685.000
5 huren, pachten en lease	1.745.000	1.733.000	N	-12.000
6 verzekeringen en belastingen	472.000	454.000	N	-18.000
7 onderhoud door derden	5.846.000	5.203.000	N	-643.000
8 overige diensten door derden en bijdragen aan derden	34.285.000	31.245.000	N	-3.040.000
9 toevoeging aan voorzieningen	819.000	883.000	V	64.000
10 onvoorzien	129.000	118.000	N	-11.000
	<u>109.766.000</u>	<u>100.336.000</u>	N	-9.430.000
Baten				
11 rentebaten	507.000	558.000	N	-51.000
12 dividend	1.765.000	1.590.000	V	175.000
13 baten i.v.m. salarissen / sociale lasten	45.000	42.000	V	3.000
14 opbrengst goederen, werken en diensten voor derden	3.643.000	3.831.000	N	-188.000
15 opbrengst uit eigendommen	66.000	64.000	V	2.000
16 bijdragen van derden	1.989.000	1.683.000	V	306.000
17 kwijtscheldingen	-2.633.000	-2.750.000	V	117.000
18 onttrekking bestemmingsreserves	804.000	846.000	N	-42.000
	<u>6.186.000</u>	<u>5.864.000</u>	V	322.000
Netto lasten	<u>103.580.000</u>	<u>94.472.000</u>	N	-9.108.000

1 Kapitaallasten (N € 561.000)

12 Rentebaten (N € 51.000)

Betreft:

- afschrijvingen	V	52.000
- rentelasten	N	-613.000
- rentebaten	N	-51.000
	N	<u><u>-612.000</u></u>

Afschrijvingen

De afschrijvingen zijn, op basis van de actuele berekeningen, € 52.000 lager.

Dit wordt veroorzaakt door de latere in exploitatienamen van diverse nieuwe projecten.

Rentelasten

De Europese Centrale Bank (ECB) heeft de rente de afgelopen tijd sterk verhoogd ter bestrijding van de hoge inflatie. Momenteel (september 2023) bedraagt de depositorente 4,00%. De renteontwikkelingen zijn sterk afhankelijk van de hoogte van de inflatie en de economische ontwikkelingen binnen Europa

Het berekende renteomslagpercentage voor 2024 bedraagt 2,24% (begroting 2023 2,00%).

De rentestijging bedraagt € 613.000.

Rente over eigen financieringsmiddelen (bespaarde rente)

Door het systeem van totaalfinanciering worden de reserves ingezet voor de financiering en niet afzonderlijk op de bank gezet. Om de totale financieringskosten (rentelasten) in beeld te houden wordt administratief een verrekening gemaakt tussen rentelasten en rentebaten. De berekende administratieve rente over de reserves wordt als rentebate verantwoord en opgeteld bij de rentelasten.

2 Personeelslasten (N € 2.332.000)

	Begroting 2024	Begroting 2023		Vershil
- salarissen en sociale lasten	33.416.000	30.967.000	N	-2.449.000
- overige personeelslasten	1.280.000	1.411.000	V	131.000
- personeel van derden	372.000	358.000	N	-14.000
	<u>35.068.000</u>	<u>32.736.000</u>	N	<u>-2.332.000</u>

Salarissen en sociale lasten

De stijging van de salarissen en sociale lasten bestaat uit:

- reguliere stijging 2024	N	-1.548.000	-5,0%
- bijstelling personele begroting 2023	N	-819.000	-2,6%
- verhoging AB-vergoedingen	N	-40.000	-0,1%
- overig	N	-42.000	-0,1%

Totale stijging N -2.449.000 -7,9%

Reguliere stijging

Voor de jaarlijkse stijging van de salarissen en sociale lasten is, op basis van de verwachtingen van het CPB, uitgegaan van 5%. Met dit percentage kunnen naar verwachting reguliere ontwikkelingen, zoals aanpassingen in de sociale lasten (o.a. sociale- en pensioenpremies), de verhoging van de salarissen (cao-uitkomsten) en de reguliere loonrondes worden gedekt.

Bijstelling personele begroting 2023

Eind december 2022 is een akkoord bereikt over een nieuwe cao. De cao heeft een looptijd van 1 jaar van 1 januari 2023 tot en met 31 december 2023. In de voorjaarsrapportage 2023 is op basis van deze cao

een bijstelling opgenomen van € 819.000. In de berekening voor de begroting 2024 is hier ook rekening mee gehouden.

Verhoging AB-vergoedingen

De vergoeding voor algemeen bestuursleden van de waterschappen is met ingang van de nieuwe bestuursperiode verhoogd. Hiertoe heeft de minister van Binnenlandse Zaken besloten. Hiermee wordt de vergoeding volgens de minister passend bij de werklast die bij deze functie hoort en blijft dit ambt aantrekkelijk. De extra kosten voor ons waterschap bedragen € 40.000.

Overig

De formatie is per saldo met 0,5 fte toegenomen van 338 fte naar 338,5 fte. Binnen de gewijzigde formatie is rekening gehouden met 1 fte voor de CISO. De CISO houdt zich bezig met de informatiebeveiliging binnen een organisatie. Dit betreft een wettelijke verplichting. In het verleden was onze CISO in dienst bij Noorderzijlvest en betaalden wij een bijdrage voor de werkzaamheden die voor ons verricht werden. Onder overige diensten door derden staat hiertegenover derhalve een voordeel van € 52.000.

Overige personeelslasten

Dit voordeel betreft met name het vervallen van de jaarlijkse Appa-premie. Deze verzekering is komen te vervallen en vanaf 2023 voegen we onze jaarlijkse inleg toe aan een eigen voorziening. Tegenover dit voordeel staat derhalve onder toevoegingen aan voorzieningen een nadeel van € 136.000.

Personeel derden

De stijging betreft met name de inflatie en een aantal kleinere bijstellingen.

3 Goederen (N € 192.000)

Tussen de post onderhoud derden en goederen bestaat een relatie doordat het onderhoud deels door eigen personeel wordt uitgevoerd en deels wordt uitbesteed. Bij uitbesteding worden de totale kosten verantwoord op onderhoud derden, inclusief de door de derde gebruikte materialen. Het nadeel ad € 192.000 wordt in de analyse van de post onderhoud door derden meegenomen.

4 Energie (N € 2.685.000)

De totale energiekosten ten opzichte van de begroting 2023 zijn € 2.685.000 hoger. Dit is als volgt opgebouwd:

- Inkoop elektriciteit	N	-1.955.000
- Aanschaf Garantie van Oorsprong (GvO)	N	-70.000
- Netwerkkosten Enexis	N	-550.000
- Energiebelasting	N	-120.000
- Inkoop gas	V	50.000
- Dieselolie	N	-30.000
- Diversen	N	-10.000
	N	<u><u>-2.685.000</u></u>

Inkoop elektriciteit

Op de energie- en oliemarkt zijn de prijzen sinds het uitbreken van de oorlog in Oekraïne vanaf begin 2022 sterk gestegen. In het voorjaar van 2023 hebben deze prijzen weer een dalende trend ingezet, waarna deze zich de afgelopen maanden redelijk hebben gestabiliseerd. De prijzen liggen echter nog steeds aanzienlijk hoger dan voor het uitbreken van de oorlog.

Voor 2024 moet de elektriciteit nog volledig ingekocht worden. Als waterschap nemen wij hiervoor deel in een energiecollectief met andere waterschappen om gezamenlijk elektriciteit in te kopen. De aanbesteding heeft inmiddels plaatsgevonden. Op de 'nog vast te klikken' prijs per kWh komt in 2024 een opslag van in totaal 2,5 cent per kWh meer dan dat wij nu betalen.

Deze opslag wordt betaald voor de kosten die de leverancier in zijn organisatie maakt en voor het risico tussen inkopen en leveren. Doordat dit risico is gestegen, is de opslag behoorlijk toegenomen. Deze opslag komt bovenop de nog vast te klikken leveringsprijs per kWh.

In deze begroting is voor de leveringskosten van elektriciteit uitgegaan van de marktverwachtingen van eind augustus voor de elektriciteitsprijs in 2024. Aangezien het waterschap jaarlijks ongeveer 17 miljoen kWh verbruikt, heeft elke cent verschil gelijk een behoorlijke impact op de verwachte kosten.

In de meerjarenraming was uitgegaan van € 1.530.000 aan extra inkoopkosten voor elektriciteit in 2024. De extra € 425.000 die hier in de begroting 2024 bovenop komt, ontstaat door de 2,5 cent extra opslag die wij nu aan de leverancier moeten betalen. De elektriciteitsprijzen zijn nog steeds in lijn met de prijzen ten tijde van het opstellen van de meerjarenraming.

Aanschaf Garantie van Oorsprong (GvO)

Een Garantie van Oorsprong (GvO) is een digitaal certificaat waarmee bewezen wordt dat stroom op een groene (dus duurzame) manier is opgewekt. De kosten van GvO's fluctueren sterk. De afgelopen periode is de prijs per GVO gestegen van € 3 per stuk naar € 7 per stuk. Dit komt met name doordat steeds meer bedrijven GvO's kopen en het aanbod hierbij achterblijft. De extra kosten voor de aanschaf van GvO's bedragen € 70.000.

Netwerkkosten Enexis

Als gevolg van onder andere hogere kosten van netverlies, de hoge inflatie en hogere kosten aan TenneT (landelijke netbeheerder) heeft Enexis haar tarieven in 2023 met ongeveer 30% verhoogd. Enexis heeft een tariefvoorstel ingediend bij de Autoriteit Consument en Markt (ACM) en eind november 2022 heeft de ACM deze tarieven voor 2023 vastgesteld en gepubliceerd. Voor ons waterschap betekent dit dat wij jaarlijks € 300.000 meer moeten betalen aan Enexis. Dit is in de voorjaarsrapportage 2023 opgenomen. Naar verwachting stijgen als gevolg van hogere elektriciteitsprijzen en nieuwe investeringen in het hoogspanningsnet op land en zee de tarieven van Enexis in 2024 nogmaals met minimaal 20%. Hierbij wordt al wel gewaarschuwd voor een mogelijke stijging van meer dan 50%. Wij zijn in eerste instantie uitgegaan van een stijging van 20%. Dit betekent een stijging van € 250.000. De definitieve tarieven zijn moeilijk te voorspellen en worden eind dit jaar weer gepubliceerd door de ACM. De totale extra netwerkkosten ten opzichte van de primitieve begroting 2023 bedragen € 550.000.

Energiebelasting

In het Belastingplan 2023 heeft de Rijksoverheid de energiebelastingtarieven voor 2023 gepubliceerd. Deze tarieven laten een verhoging zien. De impact voor ons waterschap bedraagt € 120.000. Dit is in de voorjaarsrapportage 2023 opgenomen. De tarieven voor 2024 zijn op het moment van het opstellen van de begroting nog niet bekend. Derhalve is uitgegaan van dezelfde tarieven als in 2023 en is enkel de bijstelling uit de voorjaarsrapportage verwerkt in de begroting 2024.

Inkoop gas

In de begroting 2023 is rekening gehouden met € 200.000 aan hogere gaskosten vanaf 2023. Naar verwachting bedragen de gaskosten in 2024 € 150.000 meer. Dit is € 50.000 lager dan eerder ingeschat.

Dieselolie

Dit betreft enkel de toegepaste inflatiecorrectie van 4%.

5 Huren, pachten en lease (N € 12.000)

De stijging betreft met name de inflatie en een aantal kleinere bijstellingen.

6. Verzekeringen en belastingen (N € 18.000)

Het nadeel betreft inflatie en een paar kleinere aanpassingen.

7 Onderhoud door derden (N € 643.000)

Het nadeel bedraagt	N	-643.000
Nadeel op Goederen (zie post 3 Goederen)	N	-192.000
Per saldo nadeel	N	<u><u>-835.000</u></u>

De kosten ten opzichte van de begroting 2023 zijn € 835.000 hoger. Dit is als volgt opgebouwd:

- Prijsstijgingen onderhoud technische installaties	N	-450.000
- Chemicaliën	N	-100.000
- Onderhoud IBA's	V	55.000
- Reguliere inflatie en diversen	N	-340.000
	N	<u><u>-835.000</u></u>

Prijsstijgingen onderhoud technische installaties

Jaarlijks zijn budgetten opgenomen voor onderhoudswerkzaamheden aan zuiveringstechnische werken en kwantiteitsobjecten. Door aanhoudende prijsstijgingen lopen de kosten echter niet meer in lijn met de beschikbare budgetten. In de begroting 2023 was voor de stijgingen van enkel materiaalprijzen (met name de stijging van prijzen van hout, staal, ijzerwaren en elektrische componenten) reeds een nadeel van € 600.000,- meegenomen.

Dit jaar merken we echter dat door gehanteerde CBS-indexen en nieuwe contracten de toename dit jaar met name in de uurtarieven zit. Tarieven zijn met 15% tot 20% gestegen. Daarnaast zijn de materiaalprijzen nog licht verder gestegen. De extra onderhoudskosten in verband met de hiervoor genoemde prijsstijgingen voor de zuiveringstechnische werken bedragen over het gehele jaar 2023 naar verwachting € 300.000,- en voor de kwantiteitsobjecten € 150.000,-. In de najaarsrapportage 2023 is hierover gerapporteerd. In hoeverre deze prijsstijgingen zich voortzetten is nog lastig in te schatten. In de rapportages voor 2024 zal hier opnieuw aandacht aan worden besteed. Vooralsnog zijn we in de begroting 2024 uitgegaan van de prijzen in 2023. Derhalve is in totaal € 450.000,- aan extra onderhoudskosten ook in de begroting 2024 verwerkt. Dit komt overeen met ongeveer 15% van het budget onderhoud technische installaties.

Chemicaliën

Normaal gesproken maken wij als waterschap voor de chemicaliën gebruik van een specifiek product. Sinds eind 2022 is dit product echter niet meer leverbaar. Hiervoor hebben we een alternatief gevonden, Om hetzelfde effect te verkrijgen voor het proces is echter tweemaal zoveel middel nodig. Daarnaast is, gezien de verstoorde markt, de prijs van dit middel ongeveer tweemaal zo duur geworden. In totaal zijn wij dus een factor 4 duurder uit. Er is kritisch gekeken naar alternatieven. Die zijn er op dit moment echter niet. Op het moment dat de chemicaliën weer in de markt aangeboden wordt, gaat dit als eerste naar de waterbedrijven. Daarna volgen andere bedrijven, zoals waterschappen. De verwachting is derhalve dat we voor langere tijd uit zullen moeten wijken naar het duurdere en minder efficiënte alternatief. In de begroting 2024 zijn derhalve € 100.000 aan extra kosten opgenomen.

Onderhoud IBA's

De kosten voor het onderhouden van IBA's laten een dalende trend zien. Enerzijds door een andere bedrijfsvoering en anderzijds doordat een deel van de vervanging van apparatuur (o.a. pompen en PLC's) bij de verschillende gemeenten in overleg en volgens afspraken zijn neergelegd. Hierdoor hebben wij zelf minder kosten voor vervangingen.

8 Overige diensten door derden en bijdragen aan derden (N € 3.040.000)

De kosten ten opzichte van de begroting 2023 zijn € 3.040.000 hoger.

Diverse afwijkingen:

- Hogere kosten wateraanvoer Drentse kanalen	N	-50.000
- Rekenkamer	N	-75.000
- Hogere bijdrage het Waterschapshuis (HWH); conform ontwerpbegroting	N	-125.000
- Hogere bijdrage NBK; conform vastgestelde begroting NBK	N	-141.000
- Stijging contributies; o.a. Unie van Waterschappen en STOWA	N	-90.000
- Jaarlijkse licentiekosten nieuw financieel- en projectbeheersingssysteem	N	-85.000
- Solidariteitsfinanciering muskusrattenbeheer	N	-35.000
- Bijdrage werkzaamheden CISO aan Noorderzijlvest	V	52.000
	N	<u><u>-549.000</u></u>

De bijzondere afwijkingen zijn:

- Vervallen budgetten Coalitieakkoord 2019-2023	V	525.000
- Bemonstering Covid-19	V	388.000
- Implementatie financieel- en projectbeheersingssysteem	N	-650.000
- Zuiveren afvalwater door Noorderzijlvest	N	-1.690.000
- Zuiveren over de grens	N	-155.000
- Organiseren verkiezingen	N	-75.000
- Inflatie en diversen	N	-834.000
	N	<u>-2.491.000</u>
Totaal	N	<u><u>-3.040.000</u></u>

Vervallen budgetten Coalitieakkoord 2019-2023

In het coalitieakkoord van de voorgaande bestuursperiode 2019-2023 was voor het stimuleren van duurzaamheidsmaatregelen, zichtbaarheid, biodiversiteit en cultuur historisch erfoegd jaarlijks een budget opgenomen. De jaarlijkse overschotten werden gestort in bestemmingsreserves.

In het coalitieakkoord 2023 – 2027 is afgesproken de nog beschikbare middelen uit de voorgaande coalitieperiode 2019 - 2023 voor duurzaamheid, zichtbaarheid, biodiversiteit en cultuur historisch erfoegd de komende jaren hiervoor te blijven inzetten. Er is niet opnieuw een jaarlijks budget opgenomen. Dit betekent dat de eerder opgenomen budgetten van in totaal € 525.000 komen te vervallen.

Bemonstering Covid-19

In het huishoudelijk afvalwater zijn ziekteverwekkers te meten, omdat die met uitwerpselen (ontlasting) in het rioolwater terecht komen. Dit geldt ook voor het Covid-19 virus. Daar waar een rwzi een forse stijging laat zien, zou de betreffende Veiligheidsregio in dat gebied passende maatregelen kunnen nemen.

Om dit te meten vinden bemonsteringen plaats op alle rwzi's in Nederland.

Vanuit het Rijk vindt compensatie plaats voor deze bemonsteringen. Per bemonstering ontvangen de waterschappen een vergoeding. Hierover wordt verantwoording afgelegd richting het Rijk.

Vanaf 2024 worden de monsternames afgebouwd. Dit betekent dat het waterschap minder kosten heeft. Tegenover het voordeel onder diensten derden staat echter ook een lagere bijdrage (zie post 15 diensten voor derden).

Implementatie financieel- en projectbeheersingssysteem

In een notitie die door de commissie BBV (Besluit Begroting en Verantwoording) gepubliceerd is, blijkt dat de implementatiekosten behorende bij de implementatie van een SaaS (Software-as-a-Service) oplossing niet geactiveerd mogen worden.

SaaS is een model waarbij softwaretoepassingen via internet worden aangeleverd, dus als service (in tegenstelling tot on premise, waarbij de software draait op de server van de afnemer).

Voor de implementatiekosten van het nieuwe financieel- en projectbeheersingssysteem is een krediet beschikbaar gesteld van in totaal € 1.000.000,-. Dit nieuwe systeem betreft een SaaS-oplossing.

Deze kosten kunnen dus volgens de commissie BBV niet geactiveerd worden.

De € 1 miljoen implementatiekosten zijn nu in de exploitatie verwerkt. In de voorjaarsrapportage 2023 is € 350.000,- opgenomen en in deze begroting is voor 2024 € 650.000,- opgenomen.

Zuiveren afvalwater door Noorderzijlvest

Ten behoeve van een doelmatige uitoefening van (grootschalige) taakonderdelen inzake het zuiveren en laboratoriumwerkzaamheden werken de waterschappen Hunze en Aa's en Noorderzijlvest sinds 1 januari 2000 samen en zijn daartoe een lichte gemeenschappelijke regeling aangegaan als bedoeld in de Wet gemeenschappelijke regelingen.

Onze bijdrage aan Noorderzijlvest in 2024 inzake het zuiveren is € 1.690.000,- hoger.

Dit komt met name door de ontwikkelingen met betrekking tot een hogere cao-stijging, hogere tarieven voor chemicaliën en hogere energietarieven.

Zuiveren over de grens

Ten behoeve van een doelmatige uitoefening zuiveren de waterschappen Drents Overijsselse Delta en Vechtstromen afvalwater uit het grensgebied van ons waterschap. Voor dit grensoverschrijdend afvalwater betalen wij deze waterschappen. Aangezien de zuiveringskosten van deze waterschappen ook gestegen zijn, betalen wij in 2024 naar verwachting € 155.000 meer.

Organiseren verkiezingen

Ingaande 2025 mogen de kosten met betrekking tot de waterschapsverkiezingen niet langer geactiveerd worden. Dit betekent dat het jaarlijkse voorschot wat de Unie van Waterschappen in rekening brengt ten laste van de exploitatie komt. De kosten hiervan bedragen naar verwachting € 75.000.

9 Toevoeging aan voorzieningen (V € 64.000)

De totale toevoegingen aan voorzieningen ten opzichte van de begroting 2023 zijn € 64.000 lager. Dit is als volgt opgebouwd:

- Vervallen voorziening baggeren Havenkanaal Assen	V	200.000
- Toevoeging voorziening Appa	N	-136.000
	V	<u>64.000</u>

Vervallen voorziening baggeren Havenkanaal Assen

In de voorjaarsrapportage 2022 is besloten een voorziening te vormen voor het baggeren van het Havenkanaal in Assen. In 2022 zou hier € 800.000 aan toegevoegd worden en vervolgens jaarlijks € 200.000. In 2026 (het verwachte jaar van baggeren) zou dan de benodigde € 1,6 miljoen beschikbaar zijn.

Op basis van recente metingen is echter gebleken dat de slibaangroei minder is dan verwacht. Dit wordt veroorzaakt door diverse factoren, zoals aanpassingen van installaties op de zuivering en het saneren van overstorten door de gemeente.

Doordat naar verwachting op termijn investeringen plaatsvinden waarmee de slibproductie verder sterk zal worden verminderd, zijn er behoorlijk wat onzekerheden omtrent de toekomstige slibaangroei. Het moment van opnieuw baggeren is onzeker en daardoor komt de beoogde voorziening te vervallen. De geraamde jaarlijkse dotatie aan de voorziening baggeren van € 200.000 is derhalve niet meer nodig.

Toevoeging voorziening Appa

Zoals onder punt 2 personeelslasten vermeld, betalen wij geen jaarlijkse Appa-premie meer. Deze verzekering is komen te vervallen en vanaf 2023 voegen we onze jaarlijkse inleg toe aan een eigen voorziening. Tegenover dit nadeel staat derhalve onder personeelslasten een voordeel van € 136.000.

11 Rentebaten (N € 51.000)

De rentebaten zijn in samenhang met de rentelasten toegelicht (zie punt 1).

12 Dividend (V € 175.000)

In deze begroting wordt, op basis van de uitkeringen in de afgelopen jaren en de verwachtingen voor de komende jaren, uitgegaan van een dividenduitkering van in totaal € 50 miljoen. Dit betekent voor ons € 1,8 miljoen. De dividenduitkering is afhankelijk van de gerealiseerde winst en kan jaarlijks fluctueren. Het voordeel ten opzichte van de begroting 2023 bedraagt € 175.000.

14 Opbrengst goederen, werken en diensten voor derden (N € 188.000)

De opbrengsten zijn € 188.000 lager. Dit is als volgt opgebouwd:

- Bijdrage uitvoeren Covid-19 bemonsteringen	N	-435.000
- Hogere bijdrage Noorderzijlvest in de kosten van ons laboratorium	V	137.000
- Zuiveren over de grens	V	30.000
- Inflatie en diversen	V	80.000
	N	<u>-188.000</u>

De bijdrage voor het uitvoeren van Covid-19 bemonsteringen daalt als gevolg van het afbouwen van de monsternames. Hier staan ook lagere kosten tegenover. De lagere bijdrage voor Covid-19 is budgettair neutraal verwerkt onder lease (€ 47.000 minder kosten) en diensten door derden (€ 388.000 minder kosten).

De opbrengsten van Noorderzijlvest en Drents Overijsselse Delta (zuiveren over de grens) stijgen, doordat wij onze hogere kosten ook weer deels doorbelasten.

16 Bijdragen van derden (V € 306.000)

De opbrengsten zijn € 306.000 hoger. Dit is als volgt opgebouwd:

- Solidariteitsfinanciering muskusrattenbeheer	V	95.000
- Bijdrage B-AKWA	V	125.000
- Bijdrage provincie Groningen KRW-onderzoeken	V	40.000
- Inflatie en diversen	V	46.000
	V	<u>306.000</u>

Solidariteitsfinanciering muskusrattenbeheer

Dit betreft de solidariteitsfinanciering muskusrattenbeheer, wat betekent dat alle waterschappen in eerste instantie hun financiële bijdrage leveren. Na afloop van het bestrijdingsjaar ontvangen de grenswaterschappen een vergoeding op basis van de werkelijke gemaakte extra kosten voor de bestrijding in de grensregio. Naar verwachting draagt ons waterschap ingaande 2023 € 35.000 bij in het kader van de solidariteitsafspraken (zie punt 8) en ontvangen wij € 95.000.

Bijdrage B-AKWA

In het kader van de herschikking van de taken in het waterbeheer ontvangen wij jaarlijks een provinciale bijdrage B-AKWA van de provincie Groningen. Deze declaratie wordt jaarlijks geïndexeerd op basis van de GWW-index. Doordat deze index sterk gestegen is, ontvangen wij van de provincie € 125.000 meer.

Bijdrage provincie Groningen KRW-onderzoeken

De provincie Groningen heeft bijdragen toegezegd voor KRW onderzoeken. Totaal gaat het over de hele WBP-periode om € 232.500,- Over 2024 zal naar verwachting € 40.000,- worden ontvangen.

17 Kwijtscheldingen (V € 117.000)

Als gevolg van de economische situatie in het algemeen (hoge inflatie) en in het bijzonder de situatie voor huishoudens (zeer hoge energiekosten) zijn in de begroting 2023 de kosten voor kwijtschelding met € 180.000,- verhoogd voor de reguliere stijging en rekening houdende met indexatie. Op basis van de cijfers over 2023 van het NBK blijkt dat het aantal verzoeken om kwijtschelding niet substantieel afwijkt van voorgaande jaren. Kennelijk is het door het kabinet genomen maatregelenpakket (o.a. verhogen minimumloon met 10%) voorsnog toereikend. In ieder geval doet de verwachte extra stijging van de kwijtscheldingskosten zich niet voor. Reden voor ons om de kosten voor kwijtschelding bij te stellen. Een deel van het nadeel kan vervallen. Rekening houdende met de hogere tarieven bedraagt het voordeel € 117.000. Nadrukkelijk houden wij de ontwikkelingen rondom steunmaatregelen in de gaten, om zo nodig de kosten weer bij te stellen.

18 Onttrekking bestemmingsreserves (N € 42.000)

Ingaande 2015 wordt een aantal uitgaven niet meer geactiveerd. Dit betreft de eigen uren van de projectleiders, de bouwrente en de jaarlijks terugkomende ICT uitgaven van kleinere hardwareposten. Afsproken is dat deze extra lasten worden gedekt uit de bestemmingsreserves afkoopsommen. Aangezien de afkoopsommen volledig de taak watersysteembeheer betreffen kan ook alleen het deel van de extra lasten van deze taak ten laste van de afkoopsommen worden gebracht. Rekening houdende met de lagere afschrijvingen als gevolg van het niet meer activeren, bedraagt de aanwending uit de afkoopsommen € 804.000. Deze aanwending zal jaarlijks dalen als gevolg van de jaarlijks hogere besparing op de afschrijvingen.

Hoofdstuk 5. Vaststellen begroting 2024

Het algemeen bestuur van het Waterschap Hunze en Aa's;

Gezien de door het dagelijks bestuur van het Waterschap Hunze en Aa's opgemaakte ontwerpbegroting voor het jaar 2024:

Overwegende:

- Dat de ontwerpbegroting gedurende 14 dagen ter inzage gelegd is, nadat daarvan openbare kennisgeving heeft plaatsgevonden.
- Dat tegen het ontwerp van de begroting geen bezwaren zijn ingebracht c.q. de ingebrachte bezwaren zijn overwogen.
- Gelet op artikel 101 van de Waterschapswet.

Besluit:

1. De begroting 2024 van het Waterschap Hunze en Aa's als volgt vast te stellen overeenkomstig het door het dagelijks bestuur aangeboden ontwerp,

A. De netto-kosten per programma:

Programma veiligheid	€ 12.283.429,-
Programma watersysteembeheer	€ 66.849.137,-
Programma organisatie	€ 32.724.214,-
Waarvan doorberekend aan veiligheid en watersystemen	€ 8.276.684,-
Inzet reserves	€ 5.975.000,-
Totaal netto-kosten te dekken uit de heffingen	€ 97.605.096,-

B. De netto-kosten per taak:

Watersysteembeheer	€ 52.201.372,-
Zuiveringsbeheer	€ 45.403.724,-
Totaal netto-kosten te dekken uit de heffingen	€ 97.605.096,-

C. Kosten- en opbrengstesoorten

Totaal lasten	€ 109.766.890,-
Totaal baten (excl. de heffingen)	€ 14.794.794,-
Totaal heffingen	€ 97.605.096,-
Verwachte kwijtschelding	€ -2.633.000,-
Totaal baten (incl. de heffingen)	€ 109.766.890,-

2. De geplande investeringen 2024 (bijlage 1) als volgt vast te stellen:

a. Voor de investeringen in de categorie C kredieten beschikbaar te stellen van € 10.167.000,-.

b. Definitieve besluitvorming van de investeringsvoornemens onder categorie E1 zal plaatsvinden via afzonderlijk voor te leggen kredietvoorstellen.

Aldus vastgesteld in de openbare vergadering van het algemeen bestuur van het Waterschap Hunze en Aa's d.d. 15 november 2023.

Harm Küpers
secretaris-directeur

Geert-Jan ten Brink
dijkgraaf

BIJLAGEN BEGROTING 2024

BIJLAGE 1: INVESTERINGSSCHEMA 2024

Categorie A - Projecten waar reeds besluitvorming over heeft plaatsgevonden
 Getoond worden de geplande uitgaven van reeds beschikbaar gestelde kredieten.

	Omschrijving / projectnaam	2024
		Investering
	Programma Veiligheid	
500	Masterplan Kaden	1.354.128
853	Veiligheid sluizen Termunterzijl	100.000
863	Versterken boezemkades n.a.v. toets stabiliteit	600.000
880	Kadeversterking Lappenvoort-Oosterland	500.000
917	Versterking Borgsloot	3.000.000
	Subtotaal	5.554.128
	Programma Watersystemen	
426	Baggeren stedelijk gebied	75.000
624	WKK Scheemda	1.672.090
700	Baggeren stedelijk gebied Groningen	122.630
715	Baggeren Kieldiep	100.000
724	WKK Assen	112.660
742	Maatregelen waterlichaam Drentsche Aa	75.000
744	Maatregelen waterlichaam Hunze	350.000
745	Maatregelen waterlichaam Zuidlaardermeer	120.035
749	Renovatie rioolgemaal	374.155
773	DAW bijdrage regionale regeling	193.567
804	RWZI's groot onderhoud	140.000
806	Onderhoudsmachines	350.000
816	Natuurvriendelijke oevers BHP 2022-2027	600.000
819	Visveilig maken gemaal Duurswold	100.000
861	Baggeren Mussel Aa kanaal	32.500
862	Kadeverbetering zuidzijde Zuidlaardermeer	200.000
864	Bijdrage gemalen Hoogeveenschevaart	390.000
875	Toetsing NBW-norm toekomstig watersysteem	318.868
903	Modificaties RWZI Veendam	2.000.000
918	DAW Drenthe	200.000
919	DAW Groningen	360.000
935	Visveiligheid gemalen	135.300
	Subtotaal	8.021.805
	Programma Organisatie	
751	Vervanging onderhoudsbeheersysteem	12.857
810	Zonnecarports parkeerterrein	522.226
832	Vernieuwing/verduurzaming werkplaats Veele	1.300.000
929	Vervanging LIMS	270.000
	Subtotaal	2.105.083
	Totaalvolume investeringen per jaar:	15.681.016

BIJLAGE 1: INVESTERINGSSCHEMA 2024

Categorie C - Nieuwe projecten die overeenkomstig de lijn van onderhoud en beheer als normale vervangingen / aanpassingen gelden en beheersmatige investeringen die elk jaar in één keer ter besluitvorming worden voorgelegd bij het aanbieden van de begroting

		2024
Omschrijving / projectnaam		Investering
Programma Veiligheid		
602	Vervanging hekwerk zeedijk	65.000
692	Herprofileren boezemkades	600.000
718	Groot onderhoud zeeobjecten	275.000
Subtotaal		940.000
Programma Watersystemen		
426	Baggeren stedelijk gebied	250.000
467	Groot onderhoud stuwen	210.000
496	Groot onderhoud sluizen	250.000
688	Cultuurhistorisch erfgoed	200.000
700	Baggeren stedelijk gebied Groningen	200.000
749	Renovatie RGM's	570.000
758	Versterken boezem- en kanaaloevers oeverfixaties	500.000
801	Vervanging telemetrie onderstations kwantiteit	100.000
802	Vervanging telemetrie onderstations kwaliteit	110.000
829	Onderhoudsmachines	1.200.000
830	Oplossen knelpunten landelijk gebied	250.000
835	RWZI's groot onderhoud	820.000
836	Persleiding vervangen RWZI Stadskanaal en traject Exloo	1.300.000
858	Vervangen diverse beschoeiingen	500.000
864	Bijdrage gemalen Hoogeveenschevaart	997.000
865	Bijdrage gemalen Drentsche Hoofdvaart	40.000
870	Zuiveringen civiel op norm brengen	360.000
912	Stedelijk waterbeheer	100.000
915	Graafwerende maatregelen bever	150.000
922	Windketels vervangen	165.000
Subtotaal		8.272.000
Programma Organisatie		
728	Uitbreiding netwerkopslag GEO info	20.000
838	ICT investeringen	605.000
839	Beheer BGT	60.000
842	Aanschaf laboratoriumapparatuur	200.000
934	Pachtoppactie grondzaken	70.000
Subtotaal		955.000
Totaalvolume investeringen per jaar:		10.167.000

Toelichting C investeringen begroting 2024

Programma Veiligheid

602 Vervanging hekwerk zeedijk (€ 65.000,-)

Bij het gereedkomen van de zeedijk circa 30 jaar geleden zijn er veel hekwerken geplaatst. Deze bestonden uit hardhouten palen met gaas. Nu, na al die jaren, zijn de palen grotendeels ingerot en is het hekwerk toe aan een grootschalige vervanging. Het budget is bedoeld om materialen in te kopen, zodat we zelf buiten het maaiseizoen in eigen beheer het nieuwe hekwerk kunnen plaatsen.

692 Herprofileren boezemkaden (€ 600.000,-)

We hebben de veiligheid van onze regionale keringen geanalyseerd en hierover gerapporteerd aan de Provincie Groningen. Om onze boezemkeringen op hoogte en stabiel te houden moeten ze periodiek opgehoogd en geherprofileerd worden als gevolg van autonome zetting. De in 2024 aan te pakken trajecten worden naar aanleiding van toetsingen en inspecties geprioriteerd. In 2024 zullen meerdere trajecten langs De Hunze als gevolg van afnemende stabiliteit en/of hoogte geherprofileerd worden.

718 Groot onderhoud zeeobjecten (€ 275.000,-)

In 2014 zijn vijf zeeobjecten zowel civiel, bouwkundig, mechanisch als elektrisch geïnspecteerd. In 2015 zijn de overige zeeobjecten, nog zes stuks, op dezelfde wijze inzichtelijk gemaakt. De uitkomst van deze inspecties is de uitvoering van groot onderhoud voor de komende jaren inzichtelijk te maken. Het komende jaar wordt het groot onderhoud geraamd op € 275.000,-.

In 2024 staan o.a. de volgende werkzaamheden op de planning:

- Van de oude sluis te Termunterzijl worden de beneden deuren gereviseerd en de beneden drempel en taartsen aangepakt.
- Bij Nieuw Statenzijl en de schutsluis te Termunterzijl worden bekabelingen en leidingen van sluisdeuren vervangen.

Programma Watersystemen

426 Baggeren stedelijk gebied (€ 250.000,-)

Het waterschap is verantwoordelijk voor het beheer en onderhoud van hoofdwatertangen in het stedelijk gebied. Hiervoor heeft het waterschap onderhoudsovereenkomsten met bijna alle gemeenten afgesloten voor het stedelijk water (alleen Pekela/ Veendam nog niet). Het beheer en onderhoud bestaat voornamelijk uit peilbeheer, maaionderhoud en baggerwerkzaamheden. We voeren het baggerwerk op een projectmatige wijze en in overleg met de gemeenten uit. In 2024 zijn hiervoor enkele watertangen in de gemeenten Emmen, Stadskanaal en bij het gemaal sportterrein Wildervank gepland.

467 Groot onderhoud stuwen (€ 210.000,-)

Jaarlijks worden van een aantal relatief oude stuwen de kleppen of schuiven en de verdere constructie geïnspecteerd en indien nodig gereviseerd of vervangen.

Uit de inspecties blijkt vooral dat van de oudere stuwen (ouder dan ca. 35 jaar) de onder- en zijafdichtingen, de ophanging- en scharnierpunten, de staalkabels, de gebruikte bouten en moeren en de conservering aan vervanging toe zijn. Ook de oude houten kleppen worden vervangen voor rvs. Naast het bovengenoemde werktuigbouwkundige gedeelte heeft ook het civiele- en elektrotechnisch gedeelte aandacht nodig. Hierbij gaat onder andere om vervangen van damwanden en verouderde besturing.

De afgelopen jaren zijn voornamelijk de brede stuwen (breder dan 4,5 meter) gereviseerd.

Momenteel worden de werkzaamheden aan kleinere stuwen ook opgepakt (smaller dan 4,5 meter).

De komende jaren is het groot onderhoud geraamd op € 210.000,- per jaar. Er vindt jaarlijks een prioritering plaats op basis van aangegeven functionaliteit vanuit beheer en inspecties.

496 Groot onderhoud sluizen (€ 250.000,-)

Op basis van regelmatige inspecties en een onderhoudsschema worden de prioriteiten bepaald. De werkzaamheden worden buiten het vaarseizoen uitgevoerd.

Het plan voor 2024 omvat onder andere het herstel van de bovendeuuren van onder andere het Eexterveensche Verlaat, Batjes Verlaat, Zuiderdiep Valthermondsluis, 4de Verlaat Musselkanaal en het 7de verlaat van Ter Apel. Daarnaast vindt nog overig groot onderhoud plaats aan meerdere sluizen.

688 Cultuurhistorisch erfgoed (€ 200.000,-)

In ons beheergebied hebben we zowel actieve als ook inactieve waterstaatskundige objecten die vallen onder cultuurhistorisch erfgoed. In veel gevallen gaat het om monumenten, Rijksmonumenten en gemeentelijke monumenten. Onderhoud aan deze objecten voeren we uit met zorg voor het erfgoed en is daarom vaak kostenverhogend ten opzichte van strikt functioneel onderhoud. Voor 2024 staan er grote onderhoudswerkzaamheden gepland aan meerdere objecten. Deze werkzaamheden bestaan voornamelijk uit het herstellen van voegen en metselwerk en het verven van stalen onderdelen. We zijn met de gemeente Eemsdelta in gesprek over de Boog van Ziel; de brug is van de gemeente en de sluis is van het waterschap. Als het project gaat lopen dan pakken we het gezamenlijk op en wordt onze sluis hersteld.

700 Baggeren stedelijk gebied Groningen (€ 200.000,-)

De baggerwerkzaamheden in het stedelijk gebied van Groningen worden uitgevoerd in een combinatie project met het vervangen van het gemaal Groningen Zuid. De voorbereidingen zijn in volle gang. Dit betreft een pilotproject voor emissie loos uitvoeren en circulair bouwen. Het project wordt in 2024 uitgevoerd.

749 Renovatie RGM's (€ 570.000,-)

Uit een uitgebreide inventarisatie blijkt dat er de komende vijf jaar 32 rioolgemaal, deels of geheel, gerenoveerd moeten worden. De hiermee samenhangende investeringen zijn opgenomen in het meerjareninvesteringsprogramma (MJI).

Jaarlijks zal, op basis van inspecties, storingsgeschiedenis en informatie uit het onderhoudsbeheersysteem (OBS), een planning worden gemaakt van de werkelijk aan te pakken delen van rioolgemaal. Er zal jaarlijks in de jaarrekening gerapporteerd worden welke gemalen het afgelopen jaar gerenoveerd zijn en wat de kosten daarvan geweest zijn. Voor 2024 zijn de rioolgemaal Deurze, Oude Molen en Balloo gepland voor (deel) renovaties.

Voor de volgende gemalen is verder onderzoek nodig om te bepalen wat we gaan doen: Emmercompasuum, Westdorp, Nieuwe Pekela, Muntendam, Nieuw Buinen, Wedde en Bourtange.

758 Versterken boezem- en kanaaloevers oeverfixaties (€ 500.000,-)

De trajecten worden geselecteerd en geprioriteerd naar aanleiding van de dijksinspecties en de oeverinspecties. De werkzaamheden bestaan voornamelijk uit het herstellen van bestaande (onderwater) beschoeiingen en stortsteen constructies. Daar waar mogelijk kiezen we voor de meest natuurlijke/ groene oplossing. In 2024 worden drie aansluitingen op het talud van het spoor in de Westerbroekstermadepolder en de Kropswolderbuitenpolder aangepakt en worden beschadigde oevers langs het Foxholstermeer hersteld.

801 en 802 Vervanging telemetrie onderstations (€ 210.000,-)

Het waterschap maakt gebruik van een hoofdpostsysteem. Dit is een centraal systeem om het waterkwantiteits- en waterkwaliteitsbeheer vanaf een afstand te kunnen monitoren en sturen. Om te kunnen communiceren met dit systeem zijn een aantal objecten in het veld uitgerust met onderstations. Gemiddeld worden 20 onderstations per jaar, van de bestaande 360, vervangen. Hiervoor is jaarlijks € 210.000,- opgenomen.

829 Onderhoudsmachines (€ 1.200.000,-)

Op basis van het aantal draai-/gebruiksuren en onderhoudshistorie wordt jaarlijks een aantal onderhoudsmachines vervangen.

830 Oplossen knelpunten landelijk gebied (€ 250.000,-)

Dit betreft het aanbrengen van eenvoudige verbeteringen aan het watersysteem, waarmee knelpunten voor ingelanden in het landelijk gebied snel kunnen worden opgelost. Het gaat dan bijvoorbeeld om het leggen van een duiker, het verdiepen van een watergang of het aanbrengen van een eenvoudige stuw.

835 Rwwi's groot onderhoud (€ 820.000,-)

Volgens het programma Groot Onderhoud rwwi's wordt voor diverse installatiedelen vervanging of levensduur verlengend groot onderhoud voorzien.

Het gaat hierbij onder andere om gepland onderhoud en vervanging van onlinemetingen, frequentie-omvormers, blowers, voortstuwers, pompen en dakbedekking. De uit te voeren werkzaamheden fluctueren jaarlijks. In het onderhoudsbeheersysteem wordt bijgehouden welke noodzakelijke werkzaamheden jaarlijks uitgevoerd dienen te worden.

836 Persleiding vervangen (€ 1.300.000,-)

Middels het Meer Jaren Onderhouds Plan (MJOP) Afvalwaterpersleidingen zijn alle leidingdelen in beeld gebracht en zijn materiaalsoorten, diameters, risico's, leeftijd, verwachte levensduur en aantal spontane breuken vastgelegd. Dit resulteert in een vervangingsschema.

Dit vervangingsschema wordt jaarlijks geüpdatet aan de hand van de bevindingen van het afgelopen jaar (de spontane breuken en resultaten van geplande inspecties). Hierdoor kan het zijn dat een tracé naar achteren, of naar voren geschoven wordt. Volgens de huidige criteria is de persleiding van het traject Exloo aan de beurt om in 2024 vervangen te worden.

858 Vervangen diverse beschoeiingen (€ 500.000,-)

Voor de noodzakelijke vervanging van diverse beschoeiingen wordt jaarlijks € 500.000,- gepland. Onderzocht is wat de beste methode is om oevers te fixeren. De resultaten van dit onderzoek zijn in het bestuursvoorstel van 3 oktober 2012 (beheer en onderhoud oevers langs hoofdwatergangen) verwerkt en kunnen leiden tot een aangepaste planning op langere termijn. De trajecten liggen verspreid in ons beheersgebied. Grotere trajecten in 2024 zijn watergangen rondom Meeden, de aanvoer richting het gemaal Winschoterzijk en 8 km langs de zeedijk.

864 en 865 Bijdrage gemalen Hoogeveensche Vaart en Drentse Hoofdvaart (€ 1.037.000,-)

In 2018 is een waterakkoord gesloten met de waterschappen Vechtstromen, Drents Overijsselse Delta, Noorderzijkvest en het Wetterskip Fryslân. Dit akkoord gaat onder andere over de wateraanvoer via de Drentse Hoofdvaart, waarbij afspraken zijn gemaakt over de kostenverdeling van het groot onderhoud van deze gemalen. Omdat met deze gemalen het water aangevoerd wordt voor het watersysteem van Hunze en Aa's betalen wij een bijdrage in de investeringen om deze objecten in goede toestand te houden. Deze werkzaamheden zijn gepland voor 2024 en worden aanbesteed door waterschap Drents Overijsselse Delta of waterschap Vechtstromen. Hunze en Aa's is

vertegenwoordigd in de werkgroep waarin afspraken worden gemaakt over de werkzaamheden. Hierbij wordt een kritische afweging gemaakt met betrekking tot de doelmatigheid van de objecten.

870 Zuiveringen civiel op norm brengen (€ 360.000,-)

Dit betreft groot civiel onderhoud. Naar aanleiding van een inspectie in 2019 op de rwzi Assen en een inventarisatie van overige civiele objecten op zuiveringen is de lijst met op norm brengen van civiele delen samengesteld. Voor 2024 staan verschillende reparaties van slibbuffers op de planning. Daarnaast staat er betonreparatie aan verschillende tanks op de planning.

912 Stedelijk waterbeheer (€ 100.000,-)

Met de overdracht van het stedelijk water van gemeenten naar ons waterschap zijn ook investeringen gemoeid om de situatie te laten voldoen aan de eisen. Het betreft dan vooral werkzaamheden aan waterbodems en kunstwerken. In overleg met de gemeenten wordt beoordeeld welke investeringen noodzakelijk zijn en op basis hiervan maken we een prioritering. De investeringen vloeien voort uit de notitie stedelijk waterbeheer en onze onderhoudsovereenkomsten met de gemeenten.

915 Graafwerende maatregelen bever (€ 150.000,-)

De provincies Groningen en Drenthe hebben een beverbeheerplan voor de beheergebieden van Hunze en Aa's en Noorderzijlvest vastgesteld. Met dit beverbeheerplan kan het waterschap effectief ingrijpen in conflicterende situaties met bevers (bijvoorbeeld graafschade in waterkeringen en dammen in hoofdwatgangen). Bij herhaaldelijke graafschade in waterkeringen is het voor de waterveiligheid beter de kering of oever graafwerend te maken door gaas in te graven of andere maatregelen te nemen. We hebben de kritische keringen met de hoogste prioriteit in beeld gebracht. In 2024 maken we weer een deel van onze keringen graafwerend.

922 Windketels vervangen (€ 165.000,-)

Op basis van inspecties en toestand van de huidige windketels worden er windketels in de komende periode vervangen. In 2024 staat de windketel van Siddeburen gepland.

Programma Organisatie

728 Uitbreiding netwerkopslag GEO informatie (€ 20.000,-)

Remote Sensing draagt bij aan het op orde brengen van onze GEO-data. Remote Sensing houdt namelijk in dat het waterschap door middel van luchtfoto's, satellietbeelden, infraroodbeelden en bijvoorbeeld hoogtekarten analyses kan doen om wijzigingen in ons werkgebied op te sporen. Dit kunnen bijvoorbeeld gedempte sloten zijn of (illegale) dammen die zijn geplaatst. Door de grote nauwkeurigheid die hiervoor geëist wordt, moeten onze huidige systemen worden uitgebreid met extra schijfruimte en rekencapaciteit.

838 ICT investeringen (€ 605.000,-)

Dit betreft de volgende investeringen.

PC's, laptops en tablets (€ 75.000,-)

Een deel van de PC's, laptops en tablets die binnen de organisatie gebruikt worden, zijn nu vijf jaar of ouder. Om betrouwbaarheid te garanderen is het noodzakelijk om deze te vervangen voor een nieuw model. Elk jaar wordt er een deel vervangen.

Vervanging modems locaties (€ 30.000,-)

De modems die zorgen voor de verbinding met het hoofdpstysteem (telemetrie) zijn van een dusdanige leeftijd dat de werking niet langer gegarandeerd kan worden. Na een groot deel van deze modems afgelopen jaren te hebben vervangen, staat de rest voor komende jaren op de planning. Het huidige beheer hierop is arbeidsintensief en het is niet mogelijk om digitale inbraken (hack pogingen) te detecteren. Vanuit het oogpunt van beheer en veiligheid is vervanging noodzakelijk, ook om te voldoen aan de BIO (Baseline Informatiebeveiliging Overheid).

Informatiebedrijfsvoeringplan (€ 250.000,-)

Om de actiepunten uit het IBP (informatiebedrijfsvoeringplan) uit te voeren is budget nodig. Deze investering wordt met name gebruikt ten behoeve van de digitaliseringslag van de overheid. Zoals bijvoorbeeld de Omgevingswet, Wet Open Overheid en de invoering van de BIO en AVG.

Vervangen software onderstations (€ 50.000,-)

Voor de software van onze onderstations willen we zoveel mogelijk standaardsoftware gebruiken. Uitzonderingen op de standaard zijn lastig te beheren en je hebt meer kennis nodig voor storingsanalyse. Het doel is om tot een standaard softwareoplossing te komen, zodat de stabiliteit toeneemt en de beheerlast afneemt. Voor deze ontwikkeling zijn we deels afhankelijk van externen om ons hierbij te ondersteunen.

Vervanging integratievoorziening (€ 200.000,-)

Voor de opslag en uitwisseling van basis- en kerngegevens wordt binnen organisaties software gebruikt. Mede door de komst van nieuwe opgaven (Digitale Overheid, Omgevingswet en Informatieveiligheid) en nieuwe standaarden is de huidige software na 8 jaar aan vervanging toe, zodat de opslag van basis- en kerngegevens, de uitwisseling van gegevens en het gebruik van gegevens in processen inschikkelijk zijn.

839 Beheer BGT (€ 60.000,-)

Voor het bijhouden van wijzigingen/mutaties van de Basisregistratie Grootchalige Topografie (BGT) in het kader van uniformering van deze BGT is het noodzakelijk om dit in samenwerking met inliggende gemeenten en provincies gezamenlijk uit te laten voeren.

842 Aanschaf laboratoriumapparatuur (€ 200.000,-)

We nemen jaarlijks € 200.000,- op aan vervangingsinvesteringen/ beheersmatige investeringen voor het laboratorium. In 2024 is het noodzakelijk te investeren in de aanschaf van nieuwe inrichting van de monsternamen bussen. De huidige inrichting is einde levensduur en aan vervanging toe. Daarnaast staat vervanging van de huidige apparatuur voor de analyse van Totaal Stikstof en Fosfaat op de planning.

934 Pachtapplicatie grondzaken (€ 70.000,-)

Voor grondzaken zijn we bezig om de processen verder te professionaliseren. De beoogde applicatie voorziet in goede vastlegging, rapportagemogelijkheden en overdraagbaarheid tussen medewerkers en voldoet aan de wettelijke eisen die vanuit de BIO en de AVG aan dergelijke gegevens worden gesteld.

BIJLAGE 1: INVESTERINGSSCHEMA 2024

Categorie E 1 - Nieuwe projecten waarvan de kredietvoorstellen in de loop van 2024 ter besluitvorming worden voorgelegd

		2024
Omschrijving / projectnaam		Investering
Programma Veiligheid		
863	Versterken boezemkades n.a.v. toets stabiliteit	1.650.000
Subtotaal		1.650.000
Programma Watersystemen		
694	Baggeren vaarwegen en kanalen	650.000
920	Gemaal Groningen zuid	400.000
938	Vuilroosters vervangen	1.099.544
Subtotaal		2.149.544
Totaalvolume investeringen per jaar:		3.799.544

TOTAALOVERZICHT INVESTERINGEN 2024

Totaal generaal categorie A, C en E1:	29.647.560
Per programma:	
Programma Veiligheid	8.144.128
Programma Watersystemen	18.443.349
Programma Organisatie	3.060.083
Totaal per programma:	29.647.560

BIJLAGE 2 STAAT VAN RESERVES EN VOORZIENINGEN

Omschrijving	Stand 1-1-2024	Mutaties 2024		
		Vermeerderingen		
		Interne		Externe
		Rente	Overige	
A ALGEMENE RESERVES				
Algemene reserve watersysteembeheer	10.513.000			
Algemene reserve zuiveringsbeheer	2.635.000			
Totaal algemene reserves	13.148.000			
B BESTEMMINGSRESERVES				
Bestemmingsreserve HWBP	5.174.000		700.000	
Bestemmingsreserve bodemdaling door zoutwinning	5.116.300	102.326		
Totaal bestemmingsreserves	10.290.300	102.326	700.000	
C AFKOOPSOMMEN				
- afkoopsommen algemeen	8.506.937			
Totaal afkoopsommen	8.506.937			
D Rekeningresultaat				
Totaal rekeningresultaat				
Totaal Eigen Vermogen	31.945.237	102.326	700.000	
E VOORZIENINGEN				
Wachtgeld/pensioenen voormalig personeel en bestuur	940.967	18.819		
Totaal Voorzieningen	940.967	18.819		
Totaal Eigen Vermogen en Voorzieningen	32.886.204	121.145	700.000	

Mutaties 2024		Stand 31-12-2024	Berekende rente die niet aan de reserves / voorzieningen is toegevoegd	
Verminderingsen			Bedrag	Exploitatierekening
Interne	Externe			
4.050.000		6.463.000	210.260	31207
1.925.000		710.000	52.700	31307
5.975.000		7.173.000	262.960	
50.000		5.874.000 5.168.626	103.480	31207
50.000		11.042.626	103.480	
804.000		7.702.937	170.139	31207
804.000		7.702.937	170.139	
6.829.000		25.918.563	536.579	
	200.000	759.786		
	200.000	759.786		
6.829.000	200.000	26.678.349	536.579	

BIJLAGE 3 STAAT VAN PERSONEELSLASTEN

ORGANISATIE EENHEID	PERSONEELSLASTEN					
	BEGROTING 2024 FORMATIE IN F.T.E.	Salarissen eigen personeel	Sociale lasten eigen personeel	Overige personeels- lasten eigen personeel	Personeel van derden	Totaal
Directie/staf	7,86	818.115	195.423			1.013.538
Veilig en Voldoende Water	124,52	7.992.914	2.144.283			10.137.197
Schoon Water	54,84	4.161.147	1.169.120			5.330.267
Beleid, Projecten en Laboratorium	65,35	5.370.313	1.444.182			6.814.495
Personeelszaken, Financiën en Bedrijfsvoering	81,43	6.461.439	1.724.399			8.185.838
Trainees	4,50	229.933	57.766			287.699
Subtotaal	338,50	25.033.861	6.735.173	-	-	31.769.034
Bestuur		796.762	44.778			841.540
Actief bovenformatief personeel		643.045	162.853			805.898
Overige personeelskosten				1.279.505		1.279.505
PERSONEEL VAN DERDEN					371.877	371.877
Totalen	338,50	26.473.668	6.942.804	1.279.505	371.877	35.067.854

